

TAVALLISEN TYTTÖYDEN TAIKA

Kuudesluokkalaisten tyttöjen käsityksiä ulkonäköruumiillisuudesta

Riikka Ala-Tuori
Yhteiskuntapolitiikan pro gradu
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2002

TAVALLISEN TYTTÖYDEN TAIKA

Kuudesluokkalaisten tyttöjen käsityksiä ulkonäköruumiillisuudesta

Riikka Ala-Tuori
Ohjaaja: Eeva Jokinen
Yhteiskuntapolitiikka, yhteiskuntatieteellisen naistutkimuksen koulutusohjelma
Kevät 2002
Jyväskylän yliopisto
81 sivua, 4 liitettä

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani sitä, miten alakoulun kuudesluokkalaisten tytöt kokevat oman ruumiillisuutensa ja ulkonäkönsä yhtäältä omien sisäisten halujensa ja toisaalta kulttuurin ja yhteiskunnan asettamien vaatimusten puristuksessa. Murrosiän kynnyksellä olevilla tytöillä nämä itsen ja ympäristön törmäykset voivat olla erityisen ongelmallisia, koska heidän ruumiinsa kehittyvät ja muuttuu jatkuvasti. Samalla heidän pitää koko ajan arvioida uudelleen ruumiinsa suhdetta ympäröivään maailmaan.

Tutkielmani aineiston muodostavat kahdeksantoista jyvaskyläläisen koulutyttöjen teemahaastattelut. Haastatteluiden ja aiemman tyttö tutkimuksen perusteella olen määrittellyt kolme ulottuvuutta kuvaamaan tyttöruumiillisuutta. Nämä ulottuvuudet eli ikä-, aktiivisuus- ja luonnollisuusmuuttujat muodostavat ne kehykset, joiden puitteissa tyttöjen on päätettävä oma sijaintinsa ruumiillisuuden kartalla. Aivan omin avuin tämä määrittely ei onnistu, sillä myös monet ulkopuoliset tahot tahtovat ohjata tyttöjen valintojen tekoa.

Erityisen merkittäväksi ulkopuoliseksi vaikuttajaksi tutkimuksessa osoittautuivat toiset samanikäiset ja vähän vanhemmat tytöt. Vaikka tytöt rakentavatkin ulkonäköään heteroseksuaalisissa puitteissa ja tavalla, jonka on tarkoitus miellyttää miehistä katsetta, tärkeimpiä palautteen antajia ovat kuitenkin toiset tytöt. Tyttöjen välillä voi yhtäältä vallita kilpailutilanne, mutta toisaalta he voivat myös yhteisrintamassa poiketa niistä tiukoista tyttöyden ja naiseuden malleista, joita heille ulkopuolelta tuputetaan. Tällainen omatoiminen valintojen tekeminen ja oman ruumiin haltuunotto voi olla nuorelle tytölle merkittävä aktiivisuuden sekä sitä kautta nautinnon ja itsetunnon kasvattamisen paikka.

Avainsanat: Tyttö tutkimus, ruumiillisuus, ulkonäkö, haastattelututkimus

SISÄLLYS

1. VIATTOMIA LETTIPÄITÄ VAI PROVOSOIVIA VAMPPEJA?	1
1.1 Alkusanat.....	1
1.2 Tutkimusongelma	2
1.3 Työn rakenne	3
2. TYTTÖJEN RUUMIIT YHTEISKUNTATIETEELLISEN TUTKIMUKSEN KENTÄLLÄ.....	4
2.1 Ruumis nuoren identiteetin rakentajana.....	4
2.2 Muodikas oikukas ruumis	5
2.3 Tyttöjen ruumiskriisien historiaa	7
2.4 Nykyiset kauneuspaineet	9
2.4.1 Ulkonäkökeskeinen kulttuurimme.....	11
2.4.2 Tyttöjen vastustusstrategiat.....	14
2.5 Tyttöruumiin ulottuvuudet	16
3. TYTTÖJEN ÄÄNI KUULUVIIN	19
3.1 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	19
3.2 Lapset tutkimusinformantteina.....	22
3.3 Parihaastattelu lukkojen avaajana	23
3.4 Haastatteluaineiston analysointi.....	25
3.5 Aineiston hankinta.....	26
3.6 Pääosassa: kuukkityöt	29
4. TYTTÖRUUMIIN RAKENNUSPALIKAT	31
4.1 Hyvännäköinen tyttö	31
4.2 Muuttuvan ruumiin hyväksyminen	33
4.2.1 Kartettu läski	33
4.2.2 Kiusattu läski.....	35
4.3 Vaatteet ja tyyli muodin mukaan.....	36
4.3.1 Irtiotto aikuisuudesta ja lapsuudesta	39
4.3.2 Tyylin tilannesidonaisuus.....	41
4.3.3 Kapealahkeiset housut ja muut kammotukset	42
4.4 Meikkaaminen on normi, hiustenlaitto lisäplussa.....	42
5. YMPÄRISTÖN RISTIRIITAISET VIESTIT	46
5.1 Vertaisryhmään samastuminen	46
5.1.1 Kaverit saattavat painostaa	49
5.1.2 Sisäinen kauneus ratkaisee?	51

5.1.3 Isosisko peittoaa kaverit.....	52
5.2 Julkisuuskuvien pyörteissä.....	53
5.2.1 Muotivinkit kavereilta ja kaupoista	54
5.2.2 Lisävarmistus lehdistä ja televisiosta.....	56
5.2.3 Mainonta menee liiallisuuksiin	57
5.3 Normaaliuden paine	57
5.4 Vanhemmat toivovat kunnan tyttöjä	58
5.5 Koulu puuttuu tarpeen mukaan	62
6. HYVÄ IKÄ.....	64
7. ULKONÄKÖRITUAALIT TYTTÖJEN AJANVIETTEENÄ JA NAISEUDEN HARJOITTELUNA	67
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	71
8.1 Järkevänä valintojen paineessa.....	71
8.2 Metodisten ratkaisujen arviointia	73
8.3 Mitä pitäisi tehdä?	75
LÄHTEET	78
LIITTEET	

1.VIATTOMIA LETTIPÄITÄ VAI PROVOSOIVIA VAMPPEJA?

1.1 Alkusanat

Katson tyttöä bussipysäkillä. Vähän väliä hänen levottomat kätensä etsiytyvät lyhyen paidan helmalle ja yrittävät vaivihkaa venyttää sitä hiukan alemmas paljaan vatsan peitoksi. Epävarmuus paistaa näyttämisenhalun läpi, mutta onkos tuossa mitään uutta? Itsekin poljin samanikäisenä kouluun ilman pipoa kovassakin pakkasessa, koska kampauksen tärvääntyminen olisi ollut katastrofi. Äitini taas on kertonut oman nuoruutensa katkonaisista yöunista, kun piikkiset papiljotit hiersivät päänahkaa ja mielessä soi hänen äitinsä ja ties miten monen aikaisemman sukupolven opetus: "Mitäpä ei nainen tekisi kauneutensa tähden".

Kulttuurin kauneusihanteet ovat eri vuosikymmenillä erilaisia ja nuorisokulttuuri vaihtaa kuosiaan jopa useamman kerran vuodessa. Kukin tyttö vastaa ihanteisiin ja vaateisiin persoonalleen ja ajalleen sopivalla tavalla. Aikakaudesta huolimatta ulkonäkö on kuitenkin säilynyt keskeisenä elementtinä työstä naiseksi kasvamisessa. Sen jälkeen, kun matka lapsesta aikuiseksi on alkanut, tytön ei saisi enää olla tyytyväinen omaan ulkonäköönsä. Mutkikkaaksi tytön ulkonäkösuhteen tekee se, että murrosikäinen ruumis näyttää elävän melkein kuin omaa elämäänsä; sen ääriajat muuttuvat koko ajan ja siihen on luotava uusi suhde joka päivä. Työstä naiseksi kasvaminen on tuplasti ongelmallista verrattuna matkaan pojasta mieheksi. Ensinnäkin siihen liitetään ikävaiheelle tyypilliset murrosiän kuohunnat. Lisäksi naiseksi kasvaminen ja nimenomaan naisen ruumiillisuus nähdään erityisen ongelmallisena yhteiskunnissa, joissa miestä pidetään normina ja naista poikkeamana. (Näre 1999, 14–15.)

Nykyajan länsimaisissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa paineet ovat kasvaneet entistä kovemmiksi ja tytöt ovat alkaneet keskittyä entistä enemmän ulkonäköönsä yrittäessään vastata näihin paineisiin. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään hameenhelman pituudesta tai rintojen kulloisestakin ihannekoosta, vaan jostain paljon merkityksellisemmästä vaikutuksesta. Tyttöjen yksilökokemusten kautta voi nimittäin nähdä myös sen, mitä ympäröivässä kulttuurissa ja yhteiskunnassa on meneillään: millaiset arvot ovat vallalla, miten nuoriin suhtaudutaan ja miten heitä kasvatetaan sekä millaiset ovat sukupuolten ja sukupolvien väliset suhteet. Ruumis on se leikkauspiste, jossa henkilökohtaiset kokemukset risteävät yhteiskunnallisten ja kulttuuristen rakenteiden kanssa. (Brumberg 1997, xxv, 55; Kotkamaa 2001, 10; Simonen 1995, 5, 25; Nielsen ja Rudberg 1993.) Yhtä paljon kuin tämä tutkimus kertoo tyttöruumiillisuudesta, se siis kertoo siitä ympäröivästä todellisuudesta, jossa tutkimani tytöt elävät.

1.2 Tutkimusongelma

Sekä lapsuus, ruumiillisuus että naiseus ovat sosiaalisia konstruktioita. Niitä ei voi määrittellä universaaleina, muuttumattomina tosiasioina, vaan tarkastelussa on aina otettava huomioon myös aika, paikka ja yhteiskunnallinen konteksti. Tässä työssäni aion tutkia kuudesluokkalaisten suomalaistytöjen käsityksiä omasta ruumiistaan, siihen kohdistuvista paineista ja sen muutoksen aiheuttamasta hämmennyksestä aikana, jolloin mieli on vielä lapsen, mutta vartalo alkaa muistuttaa naisen kehoa. Tytöt elävät ristiriitaista aikaa, jolloin yhtäältä tahtoi piilottaa oman naisistuvan vartalonsa ja siitä aiheutuvan noloutensa isoon huppariin. Toisaalta taas pitäisi näyttää mahdollisimman paljon, jotta olisi kulttuurissamme vallitsevien kriteerien mukaan muodissa ja sitä kautta hyväksytty ja suosittu.

Tarkoitukseni on tutkia sitä, miten alakoulun kuudesluokkalaisten tytöt kokevat oman ruumiinsa yhtäältä sisältäpäin tulevien impulssien ja henkilökohtaisten tuntemustensa sekä toisaalta ulkoisten paineiden ja kulttuuristen kauneusihanteiden välissä. En aio sukeltaa tyttöjen mielen sopukoihin psykologian keinoin. Sen sijaan olen kiinnostunut siitä, miten arki, henkilökohtainen ja ruumiillinen ovat poliittista ja yhteiskunnallisesti merkittävää. Siis miten tytöt omien valintojensa kautta voivat hallita sekä itseään että ympäristöään. Millä tavoin kulttuurimme yleiset arvot vaikuttavat tyttöjen yksilötasolla tekemiin valintoihin? Ovatko tytöt oman ulkonäkönsä muokkaamisessa subjekteja vai objekteja – paljon puhutun girl powerin sanansaattajia vai erotisoidun massakulttuurin uhreja? Vai vaihteleeko positio tilanteen mukaan riippuen tytön kulloisistakin motiiveista ja muutoksista ympäristön asettamissa vaatimuksissa? Ovatko tytöt sekä-että -tilanteessa vai joko-tai -valinnan edessä? Sekä sukupuolensa että ikäluokkansa puolesta tutkimani tytöt voisi ajatella kuuluvaksi passiivisen vastaanottajan rooliin, mutta ovatko he todella sitä vai luovatko he pikemminkin itse merkityksiä omalle olemiselleen ja toiminnalleen? Lisäksi tahdon tutkimukseni kautta pohtia sitä, onko tyttöjen tapa aikuistua ruumiinsa kautta hedelmällinen sekä tyytyväisyyttä ja itseluottamusta kasvattava väylä luovia läpi nuoruuden vai pitäisikö tyttöjä ohjata pois heihin itseensä keskittyvästä ulkonäköpuuhastelusta ja suunnata heidän kiinnostustaan enemmän ulkomaailmaa kohti.

Tyttöjen aikuisuutta tavoitteleva ulkonäkö on noussut tai nostettu julkiseen keskusteluun parin viimeisen vuoden aikana, mutta joukkotiedotusvälineissä ääneen ovat päässeet enimmäkseen vain lasten vanhemmat sekä opettajat, psykiatrit ja muut asiantuntijat. He näkevät viime vuosien suuntauksen negatiivisena ja syyttävät erityisesti mediaa, pop-kulttuuria ja mainontaa vääränlaisten tyttökuvien luomisesta ja esittämisestä. (Ks. esim. Soneran [www-sivut](#), 45 minuuttia -ohjelma 4.4.2001; Lanu-Peurala 2001; Jylhä 2001.) Mutta mitä herkässä iässä olevat tytöt itse ajattelevat

aiheesta? Sitä yritän selvittää tässä tutkimuksessa.

Itsekin kulttuurimme tiukat kauneusnormit tiedostavana ja niiden alla elävänä en voi kuin olettaa, että jo kuudesluokkalaiset tytöt tuntevat olonsa ristiriitaiseksi tässä vaatimusten, halujen ja valintojen viidakossa. Mainonta, musiikkivideot ja missikisat välittävät yhdenlaista sanomaa, koti, koulu ja muut kasvattajat ehkä toisenlaista. Oletukseni on, että tutkimukseeni osallistuvat nuoret tytöt ovat ikäisekseen pohtineet ulkonäköasioita jo paljon ja tietävät varsin tarkkaan, mitä heiltä vaaditaan. Mutta tahtovatko he noudattaa noita vaatimuksia sellaisenaan?

1.3 Työn rakenne

Aloitan työni asettamalla tutkimusaiheeni kontekstiinsa. Esittelen aiempaa tyttötutkimusta ja etenkin tyttöjen ja nuorten naisten ruumiillisuutta koskevaa kirjallisuutta. Kirjoitan tytöksi kasvamisen karikoista sekä historiallisesta perspektiivistä että nykykulttuurin tarkastelun kautta, mutta yritän etsiä myös niitä iloja, joita oman ruumiillisuuden löytämisen tuottama kompetenssi voi tytöille tarjota. Tutkimuksen viitekehyksen kartoittamisen jälkeen perustelen metodisia valintojani ja kerron tutkimuksen toteuttamisesta käytännössä. Analyysiosiossa eli neljännessä, viidennessä, kuudennessa ja seitsemännessä luvussa annan puheenvuoron haastattelemilleni tytöille ja kirjoitan heidän ulkonäkötyöstään niin lapsuuden ja aikuisuuden kuin yksityisen ja julkisen raja-alueilla. Jo haastatteluvaiheessa jaoin kysymykset kahteen osioon (ks. liite 1) ja samaa kehikkoa käytän myös analyysiosiossa. Ensin keskityn tyttöihin itseensä, heidän kehoihinsa, ulkonäkötyöhönsä ja tyylin luomiseen. Osansa huomiosta saavat esimerkiksi ulkonäön rakennuspalikat kuten pukeutuminen, meikkaaminen ja muu ruumiin esillepano. Toisessa osiossa pääosassa on se, miten ympäristö – toiset tytöt, vanhemmat, idolit, kulttuuriset ihanteet – vaikuttaa tyttöjen valintoihin ja miten merkitsevänä tytöt näiden ulkopuolisten toimijoiden läsnäolon elämässään kokevat. Tarkoitukseni on siis paloitella ulkonäköä osiin ja eritellä sitten näitä osa-alueita sekä tyttöjen toimimista niillä. Lopuksi pohdin sitä, miten haastattelemieni tyttöjen ajatukset omasta ulkonäöstään suhteutuvat niihin kuviin ja mielipiteisiin, joita nuorten tyttöjen elämästä ja arvostuksista on viime vuosina esitetty julkisuudessa. Jos oma aineistoni osoittaa yhtä kielteisiä merkkejä, mietin mitä voisi tehdä paremmin. Jos aineistoni puolestaan antaa julkista keskustelua myönteisemmän kuvan, pohdin mitä tyttöjen kritisoijat voisivat siitä oppia.

Melko usein viittaaan tekstissäni useisiin lähteisiin samaan aikaan. Ensimmäisenä mainitsemani lähde on tällöin viittauksen kannalta merkittävin, mutta sama asia otetaan esille myös muissa mainitsemisissäni lähteissä. Nämä muut lähteet laitan aikajärjestykseen uusimmasta vanhimpaan.

2. TYTTÖJEN RUUMIIT YHTEISKUNTATIEEELLISEN TUTKIMUKSEN KENTÄLLÄ

2.1 Ruumis nuoren identiteetin rakentajana

Ihmisen identiteetti eli käsitys omasta itsestä ja sen osana tietoisuus naisen ominaisuuksista muodostuu vuorovaikutuksessa oman itsen ja ulkomaailman välillä. Lapsen kasvu aikuiseksi ei tapahdu pelkkien sisäisten hormonien voimalla. Minäkäsitykseen vaikuttaa yhtäältä se, millaiseksi itse itsensä tuntee ja toisaalta se, miten muut henkilön määrittelevät. Lapsuudessa ruumis muuttuu samanaikaisesti sekä biologisesti että sosiaalisesti, ja siksi ruumis ja erityisesti ruumiilliset erot lasten välillä ovat tärkeitä identiteetin rakennuspuita ja sosialisoinnin välineitä. Lasten pitää tulla toimeen paitsi omien ja ikätoveriensä ruumiillisten muutosten kanssa, myös niiden merkitysten kanssa, joita näille muutoksille yhteiskunnassa annetaan. (Prout 2000,4, 8, 11.)

Kulttuurissamme on ollut vallalla käsitys, että elämä alkaa vasta aikuisena, ja lapsuudella ei ole arvoa tai merkitystä sinänsä, omana elämänvaiheenaan. Viime vuosina lapset ovat vihdoinkin saavuttaneet yhteiskuntatieteiden piirissä itsenäisen toimijan aseman; heidät on alettu nähdä oman elämänsä subjekteina, ei ainoastaan tulevana aikuisina (Prout 2000, 15, 17; Oinas 2001a, 23, 34; Oinas 2001b, 27). Lisäksi on huomattu, että ympäristö ei vain muokkaa lasta, vaan myös lapsi aktiivisesti muokkaa ympäristöään (Prout 2000, 7). Monissa suomalaiskunnissa ja -kaupungeissa tämä ajatus on viety jopa niin pitkälle, että lapsista on tehty kaupunkisuunnittelijoita, koska on huomattu, että lapset viihtyvät paremmin sellaisilla leikkipaikoilla ja koulunpihoilla, jotka he ovat itse suunnitelleet itselleen mieluisiksi ja toimiviksi kuin sellaisissa paikoissa, jotka aikuiset ovat suunnitelleet sen mukaan, mitä kuvittelevat lasten tahtovan. Myös tyttöjen tutkimuksen piirissä Suomessa on korostettu tyttöjen omaa aktiivisuutta oman elämänsä ja kulttuurinsa rakentamisessa enemmän kuin esimerkiksi brittiläisessä perinteessä (Saarikoski 2001, 15).

Tyttöjen identiteettimäärittelyssä korostuu ruumiin ja sen muotojen sekä seksuaalisuuden merkitys – sekä heidän mielipiteensä ja tunteensa että heidän käytöksensä ja tekonsa tulkitaan heidän persoonansa sijasta heidän sukupuoltaan ja ulkonäköään vasten. Tämän vuoksi sukupuoli ja ruumiillisuus ohjaa tytön nuoruutta ja koko identiteetin rakentamista. Tytöt oppivat antamaan arvoa itselleen ja muille sen mukaan, miltä näyttävät. Pojilla nuoruus määrittyy vahvemmin iän kautta. Muodostaessaan omakuvaansa tytön on myös ratkaistava suhteensa omaan sukupuoleensa: millaisia naiset ovat, mitä he tekevät, mikä on heille sallittua ja suositeltavaa, millaisia rooliodotuksia naisena olemiseen kohdistuu ja miten tämä sukupuoli "tehdään" arkipäivän käytännöissä. Yksilöityminen, sukupuolistuminen ja ruumiin seksuaalistuminen kulkevat siis käsi kädessä. Tytöistä tulee naisia ruumiidensa kautta. Koska erityisesti lapset ovat pitkälti riippuvaisia

ulkopuolisesta palautteesta ja koska he tahtovat sosiaalistua muiden hyväksymäksi, he muodostavat tässä identiteettityössään vaikutuksille ja ohjailuille alttiin ryhmän. (Lähteenmaa ja Näre 1992, 13; Näre 1999, 15; Aapola 1997; Nielsen ja Rudberg 1993; Näre 1992, 30; Tapaninen 1992, 35; Jokinen 1991, 162; Helve 1988, 6–7.) Tähän seikkaan ovat vedonneet myös monet vanhemmat, jotka ovat moittineet mediaa vääränlaisten mallien esittämisestä nuorille tytöille.

Tytöt eivät löydä reittiä naisen maailmaan tai omia rajojaan, elleivät he joudu identiteettityössään törmäämään muiden, kuten koulun, vanhempien ja yhteiskunnan, asettamiin rajoihin. Kuitenkin media- ja arkipuheessa tätä välttämätöntä rajojen koettelua pidetään vain negatiivisena asiana. Lisäksi lähes kaikki nuorten ongelmat nähdään helposti biologiasta kumpuaviksi; itse nuoruudesta tehdään ongelma. (Niemi-Kiesiläinen 2000, 5; Aapola 1997.) Perinteisesti rajojen koettelua on katsottu maskuliinisen uhmakkuuden perspektiivistä, poikien ulkomaailmaan kohdistuvana villinä käyttäytymisenä. Vähemmälle huomiolle on jäänyt tyttöjen tapa testata rajoja oman itsensä ja ruumiinsa kautta. Esimerkiksi koululuokissa poikien mekastukseen on helpompi puuttua kuin tyttöjen kasvukipuihin, jotka ovat enemmän piilossa ja voivat ilmetä vaikkapa anorektisena käyttäytymisenä tai viiltelynä. Huomion kohdistaminen poikiin voi johtua myös siitä, että tyttöjen oletetaan ottavan aikuisella tavalla vastuuta omasta elämästään paljon aikaisemmin kuin poikien. Nuorille tytöille suunnatut opaskirjatkin korostavat, miten tyttöjen pitäisi hillitä voimakkaat tunnereaktionsa ja tukahduttaa (toisaalta ikäkauteen luonnollisesti kuuluvaksi ymmärretty) kapina sekä käyttäytyä sovittelevasti. Poikien elämässä ongelmakäyttäytyminen on luonnollista, koska pojat elävät villiä ja vallatonta lapsuuttaan/nuoruuttaan pidempään ja koska ongelmat yksinkertaisesti kuuluvat mieheksi kasvamiseen. (Aapola 1997; Näre 1999, 21, 27.)

Jaana Lähteenmaan ja Sari Näreen (1992, 12) mielestä naisroolin murtumakohtien etsiminen ja rajojen ylitykset voitaisiin itse asiassa nähdä negatiivisuuden sijaan tyttöjen luovuuden ja kekseliäisyyden osoituksina. Miksi uusien sukupolvien pitäisi kasvaa vallalla oleviin arvoihin, miksei heidän voisi antaa tehdä omia valintojaan kahlitsematta heidän mieltään liian tiukasti? Ja miksi nimenomaan tyttöjen rajoja rikkova käytös koetaan niin pelottavaksi ja epäsovivaksi? Rajojen rikkomista ei pitäisi ottaa niin vakavasti, sillä ulkonäönkään saralla se harvoin jää pysyväksi. Se on merkki terveestä tyylien vaihtelusta ja oman ruumiillisen identiteetin etsinnästä, itsen peilaamisesta toiseen sukupuoleen, toisten sukupolvien naisiin ja omaan vertaisryhmään (Tolonen 2001, 77).

2.2 Muodikas oikukas ruumis

Ruumiillisuutta on käsitteellistetty ja tutkittu kansainvälisesti jo 1960-luvulta lähtien, ja viimeisten viidentoista vuoden ajan ruumiin käsite on ollut monien kamppailujen ja teoretisointien kohde

myös suomalaisessa sosiologisessa ja feministisessä tutkimuksessa (Oinas 2001a, 2, 5–7; Kalsi 2001; Ruohonen 2001, 14; Oinas 2001b, 17–18). Tämä ei ole ihme, sillä onhan ruumiista tullut modernissa maailmassa yksi tärkeimpiä identiteetin rakennuspalikoita ja -paikkoja. Erityisen keskeinen merkitys sillä on nuorille, joiden ruumis muuttuu samalla, kun erilaiset kulttuuriset ja yhteiskunnalliset vaatimukset ja odotukset muokkaavat sitä. Nuorisotutkimuksessa ruumis onkin ollut huomion kohteena jo paljon aikaisemmin kuin siitä tuli laajemmalti sosiaalitutkimuksen muotiaihe. (Oinas 2001b, 17, 19.)

Sosiaalitieteellinen tutkimus on lähestynyt ruumista monista erilaisista viitekehyksistä. Elina Oinas (2001b, 22–27) erottaa nykytutkimuksessa neljä suuntausta. Ruumiin näkeminen kolonisoituna korostaa yhteiskunnan alistavaa roolia, sitä miten se esineellistää ihmisiä ja tarjoaa heille haitallisia samastumismalleja. Vuorovaikutuksessa rakentuvan ruumiin tutkimus puolestaan keskittyy siihen, miten ihmiset yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä rakentavat oman ruumiillisuutensa ja sitä kautta tuottavat yhteistä todellisuuttamme. Ruumis voidaan rakentaa myös määrittelyjen, puhetapojen ja käytäntöjen eli erilaisten diskurssien kautta. Tutkimus ei tällöin oletta jonkin aidon ja pysyvän ruumiin olemassaoloa, sillä ruumis määritellään tilanteisesti näissä diskursseissa, se rakentuu vasta niiden kautta. Neljäs Oinaksen mainitsema ruumistutkimuksen suuntaus on kokemuksellisuus. Se korostaa ruumiillisia toimijoita ja heidän omia valintojaan sen sijaan, että yksinkertaistaisi tutkimuskohteet vain ulkopuolisen vallankäytön kohteiksi. Omassa tutkimuksessani yritän tehdä synteisiä näistä erilaisista lähestymistavoista ja osoittaa, että ne kaikki tarjoavat oman relevantin näkökulmansa tyttöruumiillisuuden tutkimukseen.

Yksilön ruumiillisuus paikantuu fyysisen, sosiaalisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallisen ympäristön leikkauspisteeseen. Fyysistä ovat esimerkiksi vaatteet ja muut koristautumisen tavat, sosiaalinen ympäristö puolestaan tarkoittaa vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa ja päätelmien tekemistä oman ja toisten ulkonäön perusteella. Kulttuurisen ja yhteiskunnallisen ympäristön vaikutuksen koemme nykyisin yleensä joukkotiedotuksen kautta. Muutoksen ja jatkuvuuden vaihtelu näissä ympäristöissä pitää meidät jatkuvasti tarkkaavaisina ruumiimme suhteen. (Ruohonen 2001, 20.) Lisäksi muutos yhdellä ulottuvuudella muuttaa myös muita ulottuvuuksia. Tieto eri ympäristöjen välillä kulkee ruumiin kautta.

Ruumiin palvonta ja täydellistäminen maanpäällisessä elämässä ovat nykypäivänä osittain korvanneet perinteiset uskonnot ja luottamuksen tuonpuoleiseen onneen. Harjoittelupäiväkirjat ja dieettiohjeet ovat tulleet pyhien kirjoitusten tilalle, ja puhdistautuminen ja synninpäästö ovat saavutettavissa ankaralla ruumiillisella kilvoittelulla. Ruumiin voi ottaa haltuun kontrollin tai muokkauksen avulla, siitä voi tehdä itselleen kilven ulkomaailmaa vastaan tai sillä voi "kaupata"

itseään. Sen kautta voi saavuttaa hyvän olon tunnetta ja hyväksytyksi tulemista, toisaalta se voi olla väylä purkaa pahaa oloa. Siitä voi myös tulla kahle, jos alituinen muokkaaminen ja muokattavissa oleminen johtavat tyytymättömyyskierteeseen. Ruumista määrittelevät ja merkityksellistävät niin sen haltija kuin katsojatkin. (Simonen 1995, 7, 103, 105; Kalsi 2001; Näre 1999, 15.) Ruumis voi myös tuoda lohtua ja tarjota tunteen elämänhallinnasta ja eheydestä, jos siitä onnistuu tekemään itselleen pysyvän kiintopisteen alati muuttuvassa ja vaikeasti hallittavassa elinympäristössä (Kalsi 2001; Salonen 1998). Valitettavan usein elämänhallinta ruumiin kautta voi mennä liiallisuuksiin, siitä ovat esimerkkeinä esimerkiksi syömishäiriöt, lihasten sairaaloinen kasvattaminen terveyden kustannuksella sekä onnellisuuden ja tyytyväisyyden tavoittelu silikoni-implanttien avulla.

Ruumis on kuin julkisivu, joka yhtä aikaa peittää ja tuo julki henkilön sisäistä olemusta, esimerkiksi aatteita. Tuon julkisivun rakennus on naisille paljon tärkeämpää kuin miehille, koska kulttuurimme ei esittele ja arvioi poikien ruumiita samalla tavoin jatkuvasti kuin tyttöjen ruumiita (Brumberg 1997, 207; Tapaninen 1992) tai kuten Leila Simonen (1995, 101) asian ilmaisee: "naisen ruumis on 'enemmän' ulkonäkö kuin miehen ruumis". Jos puhutaan ruumiin koristelusta, esimerkiksi vaatetuksesta, meikkaamisesta tai koruista, naisten värien, kuosien ja tyylien runsaus peittoaa moninkertaisesti miesten harmaa puku tai farkut ja t-paita -uniformut (emt, 101). Mutta olisiko naisen ruumis sen enempää ulkonäkö kuin miehenkään ruumis, jos naiset eivät jatkuvasti tekisi töitä tuon ulkonäön rakentamiseksi, jos heitä ei kannustettaisi ja vaadittaisi tekemään tuota työtä?

Länsimaisessa nyky-yhteiskunnassa mieheys tai naiseus muodostavat henkilön merkittävimmän identifikaation ja itseilmaisun perustan (Oinas 2001a, 35). Erving Goffmania ja Judith Butleria siteeraten Elina Oinas (emt, 39, 45) kuitenkin muistuttaa, että sukupuoli ei ole jotakin pysyvää, vaan jatkuvan rakentamisen ja toiston tulosta. Sukupuoli täytyy tehdä. Lena Näre (1999, 14) vie ajatuksen askelta pidemmälle: hän esittää että vain tyttöjen tarvitsee rakentaa sukupuolensa. Pojat *kasvavat* miehiksi ilman turhia problematisointeja, kun taas tytöt pitää *kasvattaa* ja valmentaa naisiksi.

2.3 Tyttöjen ruumiskriisien historiaa

Nuoret tytöt ovat luultavasti kautta aikojen ja kaikenlaisissa kulttuureissa pitäneet muuttuvaa vartaloon jonkinlaisena ongelmana, mutta viime vuosisadalla ongelma-ajattelusta tuli paljon aiempaa voimakkaampaa (Brumberg 1997, xvii–xviii; Ruohonen 2001, 14). Ennen 1900-lukua tyttöjen ja naisten ajattelun keskipisteessä ei ollut heidän oma kehonsa ja sen ulkonäkö – nyt omasta vartalosta on tullut projekti, jonka tarkoituksena on kertoa ympäröivälle maailmalle kuka olen (Brumberg 1997, 97; Kalsi 2001). Ruumis ei ole enää työnteen väline, vaan visuaalinen

symboli, jonka avulla voi erottautua ja erotella (Kalsi 2001). Aiemmin ajateltiin, että ulkoinen kauneus oli suoraan johdettavissa hyvistä luonteenpiirteistä, mutta viime vuosisadan muutaman ensimmäisen vuosikymmenen aikana kauneutta alettiin mitata lähinnä ulkoisin mittarein, joista tuli myös tyttöjen itsetunnon selkäranka. Muutosta olivat vauhdittamassa muun muassa elokuvat ja massamainonta sekä tyttöjen kasvaminen ja kasvattaminen autonomisiksi, äidistä irrallisiksi yksilöiksi. (Brumberg 1997, 70, 101, 198.) Naiskauneuden kriteerit kertovat myös siitä, millainen sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen ilmapiiri kulloinkin on ollut vallalla. Tyttöjen ja heidän ruumiidensa kautta voi seurata esimerkiksi lääketieteen kehitystä, yhteisöllisyyden murentumista, visuaalisen kulttuurin voittokulkua tai seksuaalisuuden vapautumista. (emt, 231–214.)

Joan Jacobs Brumberg (1997, 93) tarjoaa esimerkin ihohoitotuotteiden kehittymisen historiasta: mitä paremmin näppyjä opittiin ehkäisemään ja hoitamaan oikeanlaisella ravinnolla, kosmetiikalla tai lääkkeillä, sitä vaikeammaksi tuli hyväksyä edes pieniä kauneusvirheitä. Sama kehityskulku on nähtävissä muillakin ulkonäkökontrollin alueilla, esimerkiksi kehonrakennuksessa, meikkaamisessa tai plastiikkakirurgiassa. Voidaan siis kai sanoa, että mitä enemmän ja mitä parempia keinoja ulkonäön muokkaamisen on tarjolla, sitä kovemaksi kontrolli muuttuu. Lisäksi kauniina on yleensä pidetty sitä, mistä on ollut puutetta tai mitä tavallisen kansan on muuten vain ollut vaikea saavuttaa: Niukan ruokavalion aikoina reheviä naisia pidettiin kaikkein kauneimpina, yltäkylläisyyden aikana laihuudesta on tullut ihanne. Tai kun rahvas teki töitä ulkona pelloilla, rusketusta yritettiin parhaan taidon mukaan välttää, mutta kun työläiset siirtyivät pimeisiin tehtaisiin, auringonpaahtamasta ihosta tulikin muodikas. (Kotkamaa 2001, 10.) Nykyisin naiskauneus on tavallaan demokraattisempaa, koska yhteiskuntaluokka ei näy päälle päin (emt, 10) ja kuka tahansa voi saavuttaa menestystä. Toisaalta tasavertaisuus toimii myös toisin päin: jokaisen *pitää* tavoitella menestystä kauneuden saralla.

Ajan myötä ulkoisesta ruumiinkontrollista on tullut sisäistä. Enää eivät kiristä korsetit ja kureliivit, mutta tuhannet erilaiset dieetit sekä jatkuva vartalon treenaaminen voivat tukahduttaa sisältäpäin. Nykymuotikaan ei anna armoa: paljastavat napapaidat, lantiohausut ja avoimet kaula-aukot eivät jätä mahdollisuutta kuroa vartaloa haluttuun muotoon nyörien ja tukiluiden avulla. (Brumberg 1997, 123, 197; Kotkamaa 2001, 11; Ruohonen 2001, 14.) Nykyinen yhteiskuntamme on kuin Panopticon-mallin mukaan rakennettu vankilalaitos, jossa tarkkailtavat eivät tiedä, milloin ovat tarkkailun alaisena ja joutuvat siksi käyttäytymään ikään kuin tarkkailu olisi jatkuva.

Viime vuosikymmenellä amerikkalaisen feminismin piirissä heräsi kiinnostus nuoria tyttöjä ja heidän ruumiillisuuttaan kohtaan. Monet tutkijat (ks. esim. Brumberg 1997) olivat huolissaan joukkoviestinnän ja kulutuskulttuurin negatiivisesta vaikutuksesta tyttöihin ja heidän ruumiilliseen

omakuvaansa. He kiinnittivät huomiota esimerkiksi naiseuden ristiriitaiseen kuvaamiseen ja median yliseksuaalisuuteen sekä nuorten jättämiseen oman onnensa nojaan pahan median ja nuorisokulttuurin armoille. Tyttöjen omia mielipiteitä ei niinkään kuunneltu. (Oinas 2001a, 80–81.) Mutta vaikka nämä tutkijat, myös Brumberg (1997, 206–207) kirjassaan, peräänkuuluttavatkin moraalisia arvoja ja vanhempien positiivista puuttumista lastensa elämään sekä kritisoivat länsimaisen kulttuurin ruumiskeskeisyyttä, he eivät silti haaveile menneisyyteen palaamisesta. Nykytilannetta parempi ei siis ole ainakaan aiempien vuosisatojen epäseksuaalinen, miehille alistainen naisuus. Mutta miten nuoret tytöt sitten voisivat hedelmällisellä tavalla rakentaa omaa orastavaa naiseuttaan?

2.4 Nykyiset kauneuspaineet

Nykyisin nuoret tytöt ovat kuluttajia siinä missä aikuisetkin. Markkinoilla on nimenomaan heidän ikäluokalleen ja sukupuolelleen suunnattuja lehtiä ja televisiossakin tytöt on huomioitu omana katsojaryhmänään. Nämä tyttöjen lehdet ja ohjelmat ovat pullollaan viestejä, jotka esittävät vaatteet, trendit ja meikit elämän keskeiseksi sisällöksi. Ei ole siis ihme, jos tytöt vähä vähältä sisäistävät ajatuksen, että heidän koko persoonansa arvostus on pitkälti riippuvainen heidän ruumiillisesta ja seksuaalisesta viehättävyydestään (Lähteenmaa 1992, 162; Tommola 2001, 9). Näin ollen paine seurata ympäristön eroottisesti vihjailevia roolimalleja, kasvaa kehitystään nopeammin ja hankkia arvostusta tätä kautta voi olla voimakas. Monet tytöt kokevat, että vartalon muoto, koko ja ulkonäkö ovat tärkein identiteetin ilmaisukanava. Ulkonäköä pitää hallita ja pitää yllä. (Brumberg 1997, xxi, 97.) Ulkonäköstandardit kasvavat osaksi meitä. Visuaalisesti orientoituneen länsimaisen kulttuurin piirissä elävinä emme voi valita asettautumista niiden ulkopuolelle. Suurimmaksi osaksi emme edes huomaa tai ainakaan kyseenalaista ulkonäkönormien työtä ja omaa pyrkimystämme tulla niiden kaltaiseksi. Lähinnä ne tulevat näkyviksi vain silloin, kun huomaamme poikkeavamme jostakin normista ja tahdomme "suoristaa" itsemme sen mukaiseksi. (Haug 1987, 115, 117–118; Näre 1999, 27.) Halu olla "normaali", samanlainen kuin muut (ja siis samanlainen kuin julkisuudessa tarjotut ihannekuvat), on yleisinhimillinen (Haug 1987, 118; Oinas 2001a, 83), mutta erityisen voimakkaana se näkyy itseään ja identiteettiään vasta muodostavien nuorten elämässä ja valinnoissa. Erilaisuus aiheuttaa häpeää ja voi johtaa kiusaamiseen tai hylkäämiseen, joten on aika luonnollista, että tytöt valitsevat helpomman ja itsetunnolle terveellisemmän tien ja yrittävät näyttää samalta kuin kaikki muutkin (Rossiter 1994, 8, 12; Peutere 2001, 113). Näkyvimmäksi normaaliuden rakentamisen paikaksi tulee muillekin näkyvissä oleva oma keho, biologiasta tulee sosiaalista (Haug 1987, 118).

Tytön elämässä on tärkeää tietää, millainen ulkonäkö, käytös ja tunne-elämä ovat soveliaita ja pitää

yllä näitä normeja (Saarikoski 2001, 187). Kunnon tyttö syntyy suorittamalla, toistamalla opittuja naiseuden määritelmiä eleissä ja ruumiin käytännöissä (Oinas 2001b, 26). Etsiessään vallitsevista kulttuurisista samastumiskohteista itselleen sopivaa naisen mallia tytöt ovat väistämättä huonon valinnan edessä. Tarjolla on joko seksuaalisuutensa ja itsemääräämisoikeutensa uhraava madonna tai sosiaaliset kasvonsa menettävä huora. (Saarikoski 2001, 125.) Positiivisen seksuaalisuuden esimerkkejä ei oikeastaan ole, koska seksuaalisuuttaan arvostava nainen on nainen, jota ei voi ottaa vakavasti, ja toisaalta fiksit tytöt joutuvat ryhtymään "hyviksi jätkiksi" tai ainakin kieltämään ruumiillisuutensa (Oinas 2001a, 78; Kapiainen 2001). Oinaksen (emt, 80) tutkimat tytöt tiedostivat nämä heikot valinnanmahdollisuudet varsin hyvin ja joutuivat siksi jatkuvasti tasapainoilemaan identiteettivalintojensa kanssa. Tytöt kokevat, että heidän pitää esittää itsensä heteroseksuaalisina, mutta ei-seksuaalisina olentoina. Heidän ruumiillinen pääomansa koostuu oikeanlaisesta ruumiin esittämisestä, meikistä ja vaatetuksesta, jotka osoittavat tytön arvostavan tasa-arvoideaalin mukaisia asioita: koulutusta, uraa ja itsenäisyyttä. Seksuaalisuutta ei julkikuvaansa saisi liittää, koska se osoittaisi, että tyttö yrittää hyödyntää viehätysvoimaansa väärällä tavalla ja ottaa osaa sukupuolten väliseen likaiseen peliin. (emt, 75.) Toisaalta siveellinen "kunnon tyttöyskään" ei tarjoa täydellistä turvasatamaa, sillä tyttöys sinänsä on eräänlainen vika (Kapiainen 2001).

Naisiin kohdistuvat kauneuspaineet ja jatkuva kauneuden ihannointi yhteiskunnassamme tuottavat tytöille ja naisille toistuvasti epäonnistumisen kokemuksia ja tunteen omasta epänormaaliudesta. Tytöt oppivat, että ulkonäössä heillä on aina parantamisen varaa. (Saarikoski 2001, 164–165, Rossiter 1994, 16.) Erityisen alttiita itsetunnon kolauksille ovat ala- ja yläkoulun rajan molemmin puolin olevat tytöt, joiden ruumis ja samalla mieli on suurimpien myllerrysten kourissa, keskeneräinen ja hämmentynyt. Alemmilla luokilla olevat tytöt voivat vielä tuntea olevansa oman elämänsä ja ruumiinsa subjekteja, mutta ruumiin kehittymisen myötä heistä tulee toisten katseiden kohteita ja heidän ruumiinsa objektivoidaan (Rossiter 1994, 4), aiemmin "viattomista" ruumiinosista tulee/tehdään seksuaalisesti latautuneita. Ympäristö kuitenkin kieltää tyttöltä sukupuolielämän, joka normaalisti liitetään "naiseuteen" ja "aikuisuuteen". (Haug 1987, 139–140.) Omassa tutkimuksessani onkin kiinnostavaa kiinnittää huomiota siihen, miten ruumiillisen kehittymisen vaihe vaikuttaa tyttöjen omakuvaan. Säilyttävätkö hitaasti kehittyvät tytöt lapsuuden kaikkivoipaisuustunteen pidempään? Ovatko he kehittyneempiin luokkatovereihinsa verrattuna varmempia itsestään huolimatta siitä, miten paljon he muistuttavat yleisiä ulkonäköideaaleja?

Suomalaisten lasten ja nuorten terveyttä kartoittava kysely (viittaus Oinas 2001a, 72, myös Oinas 2001c) osoittaa, että 13-vuotiaiden tyttöjen itsearvostus onkin selvästi matalampi kuin 11- tai 15-vuotiaiden tyttöjen omakuva. Samaan lopputulokseen ovat tulleet myös monet ulkomaiset tutkimukset. Kaikista vähiten nämä nuoret tytöt osaavat arvostaa omaa sukupuoltaan ja

kehonkuvaansa eli juuri niitä asioita, joiden yhteiskunta opettaa olevan tytön ja naisen elämässä kaikkein keskeisimpiä. (Rossiter 1994, 1–2.) Myös Yhdysvalloissa tehdyt psykologiset testit osoittavat, että yksilön (erityisesti tyttöjen) itsetunto ja tyytyväisyys omaan ruumiiseensa kulkevat käsi kädessä (Brumberg 1997, 128). Tytöt, jotka eivät pysty arvostamaan ruumistaan, eivät ole tarpeeksi vahvoja myöskään vastustamaan manipulointia ja jopa hyväksikäyttöä – olipa se sitten epäsuoraa mediapuhetta tai selkeää painostamista esimerkiksi poikaystävänsä taholta. He vain haluavat olla haluttuja. Brumbergin (emt, 212) mielestä tämä selittää, miksi jotkut tytöt eivät osaa vetää rajaa normaalin kanssakäymisen ja seksuaalisen ahdistelun välille tai eivät tiedä, miten voisivat vastata mahdolliseen ahdisteluun.

2.4.1 Ulkonäkökeskeinen kulttuurimme

Ikuisesti kestävä nuoruutta on tavoiteltu luultavasti kautta vuosisatojen, mutta viime vuosien aikana on ollut nähtävissä, että nuoruutta yritetään venyttää myös alkupäästään. Jälkimoderni yhteiskuntamme on yhdenikäistynyt ja yhdenikäistävä. Entistä nuorempia tahdotaan patistaa ja houkutella aikuisten maailmaan ja samalla tyttökulttuuri on erotisoitunut. Yhä nuoremmista naisista tehdään seksiobjekteja, heidät tahdotaan pukea vartalon paljastaviin vaatteisiin ja heidän ruumiinsa tahdotaan muokata kulttuurisia ihanteita vastaaviksi. Varhaisteinien lehdissä, televisio-ohjelmissa, musiikkisanoituksissa ja kirjallisuudessa myydään tytöille (ja myös pojille) aikuisten vaatteita, aikuisten vartaloita ja aikuisten seksiä. Esteettiset odotukset kohdistuvat erityisesti naisen ruumiiseen (Topo 1988, 25). Lapset tunnetusti ihailevat isompiaan, ja siksi näiden mallien voi uskoa oppoavan kohderyhmäänsä tehokkaasti (Tommola 2001, 9; 45 minuuttia 4.4.2001). Nykynuoret tietävätkin varsin tarkkaan, millaisia nais- ja mieskuvia kulttuurimme arvostaa, ja tuntevat painetta pyrkiä näitä malleja kohti (Puuronen ja Välimaa 2001, 9). Nuoret kokevat, että pitäisi tehdä yhtä ja toista, koska kaveritkin tekevät tai koska telkkarissa tai Internetissäkin tehdään tai koska kulttuuri näyttää monenlaisten asioiden tekemisen luonnollisena myös nuorille tytöille. Ilman meikkiä, värjättyä tukkaa tai poikaystävänsä voi joutua jopa paljon käsitellyn koulukiusaamisen kohteeksi, joten ei ole ihme, jos suurin osa nuorista katsoo parhaaksi mukautua ja sopeutua.

Kun naisilla on iästä riippumatta yhtenäinen pukeutumistyyli, voidaan myös ulkonäön lähettämät signaalit helposti tulkita samoiksi, olipa lähettäjä sitten ala-asteelainen Spice Girls -fani tai kolmekymppinen miestennielijä (Brumberg 1997, 118). Osa vanhemmista on ylpeitä siitä, “kun tuo meidän tyttö on niin suosittu ja hyvännäköinen”, toiset puolestaan ovat nousseet taisteluun mediaa ja muodinluojia vastaan ja vaatineet lapsille oikeutta olla lapsia riittävän kauan. Lehtien palstoilla äidit ovat käyneet keskustelua ainakin siitä, miten vaikeaa lapsille on löytää lapsille sopivia vaatteita – siis jotain muuta kuin navan paljastavia paljettivirityksiä ja takapuolesta kiristäviä minihameita.

Esimerkiksi vaatekauppaketjut Lindex ja Seppälä ovat poistaneet turhan vihjaavia lastenvaatteita mallistostaan asiakkaiden painostuksen vuoksi, mutta silti rintaliivimallisia alusvaatteita myydään edelleen jo 6–7-vuotiaille (45 minuuttia 4.4.2001; Jylhä 2001).

Seksuaalisuus on kulttuurisesti vahvasti latautunut alue, joka on mielletty aikuisuuteen kuuluvaksi ja jota on kontrolloitu voimakkaasti. Tytön oletetaan olevan kiinnostunut jostakin muusta kuin seksuaalisuudesta, ja jos näin ei ole, aikuiset helposti kiusaantuvat (Näre 1999, 26). Yhteistä tyttökuulttuurin erotisoitumista koskeneille kritiikeille on ollut, että niissä on yleensä aina katsottu nuoren tytön maailmaa aikuisen perspektiivistä käsin ja sovitettu siihen aikuisen elämään kuuluvia arvotuksia. Arvostelijat eivät ole huomanneet, että kymmenvuotias tyttö ei välttämättä pukeudu napapaitaan ja lyhyeen hameeseen samasta syystä kuin parikymppinen nuori nainen ja ettei nuoruuden rajojen koettelua ja identiteetinetsintävaihetta pitäisi tukahduttaa vain pedofiilien pelon takia. Foucaultlaista kritiikkiä soveltaen voisi sanoa, että taas sekoitetaan seksiä sinnekin, missä sitä ei oikeasti ole. Elina Oinaksen (2001c) mielestä arvostelijoilta on jäänyt huomaamatta myös se seikka, että nuorisomuodilla ja populaarikulttuurilla on aina ollut tapana nostaa esille yhteiskunnan vaiettuja ongelmakohtia ja kärjistää niitä. Meneillään ei siis ole sinällään mitään uutta, pinnalla olevat trendit vain ovat vaihtuneet. Tällä kertaa ongelma on virallisen ihmisyyttä ja tasa-arvoa korostavan puheen alle jäänyt ruumiillisuusdiskurssi. Lisäksi median tapa ottaa esille näyttäviä erityisilmiöitä on voinut antaa sellaisen kuvan, että kaikki teinitytöt kulkevat paljastavissa vaatteissa, vaikka todellisuudessa ilmiö ei olekaan niin räikeä tai ei kosketakaan kuin pientä osaa tytöistä (vrt. Ruohonen 2001, 21).

Kritiikkien keskellä tyttöjen oikeutta näyttää siltä, miltä tahtovat, on puolestaan perusteltu muuan muassa seuraavilla tavoilla: "Eivät sellaiset vaatteet merkitse tytöille paheellisuutta. Tytöt ovat viattomia. Aivan kuten pienet pojat pyssyjensä kanssa; eivät he oikeasti pyssyillään ketään tapa!" (tatuoiija/toimitusjohtaja Wilma Schlizewski Halmekosken (2000, 24) mukaan), "Lasten pukeutuminen kertoo itse asiassa aikuisten arvomaailmasta. Jos seksuaalisuus on tärkeää ja arvostettua, lapset luonnollisesti tahtovat osansa tuosta arvostuksesta" (ohjaaja Kaija Juurikkala Kuningaskuluttajassa 30.8.2001), "Vaikka tyttölapsi kävelisi korkokengissä ja täydessä meikissä ilman vaatteita pitkin Helsingin pääkatua, hänen pitäisi saada edetä ilman, että häntä ahdistellaan seksuaalisesti. Pitäisi nähdä, mitkä ovat tytön motiivit ja tavoitteet – he eivät laita itseään menestyäkseen miesten maailmassa vaan rakentaakseen omaa identiteettiään naisena" (lastenpsykiatri Raisa Cacciatore Halmekosken (2000, 29) mukaan) ja "Nuoret naiset pukeutuvat aika paljastavasti, tosin se ei mielestäni ole sama kuin seksikkäästi. Aikuinen sen sijaan voi olla seksikäs, vaikka ei paljastaisi juuri mitään" (teinitytön äiti Anne Valinen Halmekosken (2000, 27) mukaan). Myös pikkutyttöjen rintaliivit ovat löytäneet ymmärtäjänsä. Leila Simonen (1995)

kirjoittaa: "Eivät tytöt halua rintaliivimallisia alusvaatteita siksi, että näyttäisivät haluttavilta. Rinnat määrittelevät heitä ja heidän naiseuttaan ja mietityttävät jo ennen kuin niitä edes on ulkoisesti olemassa. Tytöt voivat tuntea itsensä alastomiksi, jos eivät saa käyttää bikineissään yläosaa – vaikka se sitten roikkuisikin melkein vyötäröllä". Puolustuspuheenvuoroissa on siis yritetty huomioida lasten aikuisista poikkeavat motiivit sekä kehotettu aikuisia tarkastelemaan omaa arvomaailmaansa itsekriittisesti. Mistäpä lapset muualta saisivat mallinsa kuin meiltä aikuisilta?

Aikuistuminen ja erotisointi tapahtuvat tytön elämässä samaan aikaan; kehittyvää nuorta kohdellaan niin, että hän tajuaa olevansa tulossa sekä aikuiseksi naiseksi että seksuaaliseksi olennoiksi. Tyttöjen seksuaalista käyttäytymistä säädelläänkin paljon tiukemmin kuin poikien (Simonen 1995, 61; Näre ja Lähteenmaa 1992, 331; Aapola 1997). Siksi esimerkiksi pukeutuminen, meikkaaminen, seurustelu tai tapa liikkua katsotaan tytöillä helposti seksuaalisuuden ilmaukseksi, kun taas pojilla moisiin seikkoihin ei kiinnitetä paljonkaan huomiota. (Saarikoski 2001, 118–119, 157–165, 187, 189). Kun tyttö huomaa, että ympäristö suhtautuu häneen eri tavalla kuin ennen, hän luultavasti hämmentyy tai jopa nolostuu. Samoin käy helposti myös hänen ympärillään eläville ihmisille. Vaatimukset esimerkiksi ulkonäön ja seurustelun alueilla ovat ristiriitaisia: yhtäältä tytön on omatoimisesti tiedettävä, miten toimia, mutta toisaalta häntä ollaan jatkuvasti ulkoapäin normittamassa ja kontrolloimassa. Tytön olisi yhtä aikaa oltava sekä haluttava että kunniallinen. Kauneus on se areena, jolla tyttö saa sekä hyväksyttävyytensä että torjumistuomionsa. (emt, 161–162.) Kauneus ja ulkonäkö on myös se areena, jolla tyttö voi aktiivisesti toimimalla lieventää murrosiän aiheuttamaa hämmennystä ja itsenäisesti kontrolloida edes pientä osaa elämästään. Mutta jos hänet tahdotaan tiukasti normittaa kiltin tytön rooliin, johon ei kuulu liiallista ulkonäön korostamista eikä varsinkaan perinteisten ulkonäkölinjausten ylittämistä, tämä kompetenssi oman aktiivisuuden kautta voi jäädä saavuttamatta.

Jatkuva uusien muotien ja trendien luominen sekä uusien tarpeiden synnyttäminen pitää erityisesti naiset sidottuina kehoonsa ja sen muokkaamiseen (Haug 1987, 134). Kuten Kaari Utrio (Kotkamaa 2001, 10) tiivistää: "Ennen kauneus oli harvojen etuoikeus, nykyisin se on kaikkien pakko". Tekniikan kehityksen mukanaan tuoma mekaaninen ihmiskuva vaatii ihmiskehoakin toimimaan kuin kone, täydellä teholla väsymättä ja virheisiin sortumatta. Naiset ovat kuin kulutushyödykkeitä kaupallisilla markkinoilla. Heidän on onnistuttava myymään itsensä miehille. Tässä työssä tärkeää on esimerkiksi kaunis ulkokuori sekä trendien heilahtelun seuranta ja oman "pakkauksen" muuttaminen kunkin ajan ihanteita vastaavaksi. Naiset vastaavat mainosten, muodinluojien ja kosmetiikkafirmojen kutsuun, koska tahtovat sitä, mitä ne lupaavat: seksikkyyttä, aikuisuutta, aistillisuutta, paremmuutta muihin nähden tai mitä milloinkin (Haug 1987, 135). Naiset eivät siis suinkaan ole vain miehisen katseen passiivisia objekteja, Frigga Haugin (emt, 131–132) mielestä

naiset ovat itse aktiivisesti ottamassa osaa alistuspeliin ja rakentamassa itsestään objekteja.

Tytöt, jotka ovat koko ikänsä katselleet mainosten tietokoneella paranneltuja valokuvamalleja ja elokuvien seksististä kuvakulmia, ovat täynnä epärealistisia toiveita omasta kehostaan (Brumberg 1997, 124, 141, 208–209), ja tätä tyytymättömyyden kierrettä muotiteollisuus käyttää hyväkseen: se tietää, että tytöillä on tarve päteä alueella, jolla tuntevat olonsa epävarmaksi (Oinas 2001c). Brumberg kertoo esimerkiksi, kuinka jopa hänen oppilaansa, yliopisto-opiskelijat, jotka tiedostavat nykyisen ruumiskeskeisyyden ja naisruumiiden kontrollin, ovat oppineet, että naisena menestymisen edellytyksenä on ei niinkään hyvä luonne tai saavutukset, vaan ulkonäkö ja se, miten seksikkäiltä he näyttävät. Opiskelijat näkevät mainosten ja kulttuurituotteiden puuteriverhon läpi, mutta eivät kuitenkaan pysty vastustamaan niiden viestejä, kun tulee kyse heidän oman kehonsa muokkaamisesta (Brumberg 1997, 195–196). Brumberg (emt, 209) kysyykin: miten nuorten tyttöjen voisi olettaa olevan vastuussa ruumiistaan ja seksuaalisuudestaan, kun edes aikuiset naiset eivät ole vielä saavuttaneet tasa-arvoa kyseisissä asioissa?

2.4.2 Tyttöjen vastustusstrategiat

Median esittämien korostetun eroottisten tyttökuviin ja niiden pohjalta maalattujen uhkanäkymien keskellä tyttötutkijat onnistuivat näkemään vuosituhannen vaihteen liikehdinnässä myös valonpilkahduksia: Ehkä tyttökulttuurin erotisoitumisessa ei olekaan kyse taas uudesta tavasta alistua miesten ja aikuisten haluille. Kenties tytöt yrittävätkin näyttävällä ulkonäöllään ja ylipäänsä nuoren tytön ulkonäölle asetettuja normeja rikkomalla murtautua pois niistä lokeroista ja määrittelyistä, joihin heidät on perinteisesti kasvatettu. Tyttötutkijat ovat siis halunneet keskittää huomiota pois median harrastamasta pakkosyötöstä ja nostaneet esiin tyttöjen oman kompetenssin.

Hallitsemalla omaa kehoaan ja tuntemalla olevansa siitä positiivisesti vastuussa, tyttö voi myös muuttaa kulttuurista, usein ruumiskielteistä naiskuvaa positiivisempaan suuntaan. Kun tietää säännöt, niitä voi myös horjuttaa "toistamalla toisin". Kompetenssi kasvaa tiedosta ja tiedostamisesta. (Oinas 2001a, 89–91, Oinas 2001b, 26–27). Kovien vaatimusten paineessa ei siis ole pakko taipua, vaan tarjolla olevia vaihtoehtoja voi muokata, kyseenalaistaa ja yrittää käyttää omaksi parhaakseen. Tarja Tolonen (2001, 87) huomasi omassa 15-vuotiaita helsinkiläistyttöjä käsitelleessä tutkimuksessaan, ettei nuorten suhde ruumiillisuuteen ollut pelkästään negatiivisten asioiden kuten häpeän ja kontrollin värittävä, vaan se sisälsi myös ironiaa, vastarintaa, refleksiivisyyttä ja jopa nautintoa. Ihanneruumiit tuntuivat kyllä näidenkin tyttöjen mielestä pakottavilta muoteilta, mutta jostain löytyi aina myös tilaa omille valinnoille ja vaihtoehtoiselle

toiminnalle. Myös Amy B. Rossiterin (1994, 16) sekä Harriet Bjerrum Nielsenin ja Monica Rudbergin (1993) mielestä tyttöjen alituinen puuhastelu ulkonäön parissa voi olla terve merkki tyttöjen halusta neuvotella ruumiilleen annetuista merkityksistä ja saavuttaa edes jonkin asteista hallintaa elämäntilanteessa, jossa heidän aikaisemmin subjektin asemassa ollut ruumiinsa on kehityksen myötä objektifoitu miehisen katseen alle.

Siinä missä pojat korostavat ruumiillisuuttaan urheilukentillä, tytöt voivat tehdä samaa työtä kylpyhuoneissa ja sovituskopeissa. Meikkaamalla ja vaatteilla tyyllittelemällä tytöt harjoittelevat naiseutta ja ehkä myös protestoivat sukupuolineutraalia kulttuuriamme vastaan. Kavereiden kanssa jaetuilla meikkausrituaaleilla tai ylifeminiinisillä vaatevalinnoilla tytöt voivat karnevalisoida esimerkiksi koululaitoksen näennäistä sukupuolettomuutta, joka kuitenkin tarjoaa pojille enemmän liikkumatilaa kuin kilteiksi ja kunnollisiksi kasvatettaville tytöille. (Simonen 1995, 104; Kapiainen 2001.) Valitettavan usein tyttöjen yritykset ottaa oma ruumiinsa haltuun tuomitaan turhamaisuudeksi tai huomionkipeydeksi ja niitä pyritään rajoittamaan. Poikien painiottelut puolestaan saavat hiljaisen hyväksynnän, koska ne ”kuuluvat ikäkauteen”.

Barrie Thorne (1993, 156) ja Angela Mc Robbiekin (Topon 1988, 24–25 mukaan) korostavat, että tytöt voi nähdä aktiivisina, omia valintoja tekevinä toimijoina. Heidän mielestään tytöt voivat fyysistä kypsyyttään ylikorostamalla kapinoida niitä siistin, passiivisen, kiltin ja ahkeran tytön malleja kohtaan, joita opettajat, vanhemmat, folklore ja massaviihde heille markkinoivat (ks. myös Helve 1988, 6). Myös Jaana Lähteenmaa ja Sari Näre (1992, 12) sekä Anne Puuronen ja Raili Välimaa (2001, 9) muistuttavat, että nuoret tytöt ovat luonnostaan luovia ja innovatiivisia. He eivät hyväksy kaikkea heille tyrkytettyä sellaisenaan, vaan pystyvät myös kapinoimaan muun muassa heihin kohdistettuja odotuksia vastaan sekä rakentamaan uusia ruumiillisuuskäsitteitä.

Lastenpsykiatri Raisa Cacciatoren (45 minuuttia 4.4.2001; Tommola 2001, 9; ks. myös Ruuhonen 2001, 16) mielestä tytöt käyttävät hävyttömyyttä ja provosoivaa pukeutumista usein joko hämmennyksen peittämiseen tai ihan vaan saadakseen tunnustusta omalle ihanuudelleen ihmisenä. Seksikkyuden sisällyttäminen näyttävään ulkonäköönsä nuori tyttö ei Cacciatoren mielestä tajua. Thorne (1993, 156) huomauttaakin, miten tyttöjen ilkamointi omalla seksuaalisella kypsyydellään, joka kuitenkin on vielä hyvin kypsymätöntä, voi paradoksaalisesti saattaa heidät entistä tiukemmin miesten alistamiksi – aikuiset kun helposti tulkitsevat lastenkin lähettämät viestit omasta aikuisen viitekehystänsä katsottuna. Lähteenmaa ja Näre kuitenkin uskovat, että jokainen kapinoiva – vaikkakin uhrin asemaan joutunut – tyttö myös tekee tietä hiukan laveammaksi kiltimpienkin ikätoveriensä kulkea (Lähteenmaa ja Näre 1992, 16; Näre ja Lähteenmaa 1992, 331). Tytöt eivät saisi suostua olemaan meikkaamatta, tanssimatta ja nauttimatta naiseudestaan vain sen vuoksi,

ettei heitä leimattaisi huonoiksi naisiksi ja ettei heistä tehtäisi objekteja. Ensinnäkään se ei ole oikeudenmukaista ja toiseksi tällä tavoin tytön oma toimijuus kahlitaan, ja leimautumisen pelon pakottamana moni tyttö alistuu passiivisesti miehisen yhteiskuntamme ja kulttuurimme haluille. (Saarikoski 2001, 176, 203.) Lisäksi on aika kaksinaismoralistista, että murrosikäiseltä tytöltä kielletään laittautuminen sekä oman naiseuden tutkailu ja testaaminen, vaikka muutamaa vuotta myöhemmin häntä suorastaan vaaditaan tekemään jatkuvasti töitä naisellisen ja seksuaalisen viehätysvoimansa eteen. Tottakai lapset huomaavat, mitä asioita yhteiskunnassa arvostetaan ja tottakai hekin haluavat osansa tästä arvostuksesta. Heidän on luonnollisesti vaikea ymmärtää, miksi heidän pitäisi odottaa pari vuotta ennen kuin saavat ryhtyä tavoittelemaan tuota arvostusta. Saarikosken (emt, 165) mielestä feministien tulisikin entistä enemmän kyseenalaistaa kulttuurin arvoja ja niitä tiukkoja kauneusnormistoja, jotka kahlitsevat ja normittavat naisellista käyttäytymistä sekä teinin että aikuisen naisen elämässä.

2.5 Tyttöruumiin ulottuvuudet

Sen perusteella, mitä tytöistä ja heidän ruumiillisuudestaan on aikaisemmin sanottu ja kirjoitettu, voi päätellä, että ulkonäkö ja menestyminen ulkonäkötyössä sekä oman minuuden rakentaminen sen kautta on tytöille erittäin tärkeää. Mutta miksi se on niin tärkeää? Aiemman tyttötutkimuksen ja -keskustelun linjanvedoista ja käsitteistä voi mielestäni yhteenvetona muodostaa kolme keskeistä ulottuvuutta, joilla tyttöruumiit liikkuvat. Kysymys ei ole dikotomioista, vaan jatkumoista, joilla täsmällisiä koordinaattien paikkoja on vaikea määritellä. Ulottuvuuksista ensimmäinen on ikämuuttuja. Janan ääripäihin sijoittuvat lapsuus ja aikuisuus. Tällä ulottuvuudella tyttöjen on valittava suhteensa sekä ikään että naiseuteen. Kysymyksessä ei ole niinkään vuosilla laskettu ikä, vaan pikemminkin kokemuksellinen ja performatiivinen ikä. Minkä ikäisiltä tytöt tahtovat näyttää? Tuntevatko he itsensä lapsiksi vai nuoriksi vai kenties jo naisiksi? Ovatko murrosiän mukanaan tuomat ruumiilliset muutokset odotettuja ja myönteisiä vai välttämätön pakko, josta haluttaisiin pysytellä erossa mahdollisimman pitkään? Näyttäisi siltä, että aikuiset haluaisivat pitää tyttöjen ruumiit lapsi-kategoriassa mahdollisimman pitkään ikään kuin suojellakseen heitä. Jokainen tyttösukupolvi sen sijaan tahtois kurottaa kohti markkinamiesten promotoimia houkuttelevia ihannekuvia ja samalla kohti aikuisempaa ulkomuotoa hiukan aikaisemmin kuin edeltäjänsä. Varmaa käsitystä näistä tyttöjen haluista ei tosin ole, koska asiaa on useimmiten kysytty vain aikuisilta. Nykyään aikuistumishaluun tai -tendenssiin vaikuttaa myös se, että nuorisomuodista on tullut oikeastaan kaikenikäisten muotia. Kurahaalareista pitää hypätä melkein suoraan leopardikuvioituihin minihameisiin ja lycratoppeihin, sillä perinteiset lastenvaatteet rajataan entistä pienemmälle ikäjoukolle. Mutta kertooko teinityttöjen viime vuosien tiukka ja niukka vaatetus jostain perustavanlaatuisesta muutoksesta lapsuuden ja nuoruuden välille vedettävissä rajoissa vai

onko kyseessä vain ohimenevä muotioikku, jossa ei ole kyse sen kummallisemmasta kuin krepatussa tukassa, neonväreissä tai varsilenkkareissa vuosikymmentä aikaisemmin?

Toinen tyttöruumiillisuutta kuvaava ulottuvuus kuvaa tyttöjen suhdetta ympäristön antamiin malleihin, suosituksiin ja painostuksiin. Jana liikuu aktiivisesta, tytön omaa toimijuutta korostavasta päästä kolonisoituun päähän, jossa tytön ruumis on passiivisena mukautunut yhteiskunnan ja kulttuurin vallan ja halujen alle. Julkinen huomio on yleensä kohdistunut kolonisoituun ääripäähän, ja pahimmin kritiikin kohteeksi ovat joutuneet tyttöjä ja naisia alistava mainonta ja populaarikulttuuri. Toisaalta passivoivaan päähän voidaan sijoittaa myös kasvattajien halu tyypistää tytöt kiltiksi ja ahkeraksi massaksi, joka ei poikkea sivupoluille, vaan noudattaa aikuisten suunnittelemaa marssijärjestystä. Aktiiviseen päähän sijoittuvat tyttöjen ruumiilliset käytännöt, toiminta joka on mielekästä heidän omista lähtökohdista käsin, joka tuottaa heille mielihyvää tai jonka avulla he pystyvät hallitsemaan ruumistaan ja ehkä myös elämäänsä. Tämä aktiivisuus-ulottuvuus on jäänyt melko vähälle huomiolle yleisessä keskustelussa, mutta tyttötutkijat ovat sentään kiinnittäneet huomiota myös siihen ja vaatineet arvostusta tyttöille ja tyttöjen ruumista koskeville kokeiluille. Esimerkiksi tilanteen ottaminen hallintaan kuukautisten alkaessa, ensimmäisen ripsivärin ostaminen tai jalkapalloharrastuksen aloittaminen baletin sijasta eivät ole olankohautuksella ohitettavia asioita tytön elämässä. Ne vaativat aktiivista päätöksentekoa, naiseuden rajojen määrittelyä ja oman ruumiin haltuunottoa.

Kolmannen dimension ääripäissä ovat luonnollinen ruumis ja rakennettu ruumis. Kyseisellä ulottuvuudella tyttöjen on mietittävä suhteensa ruumiin muokkaamiseen. Kannattaako meikata, kannattaako laihduttaa, näyttävätkö lävistykset hyvältä? Miksi jotkut menevät kauneusleikkaukseen? Onko kenelläkään ihannevirtaloa luonnostaan? Nykymaailmassa on mielestäni vaikeaa kannattaa ruumiin täydellistä luonnollisuutta, sillä ruumiin muokkaamisesta on tullut niin jokapäiväistä tai oikeastaan kokoaikaista toimintaa. Ruumiin hallinnan kautta haetaan hallintaa koko elämään, eikä moni enää silikonien ja rasvaimujen keskellä kiinnitä ruumiin pienimuotoisempaan muokkaamiseen mitään huomiota. Tyttöillä tämä suhde luonnollisen ja rakennetun ruumiin välillä liittyy ensimmäiseen ulottuvuuteen eli ikämuuttujaan: mitä enemmän ikää, sitä luvallisempaa ja toisaalta vaaditumpaa ruumiin muokkaamisesta tulee. Muutenkin nämä kolme erittelemääni dimensiota kietoutuvat toisiinsa, ja yhdessä ne osallistuvat tytön ruumiillisuuden ja sitä kautta koko identiteetin rakentamiseen.

Perinteisen kulttuuri-luonto -kahtiajaon mukaan ruumiin lapsuus, passiivisuus ja luonnollisuus kuuluisivat yhteen nippuun ja aikuisuus, aktiivisuus ja ruumiin rakentaminen toiseen nippuun. Nykytytöt kuitenkin näyttävät rikkovat tätä kahtiajakoa sekä omasta mielestään että aikuisten silmin

katsottuna. Tytöt kokevat olevansa vielä lapsia, mutta kuitenkin aktiivisia ja kykeneviä pureskelemaan heille tarjottuja naiseuden malleja ennen nielemistä. Lisäksi he ovat erittäin halukkaita rakentamaan ruumiistaan ja kokeilemaan sen rajoja. Aikuiset sen sijaan näkevät nuoret tytötkin usein aikuisina, mutta valitettavan passiivisina ja kykenemättöminä vastustamaan ulkomaailman tiukkoja ulkonäkökriteerejä. Vain luonnollinen-rakennettu -akselilla tyttöjen ja aikuisten näkemykset asioiden tilasta menevät yksiin. Tosin varsinkin tyttöjen vanhemmat näkisivät tytöt mieluummin akselin luonnollisessa päässä, koska uskovat, että tämä pitkittäisi heidän hyvää ja viatonta lapsuuttaan. Tällainen näkemysten erilaisuus on omiaan aiheuttamaan hämmennystä molemmissa osapuolissa ja hämärtämään sitä tosiseikkaa, että eri ikäisillä on näkemystensä taustalla erilaisia motiiveja.

Palaan edellä esittelemiini dimensioihin tutkimukseni loppuluvussa. Kokoan siellä yhteen analyysiosiossa erittelemiäni tyttöruumiillisuuden osia ja hahmottelen niistä mallin siitä, mihin kuudesluokkalainen suomalaistyttö ja hänen ruumiillisuutensa voisivat sijoittua lapsi-aikuinen-, aktiivisuus-passiivisuus- ja rakennettu-luonnollinen -ulottuvuuksilla.

3. TYTTÖJEN ÄÄNI KUULUVIIN

Valitsin haastattelun tutkimusmetodikseni yhtäältä aiheeni erityisluonteen ja toisaalta sen asettamien rajoitusten vuoksi. Tahdon tarkastella ulkonäkökäsityksiä nimenomaan nuorten tyttöjen näkökulmasta, joten oli selvää, että kirjaston hyllyiltä en heidän ääntään löytäisi. Aihettani käsittelevien kirjoitelmien pyytäminen tytöiltä olisi voinut olla yksi vaihtoehto, mutta ajattelin, että haastattelutilanne, jossa tutkijalla on mahdollisuus inspiroida informantteja ja keskustella heidän kanssaan, tuottaa rikkaampaa tietoa kuin kuudesluokkalaisten kärsivällisyydellä kyhätyt kirjoitelmat. Lomakehaastattelulla aineistoa saisi kompaktissa muodossa ja nopeasti, mutta se ei oikein sovi intiimien tai emotionaaliseksi koettujen asioiden tutkimiseen (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 15), kuten omaan tutkimukseeni, jossa tytöt kertovat ajatuksiaan teini-ikäisille varsin arasta aiheesta, omasta kehostaan.

Elina Oinaksen (2001a, 62) mielestä sosiologisen ruumiillisuustutkimuksen metodiikassa pitäisi ottaa huomioon kolme erityisyyttä. Ensinnäkin tiedonkeruun kontekstiin on kiinnitettävä huomiota; jokainen menetelmähän paljastaa tutkitusta ilmiöstä vain jonkin tietyn näkökulman, ja yhdellä metodilla materiaalilta voi kysyä vain rajatunlaisia kysymyksiä. Tätä tutkijan tulee täsmentää. Toiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota sosiaalisiin järjestyksiin ja valtasuhteisiin, vaikka ne eivät olisikaan tutkimuskohteessa tai -materiaalissa suoraan näkyvissä. Hiljaisuuksiin ja piilotettuihin merkityksiin perehtymällä tutkimuksessa on mahdollista päästä arkiymmärrystä syvemmälle. Kolmanneksi Oinas muistuttaa, että pelkkien kielellisten merkitysten sijaan pitäisi tutustua myös ruumiillisiin käytäntöihin. Kaikki nämä kohdat tulevat huomioonotetuiksi analyysin kuluessa.

3.1 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Laadullisen haastattelun avulla voi tutkia sitä, mitä ihmiset tuntevat ja ajattelevat, millaisia muistoja, kokemuksia tai mielipiteitä heillä on (Rubin ja Rubin 1995, 1; Reinharz 1992, 19). Sen tarkoituksena on ymmärtää maailmaa ja sen ilmiöitä nimenomaan vastaajien näkökulmasta käsin (Kvale 1996, 1). Sekä aikuiset että lapset pitävät monia asioita itsestäänselvinä. Tutkimushaastattelu on hyvä tapa saada heidät ajattelemaan arkipäiväisiäkin kysymyksiä kriittisesti ja analyttisesti ja muodostamaan mielipiteitä niitä koskien. Toisaalta jotkut aikuisille päivän selvät asiat eivät olekaan lapsille yhtä yksiselitteisiä tai päinvastoin. Tämän vuoksi lapsia haastattelevan tutkijan on katsottava maailmaa lasten lähtökohdista ja mietittävä kysymykset tältä pohjalta. (Doverborg ja Pramling 1985, 18.)

Laadullisia haastatteluita on monenlaisia: avoimia, puolistrukturoituja, teemoittaisia, lomakehaastatteluja ja niin edelleen (Rubin ja Rubin 1995, 5–6). Näitä kaikkia yhdistää kolme

haastattelututkimukselle ominaista piirrettä. Ensinnäkin (ainakin onnistuessaan) kaikki haastattelut ovat pohjimmiltaan keskusteluja haastattelijan ja haastateltavan välillä. Toiseksi niiden tarkoituksena on tuottaa tietoa, ymmärrystä ja uusia näkökulmia, ei niinkään kategorisoida ihmisiä tai tapahtumia joidenkin ennaltamäärättyjen teorioiden mukaisesti. Kolmas yhdistävä tekijä on se, että jokainen haastattelu on erilainen, koska kukin haastateltava muokkaa siitä omannäköisensä. (emt, 6.)

Haastattelututkimus tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää kokemuksia ja tapahtumia, joissa ei itse ole ollut osallisena. Parhaimmillaan haastattelun tarjoama tieto siis ylittää ajan, paikan, sosiaaliluokan, rodun, sukupuolen, iän ynnä muiden muuttujien asettamat rajoitukset. (Rubin ja Rubin 1995, 1.) Itse olen haastateltavieni kanssa samaa sukupuolta, mutta oma tyttöikä ei ole enää aivan tuoreessa muistissa. Myös nuorisokulttuuri ja käsitykset lasten toimijuudesta ovat muuttuneet viimeksi kuluneiden runsaan kymmenen vuoden aikana. Lisäksi tyttöjen perhetausta voi olla erilainen kuin omani, mutta haastattelun avulla toivon pystyväni ylittämään nämä esteet ja pääseväni käsiksi niihin merkityksiin, joita tämän päivän nuoret tytöt iälleen, sukupuolelleen ja ulkonäölleen asettavat.

Haastattelututkimus on kuin kehä, joka koko ajan pienenee ja tarkentuu kohti lopullisia tuloksia. Aluksi koehaastattelujen aikana kysymysrepertuaari voi olla laaja, jotta tutkija saisi selville, millaiset kysymykset ovat haastateltavien mielestä relevantteja. (Rubin ja Rubin 1995, 46, 63.) Lisäksi tutkija voi koehaastatteluilla testata kysymysten ymmärrettävyyttä, aihepiirien järjestystä ja haastatteluun kuluvaa aikaa (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 57). Kun tutkimus edistyy, tutkija voi pudottaa kysymyksistään pois epäolennaisia teemoja ja lopuksi hän voi keskittyä lähinnä testaamaan ja vahvistamaan aikaisempien haastattelujen antamaa tietoa. Kun uusia näkemyksiä ei enää tule esille, voi haastattelujen katsoa saavuttaneen saturaatiopisteensä. (Rubin ja Rubin 1995, 46, 63.)

Heti haastattelun aluksi kannattaa tehdä selväksi, että haastateltavilta kysytään heidän mielipiteitään, ei tietojaan. Jos haastateltaville ei muistuta, että haastattelun kysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia, saattaa tuloksena olla paljon "en osaa sanoa" -vastauksia (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 76, 92). Luulisin, että erityisesti lasten suusta "en mä tiä" pääsee helposti jo ennen kuin lapsi on edes ehtinyt tajuta kysymystä. Heitä on siis rohkaistava käyttämään aikaa ja miettimään mielipidettään.

Feministisessä tutkimuksessa haastattelu on perinteisesti ollut paljon käytetty menetelmä, koska haastattelututkimuksessa tutkijalla on mahdollisuus purkaa naistutkimuksen kritisoimaa tieteeseen sisäänrakennettua hierarkkisuutta. Naistutkimushaastattelussa vastakkain eivät ole tiukasti

rooleihinsa alistetut tutkija ja tutkittava, subjekti ja objekti, haastattelija ja haastateltava, vaan tilanne voidaan arkistaa kahden tasavertaisemman henkilön (usein kahden naisen) keskusteluksi tai yhteistyöksi. (Ronkainen 1989, 65, 67; Kvale 1996, 73; Rubin ja Rubin 1995, 10–11, 19, 37; Reinhartz 1992, 18, 20.) Arkipuheesta ammattimaisen haastattelukeskustelun erottaa se seikka, että sillä on aina jokin ennalta määrätty tarkoitus (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 25; Kvale 1996, 6). Tällaisen tasa-arvoisemman tilanteen etuna voidaan pitää aitoa vuorovaikutusta, jossa ei tarvitse teeskennellä tai antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia (Ronkainen 1989, 68). Samalla tilanteen keskiöön nousee haastateltavan sijasta itse vuorovaikutus, sekä haastateltavan että haastattelijan kokemukset ja mielipiteet (emt, 72). Omassa tutkimuksessani – vaikka yritänkin tehdä sitä naistutkimuksen periaatteiden mukaisesti – en voi liiaksi luottaa keskustelun ja kokemusten jakamisen vapaaseen virtaamiseen. Haastateltavani ovat liian nuoria ottamaan keskeistä roolia haastattelutilanteessa ja jännittävät varmasti vierasta aikuistakin. Luulenpa, että heiltä on ainakin osittain "lypsettävä" tietoja ja mielipiteitä eli käytettävä tutkijan auktoriteettia.

Tutkimushaastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa tutkija pääsee osalliseksi tutkimukseen. Haastattelun aikana haastattelija voi havainnoida haastateltavan käyttäytymistä ja olemusta. (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 23.) Se, mitä haastateltava jättää sanomatta, on yhtä tärkeää kuin se, mitä hän sanoo. Myös ristiriitaisuudet sanojen ja ulkoisen olemuksen – esimerkiksi ilmeiden ja eleiden – välillä ovat tutkijalle arvokasta tietoa. (emt, 50.) Omissa haastatteluissani yritän kiinnittää mahdollisimman paljon huomiota juuri näihin puheen ulkopuolisiin merkitsijöihin, sillä informanttien ikä, aiheen arkaluontoisuus ja haastattelutilanteeseen tottumattomuus voivat saada tytöt vaivautuneiksi ja kertomaan olemuksellaan välillä enemmän kuin sanoillaan.

Haastattelussa toinen osapuoli joutuu yleensä motivoimaan toista ja pitämään yllä tämän kiinnostusta (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 25). Motivointi on keskeistä läpi koko haastatteluprosessin: haastattelupyyntöä esittäessä mielenkiinto on saatava heräämään, haastattelua aloitettaessa mielenkiintoa pitää pystyä vahvistamaan ja haastattelun kuluessa kiinnostus pitäisi onnistua pitämään yllä. Paljon riippuu haastattelijan persoonasta. (emt, 46; ks. myös Rubin ja Rubin 1995, 12, 41.) Pieniä motivointikikkoja haastattelun aikana voivat olla esimerkiksi palautteen antaminen hyvistä vastauksista sekä nyökkäily ja äännähtely, joilla haastattelija voi osoittaa haastateltavalle, että kuuntelee (emt, 94–95, 98). Myös haastatteluvastauksen toistaminen tai yhteenvedon tekeminen vastauksesta voivat olla hyviä keinoja saada haastateltava tajuamaan oman vastauksensa aukkopaikat ja tarkentamaan vastaustaan (Rubin ja Rubin 1995, 82).

3.2 Lapset tutkimusinformantteina

Lasten opettajat, vanhemmat ja muut lasten elämää ohjailevat toimijat ovat usein päässeet ääneen lasten asioista puhuttaessa, mutta itse asianomaisia on harvemmin haastateltu ainakaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tarpeisiin. Vasta noin viidentoista viime vuoden aikana on tehty useampia tutkimuksia, joissa lapsuudella on nähty arvoa tässä ja nyt eikä pelkästään aikuisuuden kautta ja joissa myös tai nimenomaan lapsia on haastateltu. (Ritala-Koskinen 2001, 65–67; Lallukka 2001; Aapola 1992, 10.) Varsinkin perinteisen lapsitutkimuksen piirissä lapset on nähty ymmärrykseltään kehittymättöminä ja siksi epäluotettavina tutkimusinformantteina (Ritala-Koskinen 2001, 65-67; Lallukka 2001). Tämän vuoksi myös lasten haastattelemista koskeva erityiskirjallisuus on vähäistä. Taustatietoa löytyy runsaasti sekä laadullisesta haastattelututkimuksesta että lapsuudesta ja sen teoreettisista jäsennyksistä, mutta vain harvoin nämä kaksi tiedonalaat ovat onnistuneet löytämään tiensä samojen kansien väliin. (Ritala-Koskinen 2001, 65–66.)

Haastattelu sopii lapsia koskevaan tutkimukseen, sillä haastattelussa tutkijan on mahdollista asettaa juuri oikealle tasolle lapsen kehitystasoon nähden. Lomakkeiden täyttäminen voisi lapsille olla vaikeampaa, koska lomakekysymyksiin vastatessa lapsi ei voi tehdä tutkijalle tarkennuskysymyksiä eikä tutkijalle tarjoutu mahdollisuutta huomata lapsen vääriä tulkintoja kysymyksistä. (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 15, 86.) On kuitenkin huomattava myös se, että kaikki vääriä tulkinnoita tuntuvat vastaukset tai aiheesta sivupoluille poikkeamiset eivät ole sitä. Lapsi katsoo asioita eri perspektiivistä kuin tutkija-aikuinen, ja siksi ensi alkuun mahdottomiltakin tuntuvat näkökannat voivat olla lapsen mielestä varsin hyvin perusteltuja. (Qvarsell 1988, 217.)

Lasten haastattelu asettaa erityisvaatimuksia kysymysten laatimiselle. Ne eivät saa olla liian abstrakteja, mutta toisaalta myös haastateltavien aliarviointi liian helpoilla kysymyksillä voi vesittää haastattelutilanteen. (Ritala-Koskinen 2001, 73–74.) Lasten kanssa pitäisi välttää kysymyksiä, joihin riittää kyllä- tai ei-vastaus, koska niiden antama informaatio on hyvin vähäistä ja koska ne saavat haastattelun tuntumaan kuulustelulta. Mitä enemmän haastattelu muistuttaa kuulustelua, sitä haluttomampia lapset ovat vastaamaan kysymyksiin. On parempi, jos kysymykset ovat esimerkiksi muodossa "kerro mitä...", "kuvittele, että..." tai "kuvaile miten...". (Doverborg ja Pramling 1985, 35-36, 38; Ritala-Koskinen 2001, 74.) Kysymysten ei myöskään saisi olla kovin johdattelevia, sillä lapset ovat herkkiä tajuamaan, mitä haastattelijaa heiltä odottaa ja he voivat alkaa miellyttää aikuista haastattelijaa vastailemalla kysymyksiin "odotetulla" tavalla vain ollakseen velvollisuudentuntoisia ja korrekteja (Doverborg ja Pramling 1985, 21, 33, 38; Hirsjärvi ja Hurme 1985, 92).

Haastattelutilanteessa kannattaa käyttää hyväkseen esimerkiksi kuvia tai esineitä, jotka konkretisoivat haastatteluaihetta ja virittävät lapsen ajatukset oikealle taajuudelle (Doverborg ja

Pramling 1985, 35). Myös kysymysten vaikeusasteen vaihtelu pitää mielenkiintoa yllä (emt, 39). Lisäksi lapsille pitää antaa tarpeeksi aikaa vastausten miettimiseen. Haastattelijan ei saa pelätä hiljaisuutta, sillä muuten hän voi jäädä kokonaan ilman vastauksia. (emt, 33; Hirsjärvi ja Hurme 1985, 100.)

Ritala-Koskisen siteeraamien Korttesluoman ja Henttisen mukaan 11 vuoden ikä on se rajapyykki, jolloin lasten haastatteleminen muuttuu vähemmän ongelmalliseksi, kiitos kielellisten taitojen kehittymisen (Ritala-Koskinen 2001, 68). Omat haastateltavani ovat juuri ylittäneet tämän 11 ikävuoden rajan, joten heidän haastattelemisensa voi jo katsoa osittain muistuttavan aikuisten haastatteleamista. Olen kuitenkin yhtä mieltä Ritala-Koskisen (emt, 70) kanssa siitä, että sosiologisessa lapsitutkimuksessa ei ole tarpeen tuijottaa liian tarkasti yleisiä kehitysastejaotteluja tai lapsen ikää, vaan pyrkimyksenä tulisi olla lasten kuuntelu yksilökohtaisesti, sellaisina kuin he ovat.

3.3 Parihaastattelu lukkojen avaajana

Alunperin tarkoitukseni oli haastatella tyttöjä yksitellen. Kuitenkin oman tutkimusaiheeni luonnetta pohdittuani ja luettuani muutamia parihaastattelua puoltavia tutkimuksia (ks. esim. Aapola 1992, Qvarsell 1988, Topo 1988) päädyin kysymään tytöiltä, haluaisivatko he tulla haastateltaviksi yksin vai kaverin kanssa. Kaikki tahtoivat parin tuekseen. Luulen, että parihaastattelu on tytöille mieluisampi, koska silloin heidän ei tarvitse olla yksin vieraan aikuisen kanssa vastailemassa kysymyksiin ainakin jossain määrin arkaluontoisesta aiheesta. Toisaalta Helena Saarikoski (2001, 51) esittää, että nimenomaan näiden arkaluontoisten tai häpeällisten tutkimusaiheiden kohdalla tytöt voivat pitää erittäin tärkeänä sitä, että joku ulkopuolinen aikuinen on kiinnostunut heidän mielipiteistään ja että he voivat tällä tavoin tuulettaa mieltä painavia tunteitaan.

Varhaisteini-iässä ystävyssuhteilla ja erityisesti "bestiksellä" on tärkeä asema tyttöjen elämässä ja identiteetin rakentamisessa (ks. esim. Aapola 1992). Tytöt myönsivät juttelewansa ulkonäköasioista "tosi paljon", mutta haastatteluissa tuli esiin varmasti jotain sellaistaakin, jota ystävykset eivät olleet aiemmin käyneet läpi ja joka vakuutti tyttöjä siitä, että he eivät ole ainoita, joita samat asiat mietityttävät. Yksilöhaastattelulla tällaista vertaisen kanssa jakamisen kokemusta ei olisi voinut syntyä.

Uskon, että parihaastattelusta on hyötyä myös minulle tutkijana. Kahdenkeskisessä aikuisen ja lapsen välisessä haastattelutilanteessa aikuinen helposti dominoi liikaa, varsinkin jos lapsi ei ole

puheliasta tai nopeasti reagoivaa tyyppiä. Tällöin haastattelija luultavasti pysyttelee tiukasti etukäteen ajattelemassaan kehyksessä ja tenttaa lapselta juuri sen, mitä oli suunnitellutkin. Jos haastateltavia on useampi, he tuottavat enemmän puhetta ja voivat myös kommentoida toistensa sanomisia sekä tuoda keskusteluun sellaista, mitä ei tutkijan alkuperäisessä kehyksessä ollut. Tällaisessa keskusteleavassa haastattelussa avartuu kaikkien läsnäolijoiden käsitys tutkittavasta aiheesta ja samalla siitä piirtyy informanttien todellisuutta paremmin heijastava kuva. (Qvarsell 1988, 216–218, 225; ks. myös Aapola 1992, 9.) Haastattelut olivatkin mielestäni mukavia tyttöjen kesken jaettuina hetkiä, joissa juteltiin tyttöjen asioista.

Useamman informantin haastattelemisen samanaikaisesti voi Birgitta Qvarsellin (1992, 219–221) mukaan parantaa erityisesti sellaisen tutkimuksen luotettavuutta, jossa tutkitaan lasten tai nuorten elämää sosiaaliselta kannalta. Kun ei ole kyse vain yksittäisen informantin pään sisäisestä maailmasta (Qvarsellin siteeraaman Stafsengin termein *back-stage* -tutkimuksesta), vaan siitä, miten haastateltavat suhteutuvat ympäröivään maailmaan (on *stage* -tutkimus), keskustelevämpi ote ja merkitysten reflektointi yhteistuumin on hedelmällistä.

Toisaalta Aapola (1992, 9) muistuttaa siitä, että parihaastatteluissa yksittäisen lapsen intymiteettisuoja voi vaarantua. Ensinnäkin näin voi tapahtua, jos lapsi kokee, että hänen täytyy vastata aikuiselle auktoriteetille, vaikka kysymys olisikin kiusallinen ja vaikka hän ei tahtoisi parinsa sitä kuulevan. Toiseksi yksityisyys voi joutua koetukselle, jos yksi haastateltavista liittoutuu tutkijan kanssa ja kertoo hänelle toista haastateltavaa koskevaa informaatiota, jota kyseinen henkilö ei tahtoisi julkisuuteen. Omassa tutkimuksessani en tällaista huomannut; tytöt puhuivat keskenään vapautuneesti ja jos jokin asia jätettiin nimenomaisesti salaisuudeksi, se salattiin vain minulta, mutta luvattiin kertoa kaverille välitunnilla (vrt. Mirkan ja Raisan haastattelu). Ongelmattomaan tilanteeseen vaikutti varmasti se, että annoin tyttöjen itsensä valita, kenen kanssa he halusivat tulla haastatteluun. Näin ollen edessäni istuivat lähes joka kerralla parhaat kaverukset.

Myöskään näyttämisenhalu ja siitä johtuva informaation vinoutuminen, joihin Qvarsell (1988) viittaa, eivät osoittautuneet ongelmaksi tässä tutkimuksessa. Esimerkiksi meikkiä käyttävät tytöt eivät mielestäni mitenkään rehennelleet omalla meikkaamisellaan, eivätkä luonnolliseen kauneuteen tyytyvät tytöt toisaalta joutuneet häpeillen puolustelemaan omaa valintaansa kaverin silmien edessä. Vaikka samassa haastattelussa olisi ollut päivittäin meikkaava tyttö ja tyttö, joka ei meikkaa ollenkaan (esim. Lea ja Lotta), molemmat saivat vapaasti perustella oman valintansa, ja erilaisista ulkonäkövalinnoista huolimatta tyttöjen välillä selvästi vallitsi keskinäinen kunnioitus ja ystävyys.

3.4 Haastatteluaineiston analysointi

Tutkimukseni ei nojaa mihinkään tiettyyn ruumiillisuus- tai nuorisotutkimuksen teoriaan, vaan pohjautuu selkeästi keräämääni empiiriseen aineistoon. Siksi aionkin analysoida haastatteluaineistoani Anselm Straussin ja Barney Glaserin kehittämällä grounded theory -menetelmällä. Kyseessä on aineistolähtöinen analyysinäkökulma, jossa aineistosta pyritään koodauksen ja tiivistämisen avulla nostamaan esiin keskeisiä teemoja ja muodostamaan merkityskategorioita erilaisten ominaisuuksien ja dimensioiden erottelemiseksi ja niiden tulkitsemiseksi. (Strauss ja Corbin 1998.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ja erityisesti grounded theory -näkökulman pohjalta tehdyssä tutkimuksessa aineiston keruuvaihe (tässä tapauksessa haastattelut) sekoittuu väkisinkin analyysivaiheeseen. Jo haastatteluiden kuluessa tutkija voi saada iveronleimuksia, kokeilla uusia jäsennyksiä ja kysyä haastateltavilta, pitävätkö hänen uudet ideansa paikkansa. (Ronkainen 1989, 75.) Itsekin kyselin tytöiltä loppuvaiheen haastatteluissa, pitävätkö jotkut aiemmista haastatteluista tekemäni johtopäätökset heidän mielestään paikkansa tai jakavatko he samat mielipiteet kuin jo haastattelemani tytöt.

Haastattelututkimuksen tarkoituksena on tarjota uutta tietoa, jonka pohjalta tutkija voi muodostaa teoriaa. Herbert ja Irene Rubinin (1995, 63–64) mielestä jo olemassa olevia teorioita ei kannata lähteä testaamaan haastattelututkimuksella, koska silloin ei pysty luomaan mitään uutta. Haastatteluilla saatua tietoa kannattaa heidänkin mielestään ehdottomasti verrata aikaisempaan tutkimukseen ja sijoittaa se oikealle paikalleen tieteen kentällä, mutta nämä prosessit kuuluvat vasta varsinaisen tutkimuksen jälkeisiin tehtäviin.

Perinteiset ehdot tutkimuksen validiteetista ja toistettavuudesta eivät päde laadulliseen tutkimukseen yhtä hyvin kuin määrälliseen. Rubinit (1995, 85) tarjoavatkin laadullisen tutkimuksen arviointiin kolmea toisenlaista mittaria: läpinäkyvyyttä, sisällöllistä yhtenäisyyttä ja ymmärrettävyyttä. Kaikki kolme kohtaa on pidettävä mielessä jo haastatteluvaiheessa. Läpinäkyvyydellä Rubinit viittaavat siihen, että tutkimusraportin lukijan olisi pystyttävä näkemään tutkimusprosessin kulku: mitä tehtiin, missä järjestyksessä ja miksi (emt, 85–87). Sisällön yhtenäisyys ei tarkoita sitä, että kaiken tutkimuksella osoitetun tulisi puoltaa samoja tosiasioita. Ristiriitaisuuksia saa toki esiintyä siinä määrin kuin niitä aineistossakin on, mutta hyvä tutkija ymmärtää, mistä eroavaisuudet johtuvat. (emt, 87.) Ymmärrettävyyttä hyvä tutkimus onnistuu hankkimaan monella tasolla. Yhtäältä haastatellut henkilöt löytävät siitä oman äänensä ja toisaalta sen on oltava ymmärrettävä myös sellaisille, joilla ei ole taustatietoa tutkitusta aiheesta. Kolmas ymmärrettävyyden ehto on, että muut tutkijat pystyvät limittämään sen aikaisempaan

tutkimukseen ja omaan kokemukseensa. (emt, 91.)

Haastateltavat eivät ole haastattelunkaan aikana ainoastaan haastateltavan roolissa (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 74). Vastauksia analysoidessa minunkin tulee pitää mielessä, että tytöt eivät ole vastanneet minulle vain tämän tutkimuksen informanteina, vaan myös oppilaina, tyttärinä ja toistensa kavereina. Nämä taustalla olevat toiset roolit voivat vaikuttaa merkittävästikin siihen, mitä tytöt vastaavat – tai mitä he pitävät oikeanlaisina vastauksina – ja mitä he jättävät kertomatta.

Kulttuurintutkimuksen piirissä tutkimusaineiston ehdotonta totuudenmukaisuutta ei ole kuitenkaan pidetty relevanttina pohdinnan aiheena. Jos kertomus ei kerrokaan aivan totuutta, ilmentää se ainakin niitä kulttuurisia malleja, joilla kertomuksia voi tuottaa ja joiden avulla ne ovat ymmärrettäviä. Tutkimuksen keskiössä eivät olekaan itse tapahtumat ja niistä tehdyt silminnäkijähavainnot tai todistajanlausunnot, vaan kertojan mielen maisema, se mitä merkitystä tapahtumalla on sen kertojalle ollut. (Saarikoski 2001, 68–70.) Tärkeää on myös se, mistä ei lainkaan puhuta, mutta jonka vaikutuksen tutkija kuitenkin voi aistia: esimerkiksi Elina Oinas (2001, 73) havaitsi tyttöjen kuukautismuistoja koskeneessa tutkimuksessaan, että myös seksuaalisuus oli haastateltujen puheessa läsnä, mutta vain vaimentamisen ja välttämisen kautta.

3.5 Aineiston hankinta

Tutkimukseeni osallistui 18 kuudesluokkalaista tyttöä eräästä jyväskyläläisestä koulusta. Haastattelin heidät pareittain vuoden 2001 loka- ja marraskuun aikana. Aluksi tein kaksi koehaastattelua, joiden kummankin jälkeen jätin viikon aikaa sulatella kokemusta, litteroida haastattelunauhoja ja miettiä parannuksia. Ensimmäisistä haastatteluista saamani palaute kuitenkin osoitti, että suuriin muutoksiin ei ollut tarvetta: kysymykset olivat tytöille ymmärrettäviä ja keskeiset ulkonäköön liittyvät aihepiirit tulivat heidänkin mielestään käsitellyiksi. Monissa haastatteluissa kävimme teemoja läpi sitä mukaa, kun ne tyttöjen puheessa nousivat esille. En kuitenkaan katsonut aiheelliseksi muuttaa haastattelurunkoni (ks. liite 1) kysymysjärjestystä tämän takia, koska muistin kysymykset ilman papereitakin suurinpiirtein ulkoa, ja järjestyksen vaihtelu sujui joustavasti kunkin haastattelun erityispiirteiden mukaan. Ainoa kysymys, jota selkeästi muutin koehaastattelujen jälkeen, oli haastattelun päättävä kuvittelukysymys, jossa pyysin tyttöjä miettimään, miltä he näyttävät kymmenen vuoden kuluttua. Tämä osoittautui liian hankalaksi kysymykseksi ja tyttöjen omasta aloitteesta lyhensin aikajännettä kolmeen vuoteen. Yläkoululaisen ulkonäkö olikin tytöille jo huomattavasti helpommin kuviteltavissa.

Koulussa, jossa haastattelut tein, on kaksi kuudetta luokkaa, ja molemmilla luokilla yhdeksän tyttöä.

Koska eri luokkalaiset eivät halunneet tulla haastatteluun keskenään, päädyin pyytämään molemmilta luokilta yhden tytön haastateltavaksi kaksi kertaa. Jälkimmäisellä haastattelukerralla nämä kaksi tyttöä toimivat lähinnä vain kaverinsa henkisenä tukena eivätkä enää vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Yhteen haastatteluun kului aikaa keskimäärin puolitoista tuntia. Lyhimpiä eli noin 50-minuuttisia olivat juuri ne haastattelut, joissa toinen tytöistä oli toista kertaa haastateltavana. Pisin haastattelu kesti noin tunnin ja 45 minuuttia. Etukäteen olin pelännyt, että tytöt eivät jaksaisi keskittyä yhteen menoon paljon kauempaa kuin normaalin oppitunnin verran, mutta tämä pelko osoittautui turhaksi. En huomannut minkäänlaista herpaantumista tai keskittymiskyvyn puutetta haastatteluiden loppupuolella. Jos joku tytöistä vaikuttikin väsyneeltä tai haluttomalta ja siksi harvasanaiselta, hän oli sitä jo heti haastattelun alusta alkaen.

Nauhoitin kaikki haastattelut kasetille, jotta voisin jälkikäteen translitteroida ne sanasta sanaan. Vain muutama tyttö vaikutti haastattelun alussa hermostuneelta nauhoittamisen takia, mutta tämä alkujännitys meni mielestäni nopeasti ohi. Joku tytöistä taas mainitsi haastattelun lopuksi jännittäneensä ensimmäisten kysymysten aikana, mutta itse en ollut kiinnittänyt tähän mitään huomiota. Kaikenkaikkiaan tytöt vaikuttivat yllättävänkin rennoilta sekä ikäisekseen kypsiltä ja yhteistyöhaluisilta. Ainakin minulle jäi hyvä mieli melkein jokaisesta haastattelusta.

Tutkimuksessani pidin tärkeänä sitä, että tytöt saivat osallistua tai olla osallistumatta haastatteluun oman valintansa mukaan. Tottakai pyysin suostumuksen myös vanhemmilta ja opettajilta, mutta näiden lisäksi tytöt itse allekirjoittivat suostumuksensa ja kertoivat, kenen kanssa tahtoisivat tulla haastatteluun. Tällä tavoin tahdoin jo prosessin alusta lähtien osoittaa tytöille, että arvostan heidän omia näkemyksiään ja kohtelen heitä arvokkaina keskustelukumppaneina. Ainakin Shulamit Reinharz (1992, 28) kirjoittaa monien naistutkijoiden kokemuksen olevan, että mitä enemmän haastateltava tuntee, että häneen luotetaan, sitä suuremmalla todennäköisyydellä myös hän luottaa haastattelijaan niin paljon, että uskaltaa kertoa, mitä mieltä hän todella on keskusteltavista asioista. Myös Elisabeth Doverborgin ja Ingrid Pramlingin (1985, 31–32) kokemus on, että lapset arvostavat suuresti aikuiselta haastattelijalta saamaansa huomiota: aikuisen kiinnostus voi olla jopa niin jännää, että lapset jonottavat haastatteluhuoneen oven takana päästäkseen itse seuraavaksi kyseltäväksi.

Haastattelussa ei tullut esiin sellaisia kysymyksiä, joihin tytöt olisivat kieltäytyneet vastaamasta (vaikka siihen annoin mahdollisuuden), mutta joidenkin aiheiden kohdalla huomasin pientä välttelyä. Esimerkiksi ruumiin kehitymisestä ja naisruumiin osista puhuttiin hiukan kierrellen

(joihinkin kysymyksiin odotin melkein itsestäänselvästi vastaukseksi jotain näihin asioihin liittyvää, mutta sainkin kuulla vain "en mä tiiä" tai "naisella muuttuu pituus") ja toisaalta ihastumisesta ja poikien miellyttämisestä puhuttiin usein hymynkare suupielessä. Suorien kysymysten lisäksi varasin haastatteluihin mukaan muutamia vaatemainoksia sekä lehtijutun (ks. liitteet 2, 3 ja 4), jossa esiteltiin vaatteita, joiden käyttö oli lähinnä liiallisen paljastavuuden takia kielletty porvoalaisessa koulussa. Ajattelin, että voisin käyttää näitä materiaaleja virittämässä keskustelua, jos tytöt eivät muuten innostuisi juttelemaan aiheesta. Näytin mainokset suurimmalle osalle haastatelluista ja huomasin, että tällainen aiheen konkretisoiminen helpotti monen tytön mielipiteen muodostusta. Kuvien kautta oli helppo määritellä sitä, mistä kukin tykkää ja mistä ei, sekä esimerkiksi sitä, missä raja soveliaan ja liian paljastavan pukeutumisen välillä kulkee.

Haastattelupaikan pitää olla haastateltavalle turvallinen (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 61). Tästä syystä halusin tehdä haastattelut koululla. Ajattelin, että tytöt tuntisivat olonsa jännittyneemmäksi esimerkiksi tutkijan asunnolla tai yliopistolla kuin paikassa, jossa he ovat jo vuosien ajan käyneet melkein joka päivä. Myös oma koti olisi ollut heille tuttu paikka, mutta siellä haastattelusta olisi kodin arkiaskeleiden keskellä helposti tullut rauhaton. Lisäksi moinen järjestely olisi tuottanut minulle lisätyötä, koska minun olisi pitänyt joka kerta löytää tieni uuteen haastattelupaikkaan. Saarikosken (2001, 57–58) mielestä koulun tuttuus ja keskeinen asema nuorten jokapäiväisessä elämässä voi olla myös tutkimusta haittaava tekijä. Koulu edustaa heille auktoriteettia ja he saattavat miettiä tarkkaan, mitä on soveliaista sanoa koulun tiloissa. Itse yritin välttää tällaista arastelua muistuttamalla jokaisen haastattelun aluksi, että haastattelussa ilmi tulevat asiat jäävät vain minun tietooni eivätkä kantaudu opettajien tai vanhempien korviin. Lisäksi vein tytöt haastattelujen ajaksi pois auktoriteettisuhteiden leimaamista luokkahuoneista ja haastattelin heitä pikemminkin ei-kenenkään-maalla eli koulun kirjastohuoneessa.

Keskeinen seikka haastattelun onnistumisen kannalta on, että tutkija löytäisi haastateltaviensa kanssa yhteisen kielen. (Ritala-Koskinen 2001, 73–74; Rubin ja Rubin 1995, 76–77; Doverborg ja Pramling 1985, 25, 27; Hirsjärvi ja Hurme 1985, 48, 85.) Tämä voi tapahtua esimerkiksi selvittämällä sitä, millaisessa elämänpiirissä haastateltavat elävät, millaisia ongelmia tai kiinnostuksenkohteita heillä on, mistä heidän arkensa koostuu (Hirsjärvi ja Hurme 1985, 47; Kvale 1996, 95–96). Itse yritin päästä tutkimusryhmäni kanssa samalle tasolle lähinnä harrastamalla arkipäiväistä tarkkailua kaupungilla sekä lueskelemalla varhaisteineille suunnattuja lehtiä ja nettisivuja. Nämä keskikaupungin hengailupaikat ja nuorisomediat nousivat usein esille myös tyttöjen puheessa.

Jokaisen haastattelun päätteeksi kirjoitin tutkimuspäiväkirjaani kuvauksen haastatelluista tytöistä ja

erityisesti heidän ulkonäöstään sellaisena kuin minä sen näin ja koin. Näin ajattelin voivani analysointivaiheessa heijastella tyttöjen kertomaa omakuvaa siihen käsitykseen, joka heistä minulle itselleni jäi.

3.6 Pääosassa: kuukkitytöt

Kaikki haastattelemiini tytöt ovat syntyneet vuonna 1989 eli he olivat haastatteluhetkellä 12-vuotiaita kuudes- eli tyttöjen omalla kielellä kuukkiluokkalaisia. Kaksi kolmasosa tytöistä asuu perinteisissä ydinperheissä ja yksi kolmasosa joko yhden huoltajan perheessä tai uusperheessä. Vanhempien ammattikirjo ulottuu sähkömiehistä ja vanhustenhoitajista lääkäreihin ja insinööreihin, ja heidän asuinalueellaan on sekä tilavia omakotitaloja että kaupungin vuokra-asuntoja. Tytöt ovatkin mielestäni sosiaaliselta taustaltaan hyvin heterogeenistä joukkoa. Analyysissäni kirjoitan usein yleistäen vain "tytöistä". Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että haastattelemiini tytöt muodostaisivat niin heterogeenisen tai niin suuren joukon, että tulokset olisivat suoraan yleistettävissä kaikkiin samanikäisiin suomalaistyttöihin. "Tytöt" tässä työssä tarkoittaa omaa otostani, joka mielestäni edustaa ikäluokkaa monipuolisesti, mutta ei ole sen koko kuva.

Perhettä koskevien taustakysymysten lisäksi kysyin tytöiltä myös, ovatko he asuneet koko ikänsä Jyväskylässä vai muuttaneet sinne muualta. Oletukseni oli, että suuremmissa kaupungeissa tyttöjen ulkonäköpaineet saattaisivat olla vielä kovempia ja siksi muuttajien käsitykset voisivat poiketa ikänsä Jyväskylässä asuneiden mielipiteistä. Lähes kaikki tytöt olivat kuitenkin paljasjalkaisia jyvaskyläläisiä tai jo leikki-iässä sinne muuttaneita, joten asuinpaikkakysymys ei tuonut minkäänlaisia eroja tyttöjen välille. Itse asiassa aineistoni pääkaupunkiseudulta Jyväskylään muuttanut tyttö Lea todisti ainakin omalta kohdaltaan olettamukseni aivan päinvastaiseksi: "Mää tulin tänne, niin täällähän monet meikkas meiän luokallaki, mutta esimerkiks siellä, vaikka vois luulla toisinpäin, niin siellä taas ei kukaan mun luokalla meikannu". Myös Sinikka Ruohonen (2001) havaitsi nuorten pukeutumista käsitelleessä väitöstutkimuksessaan, että asuinpaikkakunnalla ei ollut juurikaan vaikutusta nuorten pukeutumistyyliin. Nykypäivänä maalaisnuorillekin on tarjolla monenlaisia kanavia pysyä ajan hermolla pukeutumis- ja tyylitietoudessa, joten erot kaupunkien ja haja-asutusalueiden välillä eivät enää ole niin yksiselitteisiä.

Käytän analyysiosiossa melko paljon ja pitkiäkin suoria sitaatteja tyttöjen puheesta. Tällä tavoin toivon työni lukijankin pääsevän paremmin kiinni tyttöjen ajatuksiin, mielipiteisiin ja elämänpäiiriin. Lisäksi useissa sitaateissa tärkeää tai hauskaa on nimenomaan se nuoren suuhun sopiva kielellinen muoto, jolla haastateltava on asian esittänyt. Monista sitaateista käy ilmi myös parihaastattelun luonne. Tytöt täydentävät toistensa lauseita ja vievät keskustelua monta repliikkivuoroa eteenpäin

ilman, että haastattelijan tarvitsee puuttua keskustelun kulkuun. Usein he myös puhuvat toistensa päälle. Tällaista lauseen keskenjäämistä toisen tytön ottaessa puheenvuoron olen litteraatioissa merkinnyt kolmella pisteellä lauseen lopussa. Tyttöjen nimet olen muuttanut.

4. TYTTÖRUUMIIN RAKENNUSPALIKAT

Tyttöjen arkipäivä on täynnä ulkonäköön liittyvien valintojen tekemistä. Aamulla on valittava sopiva heräämisaika, jotta ehtisi meikata ja laittaa hiukset. Lisäksi on käytävä vaatekaapin sisältöä läpi ja valittava päivään sopivat vaatteet. Myöhemmin päivällä voi ohjelmassa olla esimerkiksi liikuntaa, synttärjuhlat, harrastuksia, koiran ulkoilutusta, kaupungilla kiertelyä tai kotona rentoutumista. Kaikki nämä aktiviteetit vaikuttavat siihen, mihin suuntaan tytöt päivän aikana vaateustaan ja meikkiään muuttavat. Syömisen ja kalorien kulutuksen kautta tytöt vaikuttavat pidemmällä aikavälillä ruumiinsa kokoon ja muotoihin. Aikaa vieviä valintoja ovat myös suhteen muodostamiset muotiin ja kauneuspaineisiin sekä omien muuttuvien ruumiinmuotojen hyväksyminen.

4.1 Hyvännäköinen tyttö

Monille haastattelemilleni tytöille hyvännäköisen tytön määrittelemisen oli vaikeaa. Ensin heille ei meinannut tulla mitään mieleen, ja hetken mietinnänkin jälkeen vain toteamus, ettei hyvännäköisyyttä oikeastaan voi tiukasti määritellä. Määrittelyn vaikeuteen saattoi tosin vaikuttaa sekin, että puhuimme hyvännäköisyydestä aivan haastattelun aluksi, heti taustakysymysten jälkeen, ja moni tyttö oli tässä vaiheessa ehkä vielä hiukan kipsissä. Useimpien kohdalla konkretisoinkin kysymystä pyytämällä tyttöjä miettimään, millaisen tytön nähdessään he ovat ajatelleet, että "onpas hyvännäköinen". Tämän kysymyksen avulla sain useimpien tyttöjen mielikuvituksen liikkeelle ja välillä kuulin hämmentävänkin yksityiskohtaisia määritelmiä hyvännäköiselle tytölle.

Miia: No se on tota, sil ei oo finnejä ja sit sil on pitkät vaaleet hiukset ja ruskeet silmät ja sitte semmonen laiha.

Ella: No semmonen normaali, ettei mikään kovin läski eikä mikään hirveen laihakaan ja sitte vaaleet hiukset puoliselkään asti ja siniset silmät.

Miia: Pitäs olla niinku hienot vaatteet, niinku levenevät housut, et ei semmosia pillihousuja ja sit pitäs meikata kouluun ainaki luomiväriä ja ripsaria.

Varsinkin, jos ruumis ei ole vielä alkanut kehittyä kohti naisellisempia muotoja, tärkein oman ulkonäön osa tytöille on kasvot. Selluliittivoiteet ja vatsalihastreenit eivät ole ajankohtaisia näiden tyttöjen elämässä, mutta kuten tulen myöhemmin tarkemmin esittämään, kasvojen kaunistaminen meikeillä on tärkeää. Hyvännäköiset kasvot ovat hyvännäköisen tytön valttikortti.

Kati: Aina joskus tulee taas silleen, että naamasta ihan silleen, että se on ihan hyvännäkönen, mutta joskus taas silleen, että mikä naama tota tossakin peilissä on, että se on ihan hirvee.

Pitkää tukkaa tai säteileviä silmiä tärkeämmäksi hyvännäköisyyskriteeriksi nousi kuitenkin siisteys, josta yleisellä tasolla puhuivat melkein kaikki tytöt. He eivät halua näyttää suttuisilta tai siltä, että vähät välittävät ulkonäöstään, vaikka tällaisistakin ominaisuuksista nuoria on usein moitittu. Usein nämä epäsiisteysyytökset taitavatkin kohdistua toiseen sukupuoleen tai hiukan nuorempiin.

Eevamari: No ainaki, et mä en ainakaan missään kauheissa römppävaatteissa halua kulkee, koska sit ihmiset vähän kattoo, et mä oon joku niin semmonen, mikä se nyt olis, joku semmonen kuiteski, joka ei yhtään välitä ulkonäöstään ja on vaan siellä ja sitte, että jossain siellä huoneen nurkassa.

Siisteyden tärkeys tulee esille myös niissä ilmaisuissa, joilla tytöt kuvaavat kielteiseksi kokemaansa ulkoasua. He puhuvat esimerkiksi "römppäjoosepeista" ja "räsypekoista" (Raisa), "roskisdyykkareista" (Kati), "peräkylän hepuista" (Reetta) ja "mettäläistyylisiä" (Lotta). Vanhemmat ovat kasvattaneet tyttöjä siisteyteen jo lapsesta lähtien, mutta omatoimiseksi siisteydestä huolehtiminen on muuttunut pari vuotta sitten, neljännellä tai viidennellä luokalla. Enää näitä tyttöjä ei tarvitse patistaa suihkuun tai vaihtamaan vaatteita puhtaampiin tai harjaamaan sekaista tukkaa, koska siisteydestä ja puhtaudesta on tullut niin tärkeää heidän omassakin arvoasteikossaan.

Ella: No että me ollaan niinku kasvettu hyvässä perheessä, että ei oo sellanen mitenkään, että äiti juo ja iskä ei oo ikinä käyny kotona ja kaikkee tällästä. Että niinku siistit vaatteet ja joskus kulkee vanhempien kanssa kaupungilla, tai no yleensä äitin, ku iskä ei oo kotona, se tulee käymään aina viikonloppusin ja sitte tota, että niinku, ettei kaikki luule, et on kauheen sellanen niinku käy kaks kertaa kuukaudessa pesulla ja tälle.

Hyvännäköinen tyttö on yhtäältä luonnonkaunis, mutta toisaalta hänen pitää siis myös nähdä ainakin jonkin verran vaivaa ulkonäkönsä eteen. Vaatteiden ja hiusten on oltava puhtaat, meikkiä saisi olla hillitysti ja tyyli on valittava muotivirtausten mukaan. Myös syömisiä pitää tarkkailla, että vartalo pysyisi hoikassa kunnossa. Tytöt pystyivät muistamaan, että tällainen ulkonäöstä huolehtiminen alkoi alakoulun loppupuoliskolla, mutta siihen, miksi suhde ulkonäköön muuttui, kenelläkään ei oikeastaan ollut vastausta.

Eevamari: Se vaan, kaikki vaan alko ja sit ku toisetki alko, ni sitten muutki alko ja niinku vaikka käyttää hienompia vaatteita tai jotain.

Et pystytteks te muistaa esimerkiksi sellasta, et kuka tuli ensimmäisenä kouluun meikit päällä?

Eevamari ja Jonna: Ei.

Eevamari: Tai mä en muista. Mutta eka niinku oli ainakin nelkillä, niin discoissa oli aika paljon kaikilla...

Jonna: Tai sillai ei nyt ihan kauheesti, mutta kaikkee hileitä tai tällästä...

Eevamari: Mutta sitte niinku viikillä, ni melkeen ekana päivänä niinku aika monella, ei ollu kyllä kaikilla...

Jonna: Ei niin, mutta monella oli silloin meikkiä. Sit siitä kai se sit lähti.

Muidenkin tyttöjen puheessa tuli esille kesäloman ja luokka-asteen vaihtamisen merkitys eräänlaisena rajapyykkinä. Syksyisin koulun alkaessa tytöt tuntevat olevansa hiukan aikuisempia kuin ennen lomaa, ja monet tahtovat demonstroida tätä tekemällä jotain sellaista, jota vuotta vanhemmat tytöt tekivät samalla luokka-asteella. Yleisesti ottaen "paniikki" omasta ulkonäöstä kasvaa vuosi vuodelta.

Lea: Ku pienempänä pisti vaan mitä löyty kaapista...

Essi: Että ei tarttenu mieltä, et voi aina vaan lähtee. Nyt mulla on aina hirvee paniikki, että mitä mä pistän päälleni.

4.2 Muuttuvan ruumiin hyväksyminen

Tarja Tolosen (2001, 81) tutkimat yläkoululaiset tytöt pystyivät tarkasti nimeämään ne ruumiinsa kohdat, joihin olivat tyytymättömiä. Myös aikuisten naisten kompleksit ovat hyvin tiedossa: reisissä, pakaroissa ja vatsassa on liikaa, rinnoissa taas liian vähän. Alakoululaisilla tytöillä tällainen itsensä paloittelu ei ilmeisesti ole vielä juurtunut osaksi ajattelua, sillä minun haastatteluissani vain harva tytöistä mainitsi erityisesti inhoavansa jotakin ruumiinsa kohtaa. He eivät tehneet listoja plussista ja miinuksista, vaan totesivat vain, että ovat suht tyytyväisiä kokonaisuuteen.

Karoliina: No siis ainahan haluais olla vähän kauniimpi, mutta ei silleen, en mä itteäni pidä rumanakaan tai silleen.

Tytöt kuitenkin selvästi tiesivät, että naisilla on tapana valitella ulkonäköään ja että tyytyväisyys on kenties jotenkin epänormaalia, sillä moni kuvasi suhdetta omaan ruumiiseensa negaation kautta: "en mä mistään kauheesti valita" tai "en mä erityisesti mitään siinä inhoo" tai "en mä itteeni rumanakaan pidä". Mutta vaikka tytöt olivatkin yllättävän tyytyväisiä omaan ulkonäköönsä, laiha, luonnonkaunis ja kiinteäksi treenattu kulttuurimme ihannenainen oli silti aina arvioinneissa käytetty vertailukohta. Tuo ihannekuva oli kaikille tuttu ja kaikki kokivat, että siihen pitää ainakin jollain tavalla ottaa kantaa. Tyttöjen oma ruumiillisuus määrittyy siis sen kautta, millaisia vertailukohtia heille on tarjolla omassa lähipiirissä tai julkisuuden kautta. Vuoden tai parin kuluessa tyttöjen samastumismallit muuttunevat aika tavalla, mikä varmasti muuttaa myös heidän omia ruumismäärittelyjään. Nämä mallit eivät kuitenkaan vaikuta suoraan, vaan suodattuvat erilaisten sosiaalisten ja kulttuuristen kerrosten sekä tyttöjen omien tyylivalintojen ja ulkonäköpyrkimysten läpi. (Tolonen 2001, 83, 87; Välimaa 2001, 105.) Tyttöjen on siis myös mahdollista seurata näitä malleja vain tiettyyn pisteeseen saakka tai vastustaa niitä, jos ne ovat heidän mielestään yksiselitteisen kielteisiä.

4.2.1 Kartettu läski

Yhden ei-toivotun ruumiinmuodon jo nämä alakoululaisetkin tytöt ovat oppineet nimeämään. Lihavuus on omasta ruumiista puhuttaessa yksiselitteisen negatiivista, vaikka muiden ruumiissa muutamat ylimääräiset kilot hyväksyttäisiinkin. Toisaalta tytöt osaavat myös kritisoida liikaa laihduttamista ja julkisuuden ylilaihoja naiskuvia sekä tietävät esimerkiksi anoreksian vaaroista. Mutta lihavuus ja laihuus ovat jo nuoren tytön elämässä niin jokapäiväisesti läsnä, että tasapainoilusta oikean ruumiinmuodon etsinnässä on tullut heille alituinen mietinnän aihe.

Pauliina: No ehkä mä haluaisin silleen, etten mä haluais paisua silleen, et mul ois joku semmonen, joku niinku tiimalasivartalo tai että mä näyttäisin joltain vanhukselta tai jotain silleen.

Eerika: Mää ehkä ainaki haluaisin olla aika laiha, mut en niinku liian laiha kumminkaan. Sellanen sopiva niinku pituuteen ja just paino ois tavallaan niinku silleen siinä keskenään silleen hyvin. Kokonaisuus olis sellanen sopiva.

Raisa: Silleen, että en mäkkää haluais olla mikään hirveen hirveen lihava enkä sitte semmonen hirvee kukkakeppikään, semmonen että ei erota katulampusta.

Kielteistä lihavuudessa on nimenomaan lihavalta näyttäminen. Kilojen määrä sinällään ei ole pahasta, koska jos se johtuu vain rotevasta ruumiinrakenteesta tai painavista luista, sen pystyy salaamaan. Mutta jos lihavuus tarkoittaa pyöreitä poskia ja vyötärömakkaraita, sen pystyvät muutkin huomaamaan eikä peittelykeinoa ole. Samoin pieniluisen ja hennon tytön on lupa olla luonnostaan hoikka, mutta jos pitkällä ja laihaalla työllä luut alkavat töröttää vaatteiden läpi, tulee laihuudesta tyttöjen mielestä rumannäköistä.

Karoliina: Vaikka painais niinku aika paljo, mut ei näyttäisi, mut se ei haittais silleen. Mutta jos se niinku näyttäisi hirveen lihavalta, niin se ois aika silleen. Ja no ei nyt haluais mikään ihan luuviulukaan olla, että luut paistaa silleen, kylkiluut näkyy ihan hirveesti läpi ja silleen siis. Se ois rumaa, jos ois semmonen hirveen laiha. Ja sitte kaikki vaatteetki ois just sillee liian isoja.

Vaikka kilojen näkyminen onkin ensisijainen kriteeri, myös painolukemat ovat tytöille kiinnostavaa tietoa, koska niitä on niin helppo vertailla – jos vain onnistuu saamaan tietoonsa toisten tyttöjen lukuja. Luultavasti äideiltä ja muilta aikuisilta naisilta omaksuttu perinne nimittäin saa jo alakoululaisetkin tytöt tuntemaan, että kilot ovat henkilökohtainen salaisuus, josta ei kerrota muille ja josta ei kysellä muilta.

Marianne: Nii helposti kaikki aina, et mitä sää painat? Mää oon ihan kauheen painava ja lihava.

Reetta: Niin et sitä niinku verrataan toisten kanssa, ku kaikki on ihan eri kehitysvaiheessa ja sit, jos joku on ihan pikkunen vielä, ni sit jos se painaa niinku vaikka kymmenen kiloa vähemmän, niin se on sit tosi laiha ja mä oon tosi läski ite. Et mun mielest se on ihan kehitysvaiheesta riippuu, että...

Marianne: Ei sais kattoo muita, että paljon ne painaa ja sitte pitäis ite painaa saman verran.

Oikeestaan aina kattoo ulkonäköö, vertaa muitten kanssa, aina kattoo vähän toisilta.

Mut onks se ihan semmonen asia, et siit jutellaan, et kysytään, et no paljoks sä painat?

Reetta: No on, mut ei kukaan sano sitä.

Aha, et se on tässä iässä jo salaisuus?

Reetta: Joo. Et niinku no kyllä nyt jotkut parhaat kaverit keskenään sitä juttelee, mutta ei sitä mitenkään luokalle kerrota huudeta sitä, et paljonko painaa. Et on se jo vähän tässä iässä semmonen arka aihe.

Tytöt ovat oppineet ruumiin oikeat mittasuhteet katsomalla ympärilleen ja vertaamalla itseään niihin kulttuurisiin kuviin, joita heille tarjotaan. Laihuus esitetään näissä kuvissa normina ja lihavuus jonakin sellaisena, jota tulee pelätä ja karttaa. Itse asiassa kriteerit ovat niin tiukat, että jo normaalipainoinenkin näyttää lihavalta ja vasta alipainoista voi pitää normaalina. Luultavasti ainakin

osittain tästä syystä nuoret tytöt, joilla on vielä kehittymätön vartalo, ovat nousseet mallimaailman suosikeiksi. Ja siksi myös hoikat tytöt helposti kokevat, että heidän pitää sanoa itseään läskiksi, vaikka heidän vartalossaan ei olisi yhtään ylimääräistä kiloa tai vaikka he eivät kokisi itseään ylipainoisiksi. Näin kasvuikäiset nuoretkin joutuvat tarkkailemaan syömisiansa ja yrittävät pysyä kyseisissä "oikeissa" mittasuhteissa koko sen ajan, jonka heidän ruumiinsa on muutoksessa työstä naiseksi.

Reetta: Et mun mielest se on kaikkien tyttöjen pelonaihe se liikalihavuus, mut en mä tiä onks se, ei se oo niinku semmonen, se vaan on semmonen pelonaihe. Et jotkut mun mielestä, typerää ku jotkut sanoo, et vähä mä oon läski, vaiks ne on ihan sairaan laihoja.

Marianne: Et mun pitäis laihuttaa ja katselee vatsaansa.

Mistä se tulee se lihavuuden pelko?

Reetta: No se on varmaan, ku tytöt näkee julkkikset, sellaset lautavatsat ja sitte kattoo itteään, ni se on ehkä vähän niinku niin verrattuna, niin se on ehkä vähän pyöreämpi ja sit se tulee siitä. Et ne on kauheita ne anoreksia-tarinat mitä niitä kerrotaan, et ei haluais itelleen sellasta. Mut kuitenkin haluaa pitää painon kurissa, et ei halua mitään niinku, et niinku yrittää olla syömättä mitään sipsejä kauheesti, mutta ei sillä oikeen niinku. Kyllä sitä joskus tulee syötyä, et ei se niinku mun mielest semmonen niin laki oo, että ei saa syyä sipsejä tai mitään muutakaan karkkia tai sillee. Kyl mun mielest saa syyä, mut ei joka päivä vetää koulun jälkeen pussillista.

Tytöt ovat huomanneet, että mainonnan ja muun julkisuuden esittämät ihannenaiset eivät välttämättä vastaakaan "oikeita" naisia. Itsensä samastaminen ja vertaaminen "oikeisiin" naisiin on kuitenkin vaikeampaa, koska ihannenaiset nauttivat kulttuurissamme suurempaa arvostusta. Ja arvostus on juuri se, mitä nämä itsetuntoaan kehittävät nuoret tytöt erityisesti kaipaavat.

Eerika: Tavallaan, että ei ne nytte naiset niin välttämättä kaikki oo niin laihoja, ku ne semmoset mallit. Ja sitte ku ne tehään vaatteetki silleen niinku laihoille, niin sitte ei ne mahu niinku välttämättä tämmösten niin sanottujen normaalien päälle.

Mutta miten sekä nuoret tytöt että aikuiset naiset reagoivat tähän tosiasiaan, että keskivertonaisen vartalo ei ole samankokoinen kuin mallin vartalo? Viime vuosina on näkynyt joitakin yksittäisiä myönteisiäkin esimerkkejä, mutta suurimmaksi osaksi naiset edelleen pyrkivät kohti malli-ihannetta ja tyytyvät siihen tunteeseen, että heissä itsessään on jotain vikaa, jos mallimitoilla ommellut vaatteet eivät mahdu päälle. Vain harva uskaltaa sanoa, että malli-ihanteessa on jotain vikaa tai että naisten sijasta vaatteet ovat vääränkokoisia.

4.2.2 Kiusattu läski

Tytöt vertailevat ruumiidensa mittasuhteita toistensa kanssa ja yrittävät parhaansa mukaan mahtua normaalin rajojen sisäpuolelle. He tietävät, että ihmisen ulkonäköä ja luonnetta ei saisi linkittää toisiinsa ja tehdä arviointeja tällä perusteella, mutta huomaamattaan tekevät joskus niin itsekin.

Ella: No tota niinku tytöt ajattelee lähinnä sitä luonnetta ja tälle, ja joskus myös ulkonäköö jotkut, mutta esim määkään en oo hirveen suosittu sen takia, koska mää oon pullukka ja kaikki muut on laihoja poikienki mielestä. Että mua vihataan ja mulle ei suostuta kertoo esim jonku tietokonepelin, ku meen luokas on tietokone, ni sen tietokonepelin sääntöjä, koska niinku ne ei kerro sitä mulle, koska ne vihaa mua...

Miia: Eikä vihaa...

Ella: Vihaapas.

Miia: Etkä sä oo läski.

Itsensä pullukaksi määrittelevä Ella on kokenut, että muut arvioivat häntä nimenomaan hänen ruumiinsa perusteella. Että toiset oppilaat eivät tahdo kertoa hänelle salaisuuksia tai että häntä tuijotetaan koulun käytävillä tai että häneltä tahdotaan sulkea ovia, jotka ovat laihemmille avoinna. Sinnikäs ja itsevarma tyttö ei ole kuitenkaan lannistunut, vaan tekee ja harrastaa mieltymystensä – ei ulkonäkönsä – ohjaamana.

Ella: Mää ajattelin, että jos mää menisin mallikouluun. Sitte mää sanoin mun kavereille, että mää aattelin mennä mallikouluun, niin sitte tota yks mun kaveri se vaan tälle näin, että ai mallikouluun sääkö, ootsää ihan varma, että sää pääset sinne. Ja sit mää sanoin: sinne pääsee kuka vaan, kuha on yrityksenhalua ja tällästä ja näin, ni sit se oli kauheen silleen niin, et aha. Sitte ku mää sanoin, että mää yritän pyrkiä cheerleaderi-kouluun – no nää on sellasia niinku hetken tempauksia – nin tota sit se sano, että oot sä ihan varma, et sä pääset. Sit mä joo, et siihen ei tarvita mitään muuta ku rytmitajua ja hyvää niinku yleiskuntoo, ni sit se oli kauheen, et ne on aika vaikeita ne liikkeet, osaak sää edes spagaatia. Niin kyllä mää osaan tai osasin, en osaa välttämättä enää. Ja sitte vaikka mun isosiskoki on hirveen pullukka, ni seki osaa spagaatin. Sen ei edes tarvi venytellä, ni se saa sen.

Ellan puheista kävi kuitenkin ilmi, että osa siitä syrjinnästä, jota hän sanoi kohtaavansa, tapahtui vain hänen oman päänsä sisällä. Hänelle ei yleensä huudeltu asiattomuuksia, mutta hän uskoi toisten ajattelevan hänet nähdessään, että “tuolta se hirvee norsu taas tulee”. Muutkin tytöt vakuuttivat, että vaikka “hyvä” ulkonäkö usein vaikuttaakin positiivisesti henkilön suosioon, “huono” ulkonäkö ei ole ollut syrjimisen syy ainakaan heidän koulussaan.

4.3 Vaatteet ja tyyli muodin mukaan

Vaatetus on luultavasti se tyttöjen ulkonäön osa-alue, johon viime vuosien julkisessa keskustelussa on eniten puututtu. Aikuisten mielestä tytöt esiintyvät liian paljastavissa vaatteissa, osin omasta halustaan, osin sen vuoksi, että kaupoissa ei ole liiemmästi muunlaisia vaatteita tarjolla. Yhdelläkään haastattemistani tytöistä ei ollut ainakaan haastatteluhetkellä mitään erityisen näyttävää tai paljastavaa yllään. Yksi tytöistä oli pukeutunut hameeseen, kaikilla muilla oli housut. Useammalla kuin joka toisella oli villapaita tai -takki. Lisäksi yläosana käytettiin huppareita ja tiukkalinjaisia trikoopaitoja. Osittain maltilliseen pukeutumiseen voi vaikuttaa sekin, että tein haastattelut ensilumien ja -pakkasten aikaan, ja pikkutopit ja minihameet kuuluvat pikemminkin kesäkuukausien vaatetukseen. Mutta eivät tytöt myöskään puheissaan määritelleet omaa tyyliään kovin

paljastavaksi. He tahtoivat ennemminkin välttää liian isoja kaula-aukkoja, liian tiukkoja hameita ja liian lyhyitä paidanhelmoja. Naisellisuus on kuitenkin tärkeää; kukaan haastattelemistani tytöistä ei suosinut poikamaista ulkonäköä. Sillä tavalla saattaisi päästä tasavertaiseen asemaan luokan poikien kanssa ja säästyisi liian paljastavaa pukeutumista koskevilta kommenteilta, mutta toisaalta jäisi paitsi toisten tyttöjen kanssa jaettavista kivoista ja jännistä ulkonäköaktiiviteeteista.

Marianne: Ei mä en tykkää mistään käärme kuvioisista tai nahkavaatteista. Et ihan semmosta peruspuuvillaa, mitä niit on akryylii, en mä oikeen tunne niitä. Jotain sellasia ihan tavallisia. Ihan niinku tavallisen mallisia vaatteita. Ei mitään kummajaisia.

Tiina: No siis semmonen aika tavallinen tai siis, et ei mitkään ihan yliylimuodikkaat vaatteet tai sillee, että kaikki on jostain viimesen päälle jostain muotilehestä tai sillee, et semmoset aika niinku yksinkertaset ja tavalliset. Niin ja sit jos tulee joku vaikka sillee joku toinen vaate muotiin, niin en mää heti juokse kauppaan ja osta sitä...

Haastatteluhetkellä nuorisomuodin ykkösjuuttuja olivat esimerkiksi tiukat, leveneväläkkeiset housut, tiukat paidat, muhkeakauluksiset villapuserot sekä kankaista farkku ja väreistä vaaleanpunainen ja lila. Seuraavasta Eevamarin selityksestä saa käsityksen siitä, miten pienistä yksityiskohdista nuoren tytön oikeanlainen ulkonäkö voi olla kiinni. Ja miten paljon vaivaa tytöt ovat valmiit näkemään oikeanlaisen ulkonäön saavuttamiseksi.

Eevamari: No tälläset housut, niin tota ihan hyvät housut, mutta kun nää, kun näitä on pesty, ni nää alkaa niinku kutistuu ja sitte tota, ku niitä pitää, sit aina niinku ne nousee kauheen ylös, ni sit ne alkaa menee kauheen suoraan tuolta lahkeesta, ni niitä pitää aina venyttää sillee. Mää laitan, kastelen vähäsen niitä lahkeita sillai ja laitan kirjan siihen väliin, ni sitten ne aamulla vähän on enemmän leveet.

Koulussa tytöt pukeutuivat keskenään hyvin samantapaisesti ja korostivat sitä, miten tärkeää kavereiden hyväksyntä ja ryhmään kuulumisen ulkonäönkin puolesta on (vrt. myös Tolonen 2001, 78–81, Ruohonen 2001, 16). Moni tosin kertoi ylpeänä jo löytäneensä oman muista erillisen tyyliinsä, mutta ainakin minun silmilläni katsottuna nämä joidenkin tyttöjen ”omat” tyylit olivat varsin lähellä loppujoukon käyttämää perusnuorisomuotia. Liian erilainen ei siis sovi olla. Yhtä paha on kuitenkin myös liika samanlaisuus, koska se tuntuu lapselliselta. Omasta lapsuudestani tuttuja ”tekstiilikaksosia” nykytytöt kammoaisivat, koska identtisesti pukeutuminen olisi osoitus nimenomaan oman kypsän tyylin ja luomiskyvyn puuttumisesta.

Eevamari: Mutta ei me sitä niinku, että silleen yhessä päätetä...

Jonna: Että laita vaikka ne vaatteet tai...

Eevamari: Niin just tai, että jos me laitetaan ne ja ne vaatteet, ni laita sää sit ne vaatteet ja sit se, että sovitaan että laitetaan vaikka sen väriset sukat tai...

Jonna: Niin se on kyllä...

Eevamari: Niin ei me kyllä ikinä mitään sellasta olla tehty.

Muodinluojia voi kyllä syyttää tyttöjen erotisoimisesta siinä mielessä, että vaikka tytöillä olisikin oma tyyhinsä ja vaikka he eivät orjallisesti noudattaisi kulloisiakin muotivirtauksia, heidän täytyy kuitenkin valikoida tyyhinsä ainekset niistä vaihtoehdoista, joita kaupoissa on tarjolla. Ja viime vuosina hyllyt ovat olleet täynnä pientä ja piukkaa, vaatteita, jotka eivät välttämättä vielä sovi alakoululaisen tytön omakuvaan, mutta joilla hänen on paremman puutteessa identiteettiään ilmaistava. Minulle jäi kuitenkin sellainen käsitys, että pahin piukkuus- ja paljastusbuumi vaatteissa olisi jo ohitettu. Vai ovatko tytöt vain tottuneet kauppojen kireisiin valikoimiin? Joka tapauksessa mielipiteet vaatteiden liiasta paljastavuudesta menivät suunnilleen puoliksi. Joka toinen tyttö oli tyytyväinen kauppojen valikoimiin sellaisenaan, loput tahtoivat hyllyille myös löysempiä ja peittävämpiä vaihtoehtoja. Kaikki kuitenkin ilmoittivat löytävänsä kauppojen valikoimista myös sellaista, mistä itse pitävät.

Pauliina: Jossain vaiheessa on ollu, ettei oo oikeen mitään muita vaatteita saakkaa, ku semmosia kireitä, et sitte tota et ne on tosi sillee, että ne ihan ihonmyötäsesti ja kaula-aukot on joskus ollu aika avonaisia ja kaikkee tämmöstä, aika ohuita ne kankaat ja silleen.

Sini: On ne nyt, ei ne niin kauheen silleen oo, mutta osa niistä on kyllä semmosii, että mää en tykkää niistä. Must ne on ihan kauheeta, ku mennään silleen, että selkä on suunnilleen paljas ja sitte on semmosii reikiä paita täynnä, että sieltä täältä näkyy ihoo ja kauheen lyhkäsii ja semmosii tiukkoja, niin on ne sit aina semmosia, että niinku että ne ei oo oikeesti semmosii ees hienoja.

Pauliina: Niin, mul on ainaki, kun mä oon yrittäny jotain housuja ettiä, niin kauheen usein käy silleen, että ne on tota niinku, jotenki et niis on joku silleen, että ne on jotenki kamalan kireitä tai sitte jotkut on liian löysiä, et ne tuntuu, et ne on tehty jollekki mallinukelle ja tota nii, ettei niitä niinku saa jalkaansa mitenkää laittaa, vaikka ei tota kuitenkaa oo mikää sairaan läski.

Reetta: Niin, et aikuiset on niinku varmaan mun mielest jo löytäny sen omansa ja sit on niinku kaikenlaisia vaatteita aikustenosastolla, mut yleensä nuortenosastolla on sit se yks ja tietty. Mut siis jos haluaa jotain omaperästä, nii sit kannattaa suunnata varmaan kirpputorille tai johonki tämmäseen kauppaan, johonki just jossa ei oo niitä muotivaatteita.

Tyttöjen suosikkivaatekauppa Jyväskylässä on JC, joka mainittiin jokaisessa haastattelussa. Seuraavaksi vierailuimmat kaupat ovat Only ja Seppälä, joiden voidaan JC:n tavoin katsoa myyvän nimenomaan nuorisomuotia. Toisinaan tytöt käyvät myös Jim&Jillissä, Fiorellassa ja InStylessa sekä tavaratalojen nuortenosastoilla. Heillä ei ole mitään yhtä ja ehdotonta kauppaa, josta he aina ostaisivat vaatteensa. Tämä johtuu luultavasti siitä, että he vielä etsivät omaa tyyliään. Vaateostoksilla käynnin idea on nimenomaan kierrellä kaupungilla ja käydä tarjonta läpi mahdollisimman laajalla seulalla sen sijaan, että päättäisi jo etukäteen hyvin tarkasti, mitä haluaa ostaa. Jyväskyläläistyttöjen vaatetukseen ja tyyliin yleisemminkin vaikuttaa varmasti se, ettei paikkakunnalla ole suurempien kaupunkien teinien suosikkiliikettä Hennes&Mauritzia. Tämä ruotsalainen edullista nuorisomuotia myyvä ketju on usein ensimmäisten joukossa luomassa ja markkinoimassa uusia pukeutumisasiideoita, ja hinnat eivät huimaa koululaistytönkään päätä.

Jokaisessa uudessa maassa, johon ketju levittäytyy, se yleensä opitaan tuntemaan huomiotaherättävästä mainonnasta ja melko rohkeista vaatevalikoimista.

Nuortenosastojen kiertelyn lisäksi tytöt voivat ohimennen vilkaista myös lastenosastojen tarjonnan, mutta yleensä sieltä ei enää löydy kokoja. Myös kuosit ja mallit voivat olla liian lapsellisia. Aikuisten osastot sen sijaan ovat lähes kokonaan pois laskuista; vaikka pienimmät aikuisten koot olisivatkin sopivia, tyyliltään ne eivät tyttöjä miellytä.

Tytöillä ei ainakaan vielä tuntunut olevan mitään aatteita tai musiikkimakuja, jotka olisivat vaikuttaneet heidän asuvalintoihinsa. Muutamaa vuotta vanhemmistahan pystyy usein erottamaan hoppersit, hevarit, luonnonsuojelijat, taiteilijasielut ja monet muut. Myös harrastusten vaikutus ulkonäköön rajautui vain itse harrastustilanteeseen: laskettelumäkeen, urheiluhallille tai hevostallille. Kirpputorivaatteisiin pukeutuvia ja muodille tiukan ein sanoviakaan ei haastattelujoukossani ollut. Alakoululaiset eivät vielä taida käyttää pukeutumista politikoinnin välineenä. Esimerkiksi New York -tekstit tai Yhdysvaltojen liput muutamien tyttöjen paidoissa pian syyskuun terrori-iskujen jälkeen eivät suinkaan edustaneet syvällisiä maailmanpoliittisia kannanottoja. Tytöille ne olivat osa vaateen kuviointia siinä missä raidat tai hopeahileet. Tyttöiän kokeiluvaihetta ja muotitrendien vauhdissa pysyttelyä kuvaa mielestäni hyvin se, että yhden bändin levyjen kuuntelua (ja bändin fanivaatteisiin verhoutumista) mieluummin tytöt kuuntelevat radiota, josta "tulee just kaikki hyvät laulut ja sellaset niinku kaikki muotijutut tai niinku bändeiltä laulut, jotka on silleen pinnalla. Ettei vaan sellasta saman laulajan niitä kappaleita". Samalla tavalla vaatemuodissa ei tahdota jämähtää yhteen tyyliin, vaan olla avoimia monenlaisille uusille ideoille ja niiden sekoituksille.

Vaatteiden päivittäinen vaihtaminen on tärkeää. Jokaista vaatekappaletta ei tarvitse yhden käyttökerran jälkeen pestä, mutta monelle tytölle on tärkeää, ettei hän mene kouluun samoissa vaatteissa kahtena päivänä peräkkäin. Luovuus on keskeistä. Erilaisia juttuja kokeilemalla löytyy vähitellen se omimmalta tuntuva tyyli.

Karoliina: Siis minkä takia mää laitoin nää, niin siis kattoo sillee, että mitä nyt ei oo pyykissä ja sitte mitä ei oo vähään aikaan pitäny, että en mää yleensä laita samoja vaatteita, mitkä mulla on ehkä just eilen ollu.

4.3.1 Irtiotto aikuisuudesta ja lapsuudesta

Toisinaan julkisuudessa moititaan, että tytöt tahtovat näyttää liian aikuismaisilta liian varhain. Tämä on oikeastaan väärä ilmaisu, sillä aikuismaisuus on nimenomaan jotain sellaista, josta tytöt tahtovat erottautua (ks. myös Ruohonen 2001, 49). Aikuiset pukeutuvat suoriin housuihin ja sivistyneisiin takkeihin sekä mustaan, tummansiniseen ja beigeen. Räväkät ja paljastavat vaatteet puolestaan

ovat nuorisomuotia ja tytöt tahtovat siis olla nuorisomuodissa mukana, jos sanoutuvat irti lapsellisesta pukeutumisesta. Nuorisomuodin käyttäjäkunta on tosin laajentunut myös vanhempien suuntaan, kun osa aikuisistakin haluaa näyttää ikinuorilta. Näin ollen rajat lasten-, nuorten- ja aikuistenmuodin sekä niiden käyttäjäryhmien välillä ovat hämärtyneet.

Essi: Mut kyllä sen huomais, jos jollain aikuisella ois jotain nuorten tämmäsii muotivaatteita, kyl sen huomais, et ne ei oo ihan niinku naisille tarkotettu välttämättä tai silleen.

Lea: Ei vois kuvitella, et joku kolme- tai nelikymppinen tulis vastaan mua niittihousuissa, niittifarkuissa.

Kati: Että kun nuoret käyttää sellasia kireempiä ja paljastavampia vaatteita ja tällee näin pysyy muodin perässä. Mutta sitte aikuiset, ku ne käyttää, ku kaupungillaki kulkee, ni siellä saattaa olla joillaki aikuisilla joku hirveen siistit housut ja takki ja tällee näin. Että kyllä niinku aikuiset naisetki, ne pukeutuu hirveen siististi, hirveen aina joku turkki päällä siellä. Ku vertaa sitte nuoriin, että niillä on vaan joku toppatakki vaan päällä.

Lotta: No siis vaikka tytöillä on usein niinku hiukset saattaa olla vaikka leteillä tai saparoilla tai sit hiukset vaikka auki, mutta aikuisilla saattaa olla vaikka silleen käännetty ja kiharrettu ja sit vaikka sillai selvästi, et kampaajalla laitettu. Ja sillai niinku tytöillä saattaa, et jos niillä on vaikka värjäty, ni yleensä kotona. Ni aikuiset käy aina kampaajalla niin. Ja sitte niinku kengät on esim korkeemmat korot ja jos on vaikka puvut, ni yleensä saattaa olla sillee hihattomat tai sillee, että olkapäät paljaat ja sitte niinku meikki paljo tummempi yleensä, sillee vähä niinku raskaampi. Jos sä katot jotain kolkytviis viiva jotain viiskymppistä jotain ihan aikuista, niin niillä on sitte niinku jotain jakkupukuja ja tollasta ja jotain sellasii hellemekkoja kesällä.

Aikuistenmuoti on selkeästi eri asia kuin nuortenmuoti, tai pikemminkin tyttöjen mielestä aikuisilla ei selkeää muotia olekaan. Aikuisten vaateliikkeissä myydään vaatteita kaikentyylisille ihmisille, kaikkia aikuisia ei yritetä mahduttaa samaan muottiin. Tyttöjen mielestä aikuiset eivät paljonkaan välitä, mitä pukevat päällensä. Ruumiinmuodoistakaan he eivät ole niin tarkkoja kuin nuoret tytöt. Jos julkisuuden kauneusihanteilla, esimerkiksi ylilaihoilla naiskuvilla, on vaikutusta tavallisiin naisiin, ne vaikuttavat tyttöjen mielestä herkemmin nimenomaan heidän ikäluokkaansa ja vähän vanhempiin tyttöihin, mutta ei enää aikuisiin.

Eerika: Meen äiti ainaki käyttää ihan erilasii vaatteita ku mitä mä ite käyttäisin, että ei välttämättä ainakaan ehkä seuraa niistä muotia sillee. Pistää vähä mitä kaapista löytyy.

Eerika: No jos kattoo niinku vähä vanhempia, muutamaa vuotta vanhempia itestään, niin ne varmaan käyttää suunnilleen samanlaisia, niinku mitä meiän ikäset, mut sit jos kattoo niinku monta vuotta vanhempia, vaikka jotain aikuisia niin ne nyt on taas sitte jo ihan erilaisia vaatteita. Että muutamaa vuotta vanhemmat vielä ainaki pitää sellasia niinku me. Että jos niitä sillee seuraa, niin kyllä sitte tietää, mikä on muotia.

Jos tytöt eivät tahdo pukeutua aikuisten vaatteisiin, ei aikuistenkaan pitäisi yrittää väkisin näyttää nuorekkailta. Tyttöjen mielestä jokaisella ikäkaudella on oma tyylinsä, joka sopii kyseiseen ikäkauteen, mutta ei välttämättä muihin. Räväkällä ulkonäöllä voi olla perusteensa nuoruudessa, mutta eivät tytöt aio tiukkoihin ja paljastaviin trendivaatteisiin koko ikäänsä pukeutua.

Sini: Että jos joku vanhempi nainen, et se just käyttää jotain, no ei nyt välttämättä, tuskin ne enää kauheen raskaita meikkejä silleen käyttää, mutta kuitenkin silleen, että on enemmän ja tälle, nii siihen sitte aina kiinnittää vähän huomioon, että joo että onkohan toi nyt ihan viisas.

Yhtä tärkeää kuin tehdä ero aikuisten vaatteisiin, on erottautua lastenvaatteista. Myös lapsuuteen liittyy mielikuva siitä, ettei ulkonäöllä ole väliä ja siitä, että vaatteet ovat tyttöjen itsensä sijaan vanhempien valitsemia. Osa tytöistä hankkii vielä joitain yksittäisiä vaatekappaleita kauppojen lastenosastoilta, mutta pääsääntöisesti ostokset ovat siirtyneet nuortenosastolle.

Tiia: No ne nuortenosaston vaatteet on semmosia, ne ei oo mitään semmosii niinku lastenosastolla jotain vaaleenpunasia tai kukkavaatteita. Yleensä siel on jotain vähä tummempia tai sit niissä on joku lukee jotain tai joku hieno kuva.

4.3.2 Tyylin tilannesidonnaisuus

Pukeutuminen on tilannesidonnaista. Kuten jo kävi ilmi, harrastukset saavat tytöt muuttamaan vaatekannustaan, ja samoin ulkoista olemusta muutetaan myös juhliä, kuten discoa ja syntymäpäiviä, tai kaupungille menemistä varten. Koti, mummola ja kesämökki ovat oikeastaan ainoat paikat, joissa on lupa olla rennosti löysissä housuissa, tukka likaisena ja ilman meikkiä.

Kenenkään tyyli ei ole aina sama. Tyyli vaihtuu esimerkiksi ajan, paikan ja mielialan mukaan, kuitenkin aina rajatussa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. (Ruohonen 2001, 21.) Tutkimillani tytöillä tyyli vaihtuu yksinkertaisesti myös siitä syystä, että he ovat nuoria ja etsivät vielä omaa tapaansa olla ruumiissaan ja ilmaista tyyliään sen kautta. Esimerkiksi jotkut tytöt sanoivat, etteivät enää meikkaa niin paljon kuin aikaisemmin, koska ovat huomanneet, ettei kovin voimakas meikki sovi heille tai ettei kavereiden hyväksyntä loppujen lopuksi olekaan maalatuista huulista kiinni.

Reetta: Tosin nyt on meidän, tai en nyt sano meidän luokalla, mutta siis niinku kuukilla on semmosia tyttöjä, joil on ollu mustat ja valkoset ja punaset ja kaikkee mahdollista. Jotenki tuntuu, et ne ei niinku tiä sitä omaa persoonaansa vielä, ku ne on niinku niin saattaa olla epävarmoja, ku värjää koko ajan hiuksia eri värisiks. Et ei oo löytäny sitä omaa vielä.

Tutkimiani tyttöjä ei voi syyttää siitä, että he kulkisivat aina pienissä ja piukoissa vaatteissa välittämättä esimerkiksi säätilasta tai että he käyttäisivät korkeakorkoisia kenkiä nilkkojensa kustannuksella tai että heillä pitäisi olla kunnon meikki myös hiostavissa urheiluharrastuksissa. Ulkonäkö on nuoren tytön elämässä todella tärkeä, mutta muitakin kriteereitä pukeutumiselle on ja konteksti otetaan huomioon.

Pauliina: Ku meil on maanantaina tota puukässä, niin sitte et mä en sinne yleensä pistä mitään semmosta kauheen semmosta, joka vois mennä niinku puruun tai tälleen näin. Et sen tilanteen

mukaan vähä aina ja sitte tietenki, jos on kauheen pakkanen, niin en mä sitten pistä mitään semmosta ohutta paitaa tai silleen.

4.3.3 Kapealahkeiset housut ja muut kammotukset

Jos kysymys hyvännäköisestä tytöstä olikin monille hankala vastattava, paljon helpompi oli kuvailla sellainen ulkonäkö, jota ei missään nimessä haluaisi itselleen. Etenkin kammottavien vaatteiden listaamisessa tytöt olivat taitavia. Ykköskammotus oli ehdottomasti kaikkien mainitsemat alaspäin kapenevat housut. Tässä kohdassa tunsin pystyväni hyvin tavoittamaan tyttöjen inhon tunteet noita epämuodikkaita housuja kohtaan, sillä samanikäisenä minä ja ikätoverini kammosimme yhtä palavasti – leveälahkeisia housuja!

Millaselta te ette haluais missään nimessä näyttää?

Mirikka: Nörtiltä.

Raisa: Niin semmoselta...

Mirikka: Jolla on hirveen isot silmälasit ja jotain verkkareita käyttää...

Raisa: Niin semmosia ylilyhyitä verkkareit.

Mirikka: Kyllä mä liikkatunnilla käytän niitä, mutta en mä vapaa-ajalla vois pistää niitä. Tai jotain pillifarkkuja, semmosia niinku suorita.

Ella: No pillifarkut ja röyhelöpaita. Ne on sellaset, mitä mä en suostu pistää päälleni mistään nimestä. Ja housut ei saa olla liian lyhyet, mua rupee ahistaa.

Eerika: Mä en ainakaan menis kaupungille sillee, että mul ois semmoset ihan pinkit kireet housut ja sitte vaikka semmonen tiukka oranssi paita.

Alaspäin kapenevien housujen lisäksi vältettävien listalle kuuluvat verryttelypuvut. Joidenkin tyttöjen mielestä ne sopivat ihan hyvin kodin seinien sisäpuolelle ja urheiluharrastuksiin, muotitietoisempi osa tytöistä ei haluaisi vaihtaa verkkareihin edes koulun liikuntatunnilla. Joka paikan vaatteeksi verryttelypuvusta ei ole kenenkään mielestä, sillä silloin on vaarassa leimautua kuuluvaksi "verkkarikansaan".

Karoliina: Niin ja esim, jos on jotkut urheilujuttu, niin en mä siellä koskaan millään farkuilla rupee, että kyllä aina laitan jotkut verkkarit tai tälle, vähä huonommat vaatteet silleen. Esim en mä välitä, että jos mä vaikka meen Hippos-hallille autolla ja meen pari metriä joskus verkkarit päällä, niin ei se nyt niin hirveetä oo.

Reetta: Yleensä silleen, ku mä tuun kotiin, ni mä vedän oikeestaan melkeen heti verkkarit jalkaan, semmoset olohousut. Tai ei nyt heti tai siis aina, mut joskus.

Marianne: Mullaki on aina kotona sellaset lökäpöksyt, mukava olla niissä.

Reetta: Mut kuitenkin ei halua olla semmonen niinku "verkkarikansaa", et kulkee täällä koko ajan tuulipuvussa. Et haluaa kuitenkin olla hyvännäkönen jossaki muissaki vaatteissa, mutta kuitenkin mä en vierasta verkkareita.

4.4 Meikkaaminen on normi, hiustenlaitto lisäplussa

Nykytytöt aloittavat meikkaamisen aikaisin. Oman tutkimusryhmäni 12-vuotiaista tytöistä kaksi

kolmesta meikkaa säännöllisesti, ja näistä lähes kaikki olivat aloittaneet meikkaamisen viidennellä luokalla tai viimeistään kuudennen luokan alkaessa. Osa meikkaavista tytöistä käytti kasvoillaan koko meikkiarsenaalia meikkivoiteista ja puutereista aina luomiväreihin ja huulipuniin, toisille riitti pelkkä ripsien värjäys. Kaikki meikkaavat tytöt vaikuttivat kuitenkin osaavan asiansa, eikä kenekään naama ollut mielestäni töherretyn oloinen. Vaikka tytöt ovatkin vielä kovin nuoria, he ilmoittivat jo ohittaneensa sen ikävaiheen, jolloin eniten meikkiä käyttävät olivat kaikkein cooleimpia ja ihailuimpia. Nyt valttia oli taitavasti tehty luonnollisen näköinen meikki, joka ei tietenkään onnistu ilman harjoittelun tuomaa rutiinia. Kukaan ei tahtonut leimautua "meikkipelleksi" (ks. myös Tolonen 2001, 76), vaan meikkiä tuli käyttää hyvän maun rajoissa sekä laadullisesti että määrällisesti.

Mirka: Meikkivoidetta, puuteria, ripsiväriä, luomiväriä, sitte huulikiillettä tai jotain tällästä.

Raisa: Mul on yleensä puuteria ja sitte joskus luomiväriä ja sitte ripsiväriä ja joskus jotain huulikiiltoa.

Karoliina: Että kenellä tahansa näyttää hirveeltä semmoset jotkut hirveet meikit, että menee ihan täältä jotkut luomivärit tai silleen, että jotain ihan tummansinistä ja menee tuolta hirveen, se on vähä...

Tiina: Niin ja kajalia laittanu jotain puol senttiä...

Karoliina: Viis senttiä tonne alle niin se näyttää ihan hirveeltä silleen.

Tytöt eivät oikeastaan muistaneet, kuka oli meikkaamistavan alullepanija. Ehostus aloitettiin pikemminkin kuin yhteisestä sanattomasta sopimuksesta, kaikki samaan aikaan. Ainakin yksi tyttö oli tehnyt äidin kanssa sopimuksen meikkaamisen aloittamisesta viidennellä luokalla, ja monelle viimeistään kuudesluokkalaisuus eli koulun vanhimman status oli syy ryhtyä meikkaamaan.

Reetta: Et sillen ku ihmiset viikillä alko käyttää meikkiä, niin sillen se oli sellasta, et mä oon nätein ja mä oon värjänny hiuksiani niin ja niin monta kertaa. Mut ei enää oo. Mun mielest se on nyt ihan silleen hyvä, et ei ne mitenkään enää puhu siitä asiasta, et mä käytän meikkiä, mä ostin uutta meikkiä. Joskus se oli semmosta välkkäpuhumista, että kuka osti viikonloppuna ripsiväriä silleen.

Essi: En mä tiiä, kai se oli jotenki coolia. Ku mä ajattelin, että kaikki nauraa, jos en mä käytä meikkiä.

Eevamari: No koska sitä vaan niinku siihen on tottunu käyttämään ja sitten, ku jos on huomannu, et näyttää vähän paremmalta, ni sitte sitä on käyttäny. Ja jos joku päivä ei ookaan meikkiä, ni sit tuntuu, et näyttäs ihan sairaalta.

Meikkaavien tyttöjen pitää herätä aamulla aikaisemmin, jotta he ehtisivät suorittaa kaikki aamurutiinit ennen kouluunlähtöä. Joku tarvitsee ehostukseen puoli tuntia, toiselle riittää viisi minuuttia. Joka tapauksessa meikkaamiseen kulutettu aika laitetaan etusijalle uniminuutteihin nähden.

Miten paljo aikaisemmin sä heräsit sillen, ku sä meikkasit joka aamu?

Essi: Ehkä jotain puolta tuntii ennen, että siinä meni hirveesti aikaa. Nyt mää meikkaan vaan joskus. Sillon ku mää meikkaan, ni en mää mitään, ei mulla kestä siinä kauaa, että en mää laita hirveitä pakkeleita, jotain vaan sitte, jotain ripsarii tai jotain.

Lotta: Mut siis kyl mää eka niinku siis syön ja sitte niinku laitan repun valmiiks ja petaan sängyn ja annan kilpikonnän ruoan vaihan ja tollai. Mut sit niinku sit jos jää vaikka jotain aikaa, vaikka jotain kakskytä minuuttia, nii sit mää meikkaan sillai. Ja sitte vaikka jos näyttää edellisenä päivänä, et mä en ehtiny, ni sit mä herään seuraavana päivänä vähä aikasemmin, et ehin laittaa sitte.

Tytöt tuntuvat meikkaavan nimenomaan muiden katseita varten. Kotona, mökillä, viikonloppuna ja sairaana on lupa olla ilman, koska silloin ei tavata muita kuin omia perheenjäseniä.

Ella: No en mä oikeestaan, jos mää niinku esim oon kipee, ni en mää sillon ala kotona meikkaamaan...

Miia: En määkää...

Ella: Tai jos mää lähen mökille...

Miia: Niin jos menee niinku, jos kukaan ei huomaa, ni ei sitte niinku käytä. Tai sit jos on kotona koko päivän, ni sitte niinku ei niinku käytä meikkiä.

Meikkiä käyttämättömät tytöt kokivat toisinaan jäävänsä paitsioon yhteisistä jutuista, ja syyksi he ilmoittivat nimenomaan sen, etteivät käyttäneet meikkiä. Heillä oli kuitenkin tarpeeksi itsevarmuutta ja tukea toisistaan kestää satunnaiset hylkimiset ja noudattaa valitsemaansa meikitöntä linjaa. Se, että aiemmin mainitsemani "sitä parempi, mitä enemmän" -vaihe oli meikkaamisen suhteen jo ohitettu, oli lieventänyt myös meikkaamattomiin tyttöihin kohdistuvaa hylkimistä.

Reetta: Et ois se kiva, jos joku tulis joskus kertoo jotain, tai kyllä ne nyt kertooki. Ei se mun mielest, joskus oli joskus vuos sitte aika pahat ne, ettei kukaan oikeen niinku, et se meikki ja ne oli niin tärkeitä, että oli niinku riitojaki oikeen niinku siitä, et ei niinku kerrottu toisille mitään, niille jotka ei käyttäny meikkiä. Oli niinku niin sanotusti tavallisia. Mut ei mun mielestä enää. Et kyllä ne, jotka käyttää meikkiä ne tytöt, nii kyllä ne on ihan kivoja sillee, et puhuu ja sillee. Ei se enää mitään, ku on niinku jo vähä vanhempi ja kaikki hyväksytään sellasina ku ne on.

Kun on kyse alakoululaisista tytöistä, voisi luulla, että meikkiä käyttävät tytöt joutuisivat perustelemaan valintaansa muille. Mutta asia onkin päinvastoin: meikkaaminen on normi ja luonnolliseen kauneuteen luottavien tyttöjen on esitettävä syytä meikkittömyydelleen. Jollain syynä oli allergia, mutta enimmäkseen meikkaamattomat tytöt kokivat, että 12-vuotias on vielä kauniimpi "siloposkena" kuin meikkikerrokseen peitetynä. Erityisesti meikkiä käyttämättömät tytöt korostivat, että on ihan kiva elää lapsuutta eikä heillä ole mitään kiirettä aikuistua ennen aikojaan tai miellyttää poikia meikin avulla.

Reetta: Että nyt ollaan vielä niinku vähä tämmäsiä, että ei vielä käytetä meikkiä, mutta ei mun mielestä sillä niinku saa leimata silleen, että on niinku typerä tai on niinku ei tiedä muodista mitään, et mun mielest kaikki tytöt on semmosia, et tietää muodista jotain, eikä ketään sais leimata sillä perusteella. --- Ja sitte niinku ne ajattelee, et jos mää oon laiha ja nätti ja käytän

meikkii, nii kyl ne pojatki sitte tykkää. Mut ei se varmaan niin mee. Vaikka ois sisältä kauheen sellanen ilkee muille kavereille ja ois aina sellanen myrtsi, nii ei sillon välttämättä saa kauheesti kavereita, vaikka käyttäiski meikkiä silleen.

Tytöillä, jotka eivät meikkaa päivittäin, on mahdollisuus sävyttää meikillä erikoistilanteissa. He uskovat saavansa tällä tavoin paljon enemmän iloa meikkaamisesta kuin jos se olisi päivittäistä rutiinia. Samalla koko tilanteesta tulee juhlavampi, kun meikkiin yhdistyy vielä hienot vaatteet ja hiusten laittaminen näetisti.

Reetta: Ku menee discoon, ni sillonhan on kiva niinku näyttää niinku hienommalta, ku on sitä meikkii. Mut jos käyttäs joka päivä meikkii, ni sit se ei näyttäskä niin paljo hienommalta, ku se ois ihan tavallinen näky niinku.

Essi: Mää yritin olla just sillee, et pari, ennen niinku pari viikkoo ennen sitä niinku meikkaamatta, ni sit näyttää paremmalta discossa, ku laittaa vähän meikkiä.

Eli sul oli sitte vähä enemmän oikeen?

Essi: Niin.

No tuliks siitä sit kiva olo?

Essi: No joo. Sillee, ku on paremmat vaatteet, ni sitte tekee mieli joskus laittaa vähän meikkiä.

Kati: No kaikki tollaset sukujuhlat ja häät ja ristiäiset tälle näin ja sitten koulus tälläset, sieltä ku on kuiteski kevätjuhlaski hienot vaatteet tälle näin, että musta ainaki tuntuu jotenki orvolta, jos mä lähen juhliin ilman mitään meikkiä.

Hiusten laittamisesta tyttöjä kritisoidaan paljon vähemmän kuin liian voimakkaasta meikistä tai liian paljastavaista vaatteista. Hiuksilla ei ilmeisesti pysty lähettämään niin suoria ikään tai seksuaaliseen aktiivisuuteen liittyviä viestejä kuin meikillä tai vaatteilla. Tytöille itselle tukalla on kuitenkin vähintään yhtä paljon merkitystä kuin meikillä, vaatteilla ja ruumiinmuodoilla. Hiusten laittaminen tarjoaa heille oivallisen tavan kokeilla erilaisia tyylejä ja leikitellä ulkonäöllään. Kaikilla haastattelemillani tytöillä olikin hiuksissa ainakin niin paljon mittaa, että hiusten sitominen kiinni ja erilaisten kampausten harjoittelu onnistuu.

Kati: Kyllä sitä aina, jos aamulla jää aikaa, niin kyllä sitä aina rupee miettimään, et mitäs sitä tässä tekis, et vielä aikaa. Sitä rupee räpläämään hiuksia ja siitä sitte syntyy jotain aina hiuksista sitte.

Kaisu: Enkä määkään nyt mitään hirveen vaikeita kampauksia rupee väsäämään, että. Ei mitään hirveitä nutturaita ja miljoona pinniä, ettei mikään hius tuu jostain silleen, sojota mistään tai. Et joku aika helppo kampaos aina.

Karoliina: Ja sit se on niin tyhmää, ku ei voi laittaa mitään niinku kampauksia, esim ei suurinpiirtein ponnarikaan pysty laittamaan, ku sit se, sit ottaa sen pipon pois niin huus, kaikki hiukset on ihan sähköset ja silleen.

5. YMPÄRISTÖN RISTIRIITAISET VIESTIT

Vaikka tytöt tekevätkin paljon työtä valitessaan mieluisia vaatteita, meikkejä ja kokonaistyylejä, he eivät pysty rakentamaan sellaista ulkonäköä, joka puhtaasti vastaisi heidän omia mieltymyksiään. Heidän valintoihinsa vaikuttaa myös se, miten muut tytöt pukeutuvat, millaisia rajoituksia vanhemmat, koulu ja yhteiskunta heille asettavat ja millaisia samastumiskohteita heille on kulttuurissamme tarjolla. Usein näiden ulkopuolisten vaikuttajien viestit ovat keskenään ristiriitaisia, mikä tekee "oikeiden" valintojen löytämisestä entistä vaikeampaa. Itse asiassa ympäristö vaikuttaa tyttöjen ulkonäköön nykyisin niin voimakkaasti, että heidän oma päätösvaltansa ja luovuutensa taitaa olla vähemmistön asemassa.

5.1 Vertaisryhmään samastuminen

Omassa aineistossani huomasin saman ilmiön, joka oli tullut myös Elina Oinasta (2001c; ks. myös Tolonen 2001, 73, 82) vastaan hänen kuukautisia käsitelleessä väitöstutkimuksessaan: Tytöt selvästikin elävät toisten katseiden alla ja tiedostavat näiden katseiden vaikutuksen omaan olemiseensa. Sukupuoli muotoutuu katseiden metsästyksen ja niiltä suojautumisen pelissä. Merkittäviä toisten katseita eivät kuitenkaan ole poikien ja miesten katseet, vaan toisten tyttöjen katseet. Toiset samanikäiset tai vähän vanhemmat tytöt vaikuttavat kaikista eniten nuoren tytön ruumiillisuuden rakennukseen.

Karoliina: Vaikka ei välittäiskään niin hirveesti, että joo, että mitä pojat musta ajattelee, niin sitte kuitenkin saattaa niinku mieltä justiin, että mitä tytöt ajattelee, että jos kattoo sillee vähä, että jos kattoo, että hyi mitkä vaatteet silleen. Et sillee, et se saattaa siinä enemmänki olla siinä, et mitä kaverit siitä ajattelee sitte.--- Ehkä niinku eka silleen, että ite ajattelee, että on niinku hyvännäkönen, sitte ehkä toisten tyttöjen takia silleen ja sitte ehkä vasta niitten poikien takia.

Erityisesti uskon tämän toisten tyttöjen katseiden merkittävyyden pitävän paikkansa alakoululaisilla tytöillä, joilla parinhaku ei ole vielä niin kiivaana käynnissä, vaan joille tärkeämpää on normaaliuden varmistaminen ja tuen hakeminen vertaisryhmältä. Kilpailua tärkeämpää onkin hyväksynnän hankkiminen. Jos ei ensin saa hyväksyntää tytöiltä, on sitä vaikea hakea pojiltakaan, sillä tytöt tietävät tarkkaan, mikä miehistä katsetta miellyttää. Ja vaikka tytöt jo olisivatkin kiinnostuneita vastakkaisesta sukupuolesta, samanikäisten poikien ajatukset ovat yleensä vielä jossain ihan muualla ja vastakaiku jää saamatta.

Kommentoiks pojat täällä koulussa tyttöjen ulkonäköö?

Eevamari: Ne on sillai aika tylsiä noi meidän luokan pojat, mutta eikä ne paljon mitään sano sillee, ne vaan pelaa jotain jalkapalloa tai jotain.

Oman naiseuden miettiminen tapahtuu toisten tyttöjen ja naisten kautta, mutta heteroseksuaalisen järjestyksen puitteissa (Oinas 2001c; Rossiter 1994, 4–5, 12). Kun tytöt kilpailevat ulkonäöllä

toistensa kanssa ja vertailevat esimerkiksi omaa vaatetustaan toisiin, heidän tarkoituksenaan on siis kuitenkin esitellä sellainen ulkonäkö, joka miellyttää vastakkaisen sukupuolen esteettisiä arvoja. Katse, jolla he arvioivat itseään, on miehinen katse. Tämä heteroseksuaalinen järjestys ja suodatin siinä tavassa, jolla tytöt katsovat itseään ja toisiaan, on niin voimakas, etteivät tytöt usein edes huomaa kilpailevansa ensisijaisesti toisten tyttöjen kanssa ja vasta tämän väliportaana kautta poikien huomiosta.

Kenen tai minkä takia tytöt ja naiset laittautuu hyvännäköseks?

Miia: No poikien takia. Tai oikeastaan ehkä, jos ois niinku luokas tyttöjä pelkästään, ni ei ne sitte varmaan niinku niin paljo laittautus. Niinku suurimmaks osaks poikien takia.

Tyttökoulussa laittautumisentarve ei siis olisi niin voimakas kuin tavallisessa sekakoulussa. Mutta ei siksi, että miehiä ei olisi läsnä, vaan siksi, että miehinen katsomistapa ei olisi niin voimakkaasti läsnä. Kilpailussa toisten tyttöjen kanssa voi toisinaan vauhtisokeus yllättää. "Mitä enemmän, sen parempi" -periaatteen ajatellaan toimivan esimerkiksi meikkien tai muodin seuraamisen kanssa. Ulkonäön kautta tytöt voivat uskoa saavuttavansa tunnustusta ja arvontantoa sekä tulla suosituiksi sekä tyttöjen että poikien keskuudessa. Mutta kantapään kautta monet tytöt ovat oppineet, ettei se laitetuin tyttö välttämättä olekaan se, joka kerää myönteisimmän huomion.

Sini: En mäkkään silleen kauheesti rupee taiteilemaan meikkien kanssa, jos mä oon johonki ihastunu, ku jotenki sen on huomannu, että jos kauheesti yrittää laittaa, ni monesti sen jätkän ihastus katoo kyllä aika äkkiä.

Jatkuva tarkkailtavana oleminen on raskasta ja tekee helposti kenen tahansa olon epävarmaksi. Katseiden pakoilukaan ei auta: esimerkiksi discossa tai muissa juhlissa tytön vaihtoehtoina ovat joko suora esilläolo, jatkuva altistuminen arvostelulle ja epävarmuus omasta olemuksesta tai seinäkukkaseksi vetäytyminen, epäsuora esilläolo ja nynnyksi leimautuminen. Kolmas vaihtoehto on jäädä kotiin, mutta ainakaan sillä tavoin tyttö ei voi tuntea itseään aktiiviseksi toimijaksi omassa ruumiissaan. (Rossiter 1994, 7.) Naiset (ja enenevässä määrin myös miehet) ovat oppineet katsomaan itseään ulkopuolisen silmin, ja siksi tarkkailu jatkuu myös yksin ollessa.

Miks niis discoissa ja bileissä pitää näyttää paremmalta kun muuten?

Miia: No että jotkut pojat kiinnostuis ja tulis hakemaan tai jotain tällästä.

Ella: No että niinku kaikki ei luulis sillee, että toi on hirveen läski ja se on ihan tyhmä ja sille ei kannata mennä puhumaan ja se on hirveen ruma ja se ei oo yhtään mitään ja vähän sama ku toi Miia sano.

Naisten välillä on käynnissä (usein näkymätön) kilpailu: kuka liikkuu parhaiten, pukeutuu parhaiten, meikkaa parhaiten. Kysymys ei ole vain yksittäisten poikaystävien tai aviomiesten miellyttämisestä, vaan paljon yleisemmästä ja kaikenkattavammasta asenteesta elämään ja naisen rooliin siinä. (Haug 1987, 140–141.) Naiset eivät suinkaan ole vain passiivisia uhreja, vaan osallistuvat Haugin muistelutyöryhmän mukaan enemmän tai vähemmän aktiivisesti omaan objektivointiinsa. He

tietävät ja tiedostavat varsin tarkkaan, mitä heiltä vaaditaan ja millaisia heidän tahdotaan olevan. Naisille asetettujen kulttuuristen ihanteiden saavuttaminen tuottaa tyydytystä ja myönteistä huomiota, josta on vaikea kieltäytyä. Paradoksaalista kyllä, tällainen kauneuspeliin osaaottava nainen, Haugin termein "orjatyttö", ei siis olekaan sääliittävä kurjimus, vaan nainen, jolla on eniten itseluottamusta ja sen myötä valmiuksia pelissä menestymiseen. (emt, 144–146.) Tutkimani tytötkin tarkkailevat jatkuvasti toisten tyttöjen ulkonäköä ja tekevät omat vaate- ja meikkivalintansa sen pohjalta. Tällä tavoin tytöt kannustavat toisiaan kilpajuoksussa kohti yhteisiä ihanteita. Jos joku kieltäytyy tavoittelemasta näitä ihanteita, hän tarvitsee vahvaa itsetuntoa, sillä samalla hän heittää hyvästit myös ympäristön tuelle ja hyväksynnälle.

Raisa: No ettei kaverit aattele, että jos vaikka kaikilla muilla on meikkiä ja sit ite meet sinne, ettei ne aattele, että mikäköhän tuokin nyt oikeen olis, että miksköhän sillä ei ollu niitä uusia vaatteita, vaikka jos se oli, koska se vaikka se sai eilen ja sitte se ei ollukaan laittanu niitä uusia vaatteita, että mitäköhän se nyt oikeen aatteele.

Lotta: Jos kaikki muut on laittanu ittensä ja sillai, ja sitte itte ei oo, niin sit on vähä semmonen vaivautunu olo.

Pauliina: Niin en mä tiä, jostain syystä sitä vaan ei kehtaa mennä missään semmosissa tota vaatteissa, mitä toiset ei piä tai jotka on toisten mielestä kauheen näkösiä.

Eerika: Että no niin, nyt ne puhuu jotain mun selän takana pahaa jostain mun vaatteesta tai vastaavaa, niin tai no kumminki silleen, että kyllä sitä vaan jotenki ajattelee aina, ku tietää niitten muitten maun, että niinku ne ei ainakaan missään tapauksessa pitäis tällasia. En mä tiä sitte kehtaanko mä itekään pitää ja silleen.

Kaverien mielipiteet vaikuttavat vahvasti siihen, miten tytöt pukeutuvat, miten he laittavat hiuksiaan ja miten meikkaavat. Monet tytöt käyvät ostoksillakin mieluummin kaverin kuin vaikkapa äidin kanssa, jotta tärkein makutuomari olisi läsnä jo vaateen/meikin/hiuskoristeen valintatilanteessa. Kavereiden mielipiteet ymmärretään kuitenkin suosituksiksi, joita ei ole pakko noudattaa sellaisenaan, vaan joista voi neuvotella ja joita voi sekoittaa omiin mielipiteisiin sekä kauppojen tarjoamiin vaihtoehtoihin ja tällä tavalla rakentaa itselleen mieluisimman tyylin. Mitä useammalta kaverilta uusi hankinta saa ihastusta osakseen, sitä parempi. Toisaalta yhden tai kahden kaverin eriävä mielipide ei vielä saa tukahduttamaan omia mieltymyksiä, mutta joukkovastustus on jo liikaa: jos kukaan muu ei tykkää itselle mieluisasta vaatteesta, se jää ostamatta tai käyttämättä.

Eevamari: No jonkin verran silleen, että esim jossain kaupungilla kaverin kanssa, että omasta mielestä kauheen hieno vaate, no jos se sanoo, että hyi ihan kauhee tai jotain, että älä nyt ainakaan tota osta, niin kyllä mä sit ehkä mietin vähä pitempään, et ostaks mä sit sittenkään. Koska jos se sen mielest näyttää ihan kauheelta, niin sittehän saattaa alkaa näyttää munki mielestä niinku vähä myöhemminki niinku vähä kauheemmalta, et jos ei sitte tykkääkään siitä enää...

Karoliina: Et jos vaikka kaikki sanoo, et hyi hirvee, ni ei sitä enää käytä niin silleen usein ainakaan. Mut jos vaikka sanoo, että vähä hieno tämmönen ja sitte ittes mielestä se on ihan hirvee, et joo osta tämmänen, nii en mä kyllä silleen mee ja osta sitä, jos muut vaan sanoo. Ja sit jos mä aattelen, että vähä hieno tää paita tässä ja sit yks ihminen sanoo, että hyi hirvee, nii kyllä mä sen silti saattasin ostaa silleen.

Tiina: Niin mut jos se esim, jos jotkut housut silleen ja sitte jotkut toiset sanoo, että hyi ihan kauheet silleen, että moni sanoo, nii en mä sitte sillee kauheesti enää käytä.

Karoliina: Mut esim, jos yks vaikka sanoo, että hirveet, niin en mä siitä sillee niin hirveesti välitäkää ees. Et ei se sillee häitää.

Sama neuvottelu jatkuu myös omalla vaatekaapilla, kun valikoimista pitäisi löytää kuhunkin tilanteeseen ja toisiinsa yhteensopivat vaatekappaleet ja asusteet. Ystävät ovat parhaita peilauspintoja omille valinnoille, varsinkin jos sattuu tuntemaan Ellan kaltaisen tyylinikkarin, joka on hyvin kiinnostunut muodista ja neuvoo mielellään muitakin.

Ella: No jos tota no yleensä niinku sanoo tälle, et jos mä pistän nää housut ja tän pajan, ni oisko hyvä. Ni sit se kaveri niinku sanoo vaikka, että pistä se toinen paita. Tai mitä muita paitoja sulla on. Tai sul oli toi viimeks. Ni ootsä ihan varma, et sä haluat pistää sen, et se ei sovi noitten housujen kanssa. Ni siitä tulee sellanen, että jos mä viel sovitan tätä. Ni saa kumminki ite valita sen pajan, minkä pistää. Ni Jonnaki kysy multa eilen, että pistätkö mä sen vai sen pajan, ni sit me käytiin kattomassa niitä, ni mä niitä värisävyjä vähän katoin ja silleen. Ku siinä toisessa on niinku pitkät hiat ja toisessa lyhyet, ni se lyhythianen oli parempi, koska kumminki ku siellä riehuu, ni tulee kuuma ja tälle näin. Ja siel on muutenki hirveen tunkkanen ilma, ni se pitkähianen, ni se ois vähän liian kuuma niinku ollu.

5.1.1 Kaverit saattavat painostaa

Aina ei kavereilta saatu palaute kuitenkaan jää neuvottelun tasolle. Osa tytöistä valitti joutuneensa painostuksen kohteeksi tehtyään tai oltuaan tekemättä jotain ulkonäkövalintoja. Yhdellä työllä oli jopa mennyt bestiksen kanssa välit poikki, koska hän ei ollut jaksanut innostua ulkonäön muokkaamisesta yhtä kiivaasti kuin tämä bestis, joka meikkaa runsaammin, käyttää muotivaatteita ja yritti ujuttaa samoja tapoja kaverillensakin. Yleensä painostuksen syynä tuntui olevan se, että jos kaverin ulkonäkö ei ole tarpeeksi edustuskelpoinen, hänen kanssaan ei kehtaa liikkua yhdessä julkisilla paikoilla ja näin ollen ystävyydeltä, joka nuorilla tytöillä koostuu nimenomaan yhdessä olemisesta, tekemisestä ja harrastamisesta, putoaa pohja pois.

Lotta: Jos joku käyttäis vaikka sellasia alaspäin kapenevia housuja ja hiukset miten sattuu ja sillee, ni saattais joku olla, et eihän ton kanssa kehtaa ees liikkua.

Jonna: Se aika paljon sillai vaikuttaa kaverin mielipide, koska ei niitä kehtaa pitää sitten, tai jos ne kaikki alkaa sit "hyi mikä toi on"...

Eevamari: Niin yks alottaa, et kato miten kauhee paita, ni kaikki on sille samalle, ja sitte ne yhdessä alkaa niinku sillee hyi, supattaamaan tai jotain muuta mukavaa.

Lotta: Viime vuonna ninku mul oli sellanen oranssi paita ja en mä siit itte hirveesti tykänny, mutta siis ku mulla oli toiset paidat pesussa, ni sit mä kuulin siit koko päivän melkeen, et hyi mikä paita.

Lotta: Jos on vaikka niinku vähä iho vaikka jos vähä punottaa, tai sitte vaikka jos on vaikka ripset sillai paakkuuntunu tai jotain, niin sitte niinku, tai jos on vaikka punertavat silmät tai jotain tommosta – vaikka ei mulla yleensä ole – mutta sitte, ku kaikki heti kiinnittää huomiota. Että ku jos on tavallisesti meikkiä, niin sitte, että hei sullahan ei oo meikkiä. Niin sitte, mut ei se sitte, jos ne ei huomaa, mut jos kaikki huomaa, et hei sullahan ei oo meikkiä, ni on se sitte vähän sillai, että hitsi mä en ehtiny laittaa, koska kaikki sit kiinnittää paljo enemmän huomiota siihen.

Miia: Ja sit ne puuttuu niinku hirveesti toisten asioihin, vaikka niinku vaikka se ei ees kiinnosta niitä. Tai kiinnostaaki, mutta niinku jos jollaki on vaikka hirveet hiukset, ni hirveet mäkätukset ja valitukset tulee sitte niin ja. Niinku mulleikki, ku mä en ollu laittanu hiuksii tänään, ni hirvee mäkätys tuli.

Tutkimani tytöt ovat ystävyysuhteidensa mukaan jakautuneet karkeasti kahteen ryhmään, "koviksiin" ja "hikareihin". Rajaveto ryhmien välillä ei ole kovin selkeä ja lähes puolet tytöistä taitaa liikkua ryhmästä toiseen tilanteen mukaan. Periaatteessa koviksiin kuuluvat kuitenkin meikkiä käyttävät pojista kiinnostuneet tytöt, joita koulu ei erityisemmin kiinnosta, "ja ne värjää suurinpiirtein kerran kuussa hiukset ja hirveet meikit ja sellasii paitoja, jossa saattaa olla reikä tässä keskellä (dekoltee). Ja sillai oikeen tiukkoja housuja ja sillai niinku kattelee vanhempia poikia" (Lotta). Hikariryhmän muodostavat meikkiä käyttämättömät tytöt, jotka menestyvät koulussa ja joilla ei ole tarvetta päästä eroon lapsen statuksestaan. Tai kuten Miia määrittelee: "ne ketkä tykkää koulusta tai on tosi hirveitä hikkejä, niin ne on sit siinä vähän nysvömmässä tai semmosessa jännässä porukassa". Kovistyttyöjen mielestä ulkonäkö vaikuttaa siihen, kuka on suosittu ja kenestä tykätään. Jos lopettaa meikkaamisen, saattavat kaverit kaikota, eikä poikienkaan uskota olevan kiinnostuneita kuin kauniista tytöistä. "Tavallisten" tyttöjen ryhmään lukeutuvat sen sijaan korostivat, että kaikennäköisillä on kavereita eikä ketään syrjitä ulkonäön perusteella ja ettei ystävyysuhteita pitäisi luoda ulkokuoren mukaan. Siis ne tytöt, joille ulkonäkö on keskeinen asia elämässä, pitävät sitä myös tärkeänä suosion ja menestymisen takaajana.

Hikarityöillä on mielestäni parempi itsetunto kuin koviksilla, jotka keskittyvät enemmän ulkonäön muokkaamiseen ja joilla rohkeus kasvaa nimenomaan hyvän ulkonäön pohjalta. Kiltit tytöt kokevat itsensä voimakkaammin subjektiksi omassa ruumiissaan. Kovikset puolestaan kokevat ruumiinsa katseiden kohteeksi (ks. luvut 2.4 ja 5.1). Monille hikareille myös ruumiin muuttuminen murrosiän myötä vaikutti ihan luonnolliselta ja vaarattomalta asialta. He osasivat suhtautua siihen tyynesti, eivätkä myöntäneet joutuvansa paniikkiin, vaikka paino välillä nousisi nopeammin ja välillä hitaammin. Ulkonäköä enemmän korostaville tytöille laihuus tuntui olevan tärkeämpi kriteeri ja liian painavan raja paljon alempana kuin muilla. Mutta mikä on se tekijä, joka selittää nämä erot ryhmien välillä? Onko hikareilla hyvä itsetunto sen takia, että he elävät vielä kaikkivoipaista lapsuuttaan ja kohdistavat huomionsa muihin kuin ulkonäöllisiin seikkoihin? Vai ovatko he vähemmän kiinnostuneita ulkonäöstä sen vuoksi, että heidän ei tarvitse sitä kautta pönkittää itsetuntoaan, joka

on muutenkin terveellä pohjalla? Ovatko kovikset ajautuneet syvemmälle ulkonäköpeliin siksi, että hakevat sitä kautta tunnustusta ja itseluottamusta vai onko ulkonäköpuuhastelu tullut heidän elämäänsä ensin ja sitä kautta tietoisuus ulkonäkömaailman kovista arvoista rapistanut heidän itsetuntoaan? Uskon, että nämä prosessit ovat kietoutuneet toisiinsa eikä selviä rajoja syiden ja seurausten välille voi vetää. Vähän vanhempia tyttöjä tai naisia koskevien tutkimusten (ks. esim. Tolonen 2001; Oinas 2001; Haug 1987) perusteella näyttää kuitenkin siltä, että jossain vaiheessa myös nämä tytöt, jotka vielä alakoulussa uhkuvat itsetuntoa, ajautuvat samaan kierteeseen, jossa minuutta ja itseluottamusta rakennetaan ulkonäön kautta. Ja kyseisessä kierteessä on tunnetusti vaikeaa olla voittaja.

Aineistoni kovistyttyjen ryhmä ei ole määrällisesti suuri – ja itse asiassa vain yksi tyttö myönsi kierrellen kuuluvansa siihen – mutta se on ehkä äänekäs ja dominoiva. Kovikset puuttuvat toisten asioihin ja yrittävät ujuttaa omia ulkonäkökäsityksiään myös muille. Koviksena olo saattaa olla ylpeilyn aihe vertaisryhmässä, mutta minulle, vanhemmalle tutkijalle, kovikset eivät leveilleet. Kukaan ei oikeastaan kovin selvästi sanonut olevansa kovis. Odotin kovisten ilmaantumista eteeni läpi haastattelu-urakan, sillä lähes kaikissa haastatteluissa aihe nousi esille, mutta kaikki puhuivat koviksista vain sivustaseuraajan ominaisuudessa. Koviksia koskevaa informaatiota sain siis lähinnä vain toisilta tytöiltä. Kovikset itse eivät erilaisiin ryhmiin jakautumista liiemmästi selostaneet eivätkä ainakaan rehvastellen kertoneet omasta sijoittumisestaan hikari-kovis -janalle. Tämäkin mielestäni tukee sitä olettamustani, että näyttävän ulkoasun kautta pönkitetään itsetuntoa, joka ei oikeasti ole kovin korkealla.

5.1.2 Sisäinen kauneus ratkaisee?

Kaunis ulkokuori voi olla väylä muiden suosioon. Esimerkiksi Ella kertoo, miten Jonna on heidän koulussaan “hirveen suosittu, ku se on niinku laiha ja nätti ja sil on pitkät hiukset ja sil on kiva perhe ja se on ihan älyttömän kiva muutenki”. Yhtäältä tytöt sanovat, että ihmisten arviointi ulkonäön perusteella on väärin, mutta toisaalta he myöntävät, että sitä kyllä tapahtuu. Harva myöntää itse valitsevansa kavereita ulkonäön perusteella, mutta moni uskoo muiden tekevän niin. Lisäksi suositut ja ihannoidut naiset, joita tytöt näkevät julkisuudessa, ovat kulttuurimme kauneuskriteereillä arvioituna lähes poikkeuksetta hyvännäköisiä. Omasta ulkonäöstä huolehtiminen on siis tytöillekin tärkeää, ettei kavereiden saaminen tai ystävyysuhteiden ylläpitäminen vaarantuisi.

Sini: Sit jos tulee monesti joku uus just kouluun, niin sitte, jos se on esim jotenki erilainen, ni sit on kauheen sillai, et hyyyi kuka, et en mää oo ainakaa sen kaveri. Mutta jos se on sit kauheen kaunis, niin sitte kaikki on silleen niinku, että aa ihanaa, joo mää voin kyllä auttaa ja kaikkee tämmästä. Ulkonäkö on vähä sillee, että ku se ei oikeestaan kerro mitään...

Kolmasosa haastattelemistani tytöistä on tullut nykyiseen kouluunsa kesken alakoulun. Yleensä he ovat muuttaneet sinne toisesta jyvaskyläläisestä alakoulusta, parissa tapauksessa toisesta kaupungista tai ulkomailta. Kukaan tytöistä ei kuitenkaan maininnut, että uusien kaverien saaminen olisi ollut omalla kohdalla ongelmallista tai että heitä olisi ensimmäisinä koulupäivinä arvioitu ulkonäön perusteella. Kaikki tytöt ovat tosin tulleet nykyiseen kouluunsa viimeistään neljänteen luokkaan mennessä, ja sitä nuorempana ulkonäöllä onkin luultavasti ollut paljon vähäisempi merkitys kuin haastatteluhetkellä.

Luokkakavereiden kesken kunkin luonne ja sekä sisäinen että ulkoinen kauneus ovat tiedossa, joten heidän kanssaan omasta olemuksesta ei periaatteessa tarvitse välittää niin paljon. Pidemmän päälle liika yrittäminen kävisi kuitenkin ilmi. Mutta ensivaikutelman tekeminen tyttöihin ja poikiin, joita ei ole ennen tavannut, on kriittinen hetki tytön elämässä. Kun toista ei vielä tunne, on arvioitavana pelkkä ulkokuori.

Eevamari: Niin täällä koulussa ja luokassa on aina ne samat ja ne kyllä silleen tietää jo, miltä mä näytän. Mut niinku jossain bileissä tai discoissa, ni sinne saattaa tulla sellasiaki, joita mä en niinku kauheesti tunne, mut joitten kaa vois niinku esim tutustua. Nii sitten ne, jos mä näytän jotenki ihan sairaalta siellä, ni sitte ne vaan kaikkois kaikki siitä tai jotain muuta.

5.1.3 Isosisko peittoaa kaverit

Moni tyttö mainitsi hiukan vanhemman isosiskon merkityksen omassa ulkonäköä koskevissa valinnoissaan. Isosiskon mielipide on korkeamman iän takia monelle tytölle painavampi vaikutin kuin kavereiden sanomiset, vaikka samanikäisillä kavereilla olisikin joukkoylivoima. Samoin ne tytöt, jotka itse olivat isosiskoja, mainitsivat toisinaan opastavansa pikkusiskojaan ulkonäkökysymyksissä. Esimerkiksi Eerika kertoi pikkusiskostaan, joka pitää hiuksia sekaisella ponnarilla ja käyttää "mökkivaatteita" ja jolle hänen isosiskona pitää huomauttaa, että "hei miten sä kehtaat pitää tollasia koulussa". Ala- ja yläkoulun raja on nuoren elämässä tärkeä merkittäjä, ja tytöt, joilla on isosisko tai vanhempi kaveri yläkoulussa, voivat saada näiden kautta himoittuja maistiaisiasia yläkoulun elämästä. Lisäksi heidän vaatekaappinsa valikoima tuplaantuu, jos sisko on samankokoinen ja sisarukset voivat vaihtaa vaatteita keskenään. Yläkoululaiset ovat haastattelemieni tyttöjen mukaan vähän muodikkaampia ja käyttävät vähän enemmän meikkiä kuin he itse. Vanhemman siskon tyyliisesti pukeutumalla voi siis tuntea olevansa hiukan enemmän ajan hermolla.

Karoliina: Mää välitä siitä, jos ne sanoo, että ne on hirveet, jos mä oon vaikka kysyny mun isosiskolta, et jos ne on niinku, että onks nää hienot. Jos se sanoo, että joo tosi hienot ja sitte muut kattoo sillee, et niinku jotku ehkä kuukkiluokkalaiset kattoo sillee, että hyihyihyi, niin sitte voi sanoo, että joo nää onki yläasteella muotia. Että te ette tiiäkkään silleen, että justiinsa. Et onks se tärkeempi mitä se isosisko sanoo ku mitä kaverit sanoo?

Karoliina: No on se mun mielest mulle ehkä sille vähä, että sit voi aina vedota siihen, että joo nää onki yläasteella muotia, että teil on vaan tommosia ala-asteelaisten vaatteita.

Isosiskolta tai vanhemmalta kaverilta saa myös hyödyllistä tietoa omaa yläkouluuikaa varten. Kun tietää etukäteen, mitä pitää tehdä ja mitä ei kannata tehdä, voi marssia uuteen opintahjoon varmemmin askelin.

Ella: Ja sit se kertoo mulle kaikkee mitä niinku yläasteella tehään ja tällee näin. Ja tota, että jos niinku jonkunlainen paita päällä, niin siitä syntyy hirvee haloo ja juurut lähtee liikkeelle ja kaikkee tällästä. Niin osaa sitte varautua, ettei ite tarvi kokee niitä, mitä se on kokenu.

5.2 Julkisuuskuvien pyörteissä

Tyttöjen ihannoimien pop-artistien ja tv-tähtien henkilökuva on usein ristiriitainen. Heillä voi yhtäältä olla yhteiskunnallista sanomaa, rohkaisevaa sanottavaa naisista ja naisten asemasta sekä kritiikkiä vallitsevia kauneusideaaleja kohtaan, mutta toisaalta he itse näyttävät kiinnittävän paljon huomiota omaan ulkonäköönsä saavuttaakseen nuo ideaalit. Mutta ehkä juuri tämä ristiriita tarjoaa tavallisille fanitytöille parhaimman samastumisohjan – joutuvathan he itsekin sopeutumaan samanlaisiin kauneuspaineisiin, vaikka kuuluvat melkeinpä myötäsyttyisen tasa-arvoideologian ikäluokkaan. (Silfverberg 2000, 31–32.)

Monet tämän hetken tähdistä keskittyvät kuitenkin lähinnä vain ulkoisen imagonsa luomiseen ja jättävät (ainakin tärkeitä aiheita koskevat) kannanotot vähemmälle. Tytöt näkevät näitä julkisnaisia lukemissaan lehdissä ja katsomissaan musiikkivideoissa, elokuvissa tai televisiosarjoissa, ja tyttöjen olisi varsin helppo ottaa heiltä vaikutteita omaan ulkonäköönsä ja käyttäytymiseensä. Haastattelemi työt ovat kuitenkin pikemminkin torjuvia näiden median tarjoamien kiiltokuvien suhteen. He tuntuvat ymmärtävän välimatkan, joka jää amerikkalaisen hittilaulajan ja jyvaskyläläisen koulutytön väliin, eivätkä edes yritä päästä kovin lähelle. Erityisesti nuorta ja erittäin suosittua amerikkalaista laulajaa Britney Spearsia tytöt kritisoivat yliampuvasta ulkonäöstä. Moni oli tykännyt Britneyn uran alkuaikojen tyttömäisemmästä tyylistä, mutta nyt tähti on heidän mielestään muuttunut liian paljastavaksi ja seksikkääksi. Haastattelemi työt eivät missään nimessä pukisi itselleen vaatteita, joita Britney käyttää musiikkivideoissaan.

Reetta: No mun miest jotenki tosi hauskaa, tai siis ei hauskaa, mutta mua joskus naurattaa, ku on uusia tyttöbändejä, jotain 12, 11-vuotiaita ja sit ne on meikattu oikeen ja naiselliset vaatteet päällä, ni ne on sit oikeestaan vaan huvittavan näköstä, et miten ne haluu olla sen näkösiä. --- Tytöt ihailee niitä, et ompas hieno, et haluu samanlaisen, mut jos ne ostaa semmosen, ni ei ne oo niin hyviä sen päällä, koska se ei jotenki, se näyttää mun mielest jotenki naurettavalta, jos haluaa olla joku aikuisen näkönen. --- Ku on kuitenkin kymmenen vuotta nuorempi, ni ei sitä niinku pysty, eikä se mun mielest oo niinku, kaikki on omia itteään vaan.

Lea: Musavideos nyt kuitenkin, niillä ketkä siinä laulaa, ni tai ketä ne nyt onki, ni niillä nyt on ihan erilaiset vaatteet, ku mitä mää vois in tavallaan pitää.

Toisinaan tytöt myöntävät jopa ärsyyntyvänsä liian kiillotetuista naiskuvista, joita viihdeteollisuus on pullollaan. He tietävät, että ainakin osa näistä naisista on pakotettu siihen ulkokuoreen, jossa he esiintyvät ja että kyseisten naisten oma luonnollinen tyyli olisi jotain ihan muuta. Silikonit ja kauneusleikkaukset tai pukeutuminen "sellasiin omituisiin lakanoihin tai discolampun näkösiin vaatteisiin" eivät saa tytöiltä kiitosta. Keinotekoinen oman vartalon muokkaaminen on tyttöjen mielestä merkki heikosta itsetunnosta ja tyytymättömyydestä omaan ruumiiseen. Mieluummin tytöt katselisivat hyvää oloa säteilevää naista, vaikka sitten muutaman finnin kera. Tällaisten realististen ja julkisuuden kiiltävän kuoren taakse näkevien havaintojen avulla uskon, että tytöt pystyvät paremmin suhteuttamaan omaa ulkonäköään vallitseviin kauneusihanteisiin. Näin he tajuaavat, että toisinkin voi tehdä ja että omaa ääntä kannattaa kuunnella.

Eerika: No jossain elokuvisaki nyt on vaikka käsketty sillee laihuttaa ja sit ne niinku ei oo sellasia niinku ne oikeesti olis ja no, ehkä ne halutaan vaan saaha näyttämään niinku mahollisimman kauniilta tai jotain että silleen. Ja sitte niinku meikataanki ihan hirveen, että jos jossain on nyt joku finni, niin se pitää äkkiä saaha pois niinku näkyviltä, ettei vaan vahingossakaan mikään pilaa sitä kuvaa niinku.

5.2.1 Muotivinkit kavereilta ja kaupoista

Vertaisryhmän vaikutus tyttöjen elämässä korostuu esimerkiksi, kun on kysymys muodin seuraamisesta. Aikuisille naisille suurin kanava muotitietoisuuden saamiseen taitavat olla naistenlehdet ja julkisnaisten vaatevalintojen seuraaminen. Tytöt sen sijaan menevät kaupungille ja katsovat, mitä toisilla samanikäisillä on päällä. Lisäksi nuortenvaateliikkeissä vierailu tai niiden mainoslehtisten selailu on varma tapa oppia kauden trendit, sillä tyttöjen mukaan kyseisissä kaupoissa myydään vain ja ainoastaan muodikkaita vaatteita. Nuorisomuodin luoja voi vahvasti vaikuttaa siihen, mitä tytöt pukevat päälleen ja millaisia arvoja he omaksuvat.

Eevamari: Tai kiertää kaupungilla, et niinku et onpas tolla hieno paita, ja sit jos se on vaikka joku nyt vaikka pinkki paita, ni sit jos ostaa vaikka ite sellasen samanlaisen, jos löytää sen, ni sitten ku jos niin luokassaki kaverit, et onpas hieno, sit neki saattaa alkaa ostaa pinkkejä vaatteita ja siitä se silleen vaan niinku tulee. Niin ja sitte, kun nytte ainaki oli niinku, tai joskus keväällä, ni ainaki tässä meen luokassa ja silleen, ni kauheesti oli kaikki semmonen pinkki ja semmonen lila ja kaikki sellanen muotia, niin kyllä sillon kaikilla oli kyllä aika paljon pinkkiä ja lila ja kaikkee sellasta.

Lotta: No käyään kaupungilla, katotaan niinku telkkaria, nähään et minkälaiset vaatteet on. Sit lukee jotain Suosikkia tai Demiä, niissä on niitä muotijutskia, sitte niinku lainaa kirjastosta jotain sellasii nuortenlehtiä, mis on kaikkee muodista ja meikkauksesta. Ja sitte ninku kaupungilla näkee ninku ihmiset, et hei tollahan on hieno vaate ja sit näkee vaikka kaupassa, ni semmosen voi vaikka hankkia, jos vaikka tarvii sillai.

Haastatteleman tytöt kiistävät noudattavansa muotia orjallisesti. Trendeistä valitaan vain omaan tyyliin sopivat ja muusta on lupa kieltäytyä. Itse asiassa pilkuntarkka muotivirtausten noudattaminen olisi tyttöjen mielestä naurettavaa ja osoittaisi oman arvostelukyvyn puutetta. Kuitenkin tutkijan silmillä katsottuna haastatteleman tytöt pukeutuivat hyvin samantapaisiin vaatteisiin ja myönsivät vaatemaunsa olevan aika samanlainen kuin kavereilla. Ja siis samanlainen kuin nuortenvaateliikkeiden valikoimat.

Sini: Ei aina tarte olla semmonen kauheen kaunis ja semmonen hoikka ja hienosti meikattu ja tämmänen. Et mä oon nyt aika semmonen landepaukun näkönen ainaki, että hiukset on pörhöllään ja silleen. Että se on niinku ärsyttävää, et jos tulee muotiin jotkut housut, niin sitte jokaisella on semmoset, että jotenki että se on, kun löytää oman tyyliinsä, se on must kauheen mukava semmonen, että sitte esim, jos tulee muotiin jotkut housut, ni sitte joillekin ne ei sovi, et ne on aika karseennäköset sen päällä, ni ei sekään sitte kovin hienoo. Pitää olla semmoset, mistä ite tykkää.

Muodin vähättely onkin vain retorinen strategia, jolla vältytään vaikuttamasta liian turhamaisilta ja ulkonäkökeskeisiltä. Tytöt osaavat sanoa, ettei ulkonäkö oikeastaan kerro ihmisestä mitään tai että kavereita ei saisi valita kauneuden perusteella tai että oman tyylin löytäminen on tärkeämpää kuin muodin oikkujen seuraaminen. Toisena hetkenä he voivat kuitenkin sanoa myös, etteivät kehtaa pitää epämuodikkaita vaatteita tai että laihat ovat koulussa suositumpia kuin pullukat tai että aamun meikkirituaalit ovat tärkeämpiä kuin riittävän pitkä yöuni. Tytöt ovat jo oppineet pelaamaan ristiriitaista peliä kauneuskäytäntöjen ja kauneusretoriikan välillä.

Eevamari: No silleen, että niinku hyvin paljon kuitenkin sillee muodin mukaan, että mitä nyt on muodissa, mutta jos muodissa nyt ois jotain sellasii vaatteita, mitkä näyttäs musta ihan kamalalta, ni sit mä äinaki ostasin sellasia vaatteita, mistä mä tykkään sitte.

Laura: Mullaki on ehkä just se, että kaikki näkee, että ei se nyt ihan niinku mitään viime vuoden tai toissa vuoden vaatteita käytä.

Vaikka tytöt vakuuttavatkin, että viime kädessä ulkonäkövalinnat ovat kiinni heidän omista mielipiteistään, he joutuvat myöntämään, että ihan kaikkeen ei pokka kuitenkaan riittäisi. Jos oma maku ja muoti ovat aivan päinvastaiset, joutuu oma maku yleensä taipumaan. Kapealahkeisten housujen tulemistä muotiin on näiden tyttöjen vaikea kuvitella, mutta jos niin kävisi, heidänkin olisi luultavasti vaikka väkisin totutettava itsensä "pillihousuihin".

Mitäköhän jos tulee sellanen muoti, että tosi pillifarkut kahen vuoden päästä, ni onks teillä sit sellaset?

Eevamari: No jos kaikilla...

Jonna: Se on ihan hirveet, niinku tuntuu nyt ne pillihousut nytte, niin jos nää levenevät tuntuu sillon, tai en mä sillon tietenkään käytä...

Eevamari: Niin mut en mä kuiteskaan ainut haluu olla, joka käyttää sillee leveneviä, jos muut käyttää sellasia kauheita suoria farkkuja. Et kyllä mä aika paljon katon, mitä kaveritki käyttää ja.

Jonna: Etten mä sillä lailla kauheesti erottuis joukosta tai sillai.

5.2.2 Lisävarmistus lehdistä ja televisiosta

Lisävarmistuksen kavereilta ja kaupoista havainnoiduille muotivinkeille saa kotiin kannettavista mainoslehtisistä sekä nuortenlehdistä, joita tytöt myös tuntuivat lukevan ahkerasti. Suosituin lehti oli Suosikki, lähinnä musiikkiin sekä pop- ja elokuvamaailman ihmisiin, mutta myös laajemmin nuorten kiinnostuksen kohteisiin keskittyvä julkaisu. Suosikki mainittiin seitsemässä haastattelussa kymmenestä. Toinen paljon luettu lehti on erityisesti 12–19-vuotiaille tytöille suunnattu Demi, jossa on asiaa esimerkiksi kauneudenhoidosta, seurustelusta ja julkkiksista. Demi tuli esille joka toisessa haastattelussa. Lisäksi tytöt kertoivat imevänsä ulkonäkötietoa Mixistä, Cosmopolitanista, Seitsemän Päivää -lehdestä, Fanista, Koululaisesta ja City-lehdestä. Lehdet ovat kuitenkin enemmän viihdettä kuin tyttöjen tyylin ja mielipiteiden muokkaajia. Esimerkiksi niiden muotiartikkelit ovat usein jokseenkin yliampuvia, samoin kuin aikuisille naisille suunnatuissa lehdissä. Hyvin harva nielee lehdissä esitettyjä muotivinkkejä purematta. Kavereilta sen sijaan näkee median ja kauppojen tarjonnasta suodatetun muodin, joka onkin jo käyttökelpoista.

Kati: Joissaki on syksylläki silleen, et lukee kannessa, että katso uusi syksyn muoti. Sitte sitä rupee selaa tälle lehte, sitten siel on aukeema sellasia vaatteita, joista ajattelee, että en mä noita osta, noihan on ihan hirveitä.

Television puolelta tytöt eivät osanneet nimetä kovin monia ulkonäkövaikuttajia. Kotimainen Salatut Elämät -sarja ja erityisesti haastatteluhetkellä Miian roolia näytellyt (ja sittemmin sarjasta poistunut) Venla Saartamo mainittiin kuitenkin useasti. Tytöt pitivät Venlaa/Miiaa positiivisena roolimallina, koska hän "on tyytyväinen ulkonäköönsä", "osaa pukeutua ihan kohtuullisesti", "ei se oo hirveen laiha eikä mikään hirvee pullukkakaan ja sil ei oo hirveen pyöreet kasvot eikä mitkään ihan ohuetkaan".

Ella: Niillä on niinku sillä Miiallaki esim, ni sil on aina ihan älyttömän hienoja vaatteita. Että sillä oli yhtenäki kertanaki, nii yhdessä jaksossa semmonen hieno puku, tai no puku ja puku, mut semmonen niinku pukukokonaisuus, niin se oli hieno ja mä oon siitä niinku kattonu, yrittäny tehdä mun omista vaatteista, mitä mul oli sillä hetkellä, niin tehdä semmosen suht koht samanlaisen.
Miia: Se on niinku hyvännäkönen ja sillai niinku hienot hiukset. Tai ku sil on nyt oikeesti rastat ja tai en mä tiä onks se ottanu omist hiuksista, ku viimeks sillä ei ollu omat hiukset rastoina, mutta niinku hyvännäkönen ja hienot hiukset ja ne lävistyksset on sillä hienot. Se on niinku hirveen rohkee, ku se on menny benji-hypynki ja tälle.

Muuten televisiotarjonta ei suuremmin herättänyt tunteita suuntaan tai toiseen. Tytöt vain "katsovat ohjelmia, ei sitä, mitä niillä näyttelijöillä on päällä". He eivät siis myönnä ottavansa aktiivisesti mallia tai vinkkejä joukkotiedotuksen tarjoamista naiskuvista. Uskon kuitenkin, että median promotoima naisihanne vaikuttaa tyttöjen mielissä alitajuisesti. Tytöt eivät pääse ihannetta pakoon, koska ovat sen kanssa tekemisissä päivittäin.

5.2.3 Mainonta menee liiallisuuksiin

Mainonnassa kulttuurimme naisihanne on korostetummin läsnä kuin journalistisissa julkisuuskuvin. Mainoksissa tytöt huomasivatkin enemmän kielteisiä roolimalleja ja pystyivät esimerkiksi kritisoimaan alipainoisten mallien esittämistä naiseuden normina.

Ella: Mua ärsyttää ihan älyttömästi, kaikissa tällaisissa ostos-tv-mainoksissa, niissä kuntolaitteissa ne ei pistä mitään pullukoita riehumaan niitten laitteitten kanssa, että ne on aina sellasia kauheita laihoja, miten niitten ei es tarvi laihuttaa. Niin mitenkäs sitte, ku pistetään pullukat siihen heilumaan niitten laitteitten luokse, ni mitenkäs ne jaksaa sitä. Ni se mua ihan ärsyttää.

Eerika: Mun miestä ne on ainaki niinku silleen niinku joskus on ällöttävää kattoo, ku ne on ihan semmosia tikkuja, niinku kamalan laihoja ja sitte kaikki vaatteet tehään semmosille laihoille, niinku siis ihan hirveen laihoille ja sitte ne ei välttämättä mahu päälle. Ja sitte pitäis jossain missikisoissakin, niitten pitää hymyillä aina sillee ällöttävästi, ne ei saa niinku olla luonnollisia silleen.

Osalle tytöistä näytin kaksi vaatemainosta (ks. liitteet 2 ja 3), joita pyysin heitä arvioimaan. Olin repinyt mainokset nuorille kaupunkilaisille suunnatusta ilmaisjakelulehdestä Cultista. Mainostajina olivat tutkimusryhmäni tyttöjen suosikkikauppoihin lukeutuvat Only ja Fiorella. Pääpiirteisissään voisi sanoa, että suurimman osan mielestä mainosten naiset olivat kauniita ja laihoja, ja vaatteetkin ihan hienoja, mutta että tytöt itse eivät välttämättä pukisi niitä päälleen. Monen mielestä Onlyn mainoksen hame oli liian lyhyt ja molempien mainosten paidat liian avonaisia. Vain niin sanottuun kavis-kategoriaan kuuluvat tytöt olivat sitä mieltä, että vaatteet olivat tosi hienoja. Samalla he valittivat, että heidän vanhempansa varmaan pitäisivät mainosten vaatteita liian paljastavina. Moni tyttö huomautti myös liiasta poseeraamisesta ja rekvisiitasta vaatemainoksissa. Mainosten naiset eivät näytä luonnollisilta, vaan siltä, että heidät on pakotettu johonkin tiettyyn muottiin. Toisinaan mainoksista ei edes tajua, että niissä mainostetaan vaatteita. Tutkimilleni tytöille kelpaisikin paremmin postimyöntifirman kuvasto, jossa on paljon pieniä kuvia, vaatteet selkeästi esillä ja vaatteet kuvissa etusijalla. Pirunsarvet, enkelinsiivet ja muu turha eivät houkuttele ostoksille.

5.3 Normaaliuden paine

Keskittien kulkeminen on paras vaihtoehto sekä oman ruumiin koon että vaatetuksen ja meikkaamisen suhteen. Ei saisi olla lihava, mutta ei myöskään liian laiha. Meikkaaminen osoittaa lapsuuden sivuuttamista ja tyylitietoisuutta, mutta liikaa meikkaava leimautuu meikkipelleksi. Alipukeutuja ja muodeista piittaamaton saa kielteistä huomiota, mutta niin käy myös ylipukeutuvalla muodin perässä juoksijalle. Muodista on hyvä ottaa oppia ja vinkkejä, mutta jokaista muodin oikkua ei saa seurata, ei ainakaan heti, kun uusi muoti saapuu kauppoihin.

Nuorten tyttöjen huomiotaherättävä ulkonäkö, esimerkiksi paljastavat vaatteet, ovat olleet aikuisten kritiikin kohteena (ks. luku 2.4.1). Jonkin aiheen esilleottaminen sillä tavalla kuin tyttöjen ulkonäkökeskustelun kanssa on tehty, antaa helposti kuvan, että kyseinen trendi koskee kaikkia teinityttöjä. Omassa aineistossani mielialat olivat pikemminkin päinvastaisia: huomion keskipisteenä oleminen on lähes kaikkien mielestä kiusallista ja siksi kannattaa välttää turhan rohkeaa ulkoasua ja pitäytyä sen sijaan kavereiden kanssa samoissa turvallisissa valinnoissa.

Pauliina: No siis en mä ite pukeutuis mihinkään sellaseen makkarankuoreen tai sitte tota kauheen semmoseen tota kirkuviin tai sellasiin, että ei mitään semmosta, että se vaate ikään ku huutaa kaikille, että "hei kattokaa mua", tällee näin.

Eerika: No mä jos mä oon ajatellu pistää jotain päälle, mut mä en oo sit vielä ihan varma, niin mä sit vielä kysyn joltain, että mitä sää pistät päälle niinku että tai silleen, että mä tavallaan varmistan, etten mä niinku näy sieltä joukosta niin erotu sieltä niin hirveen hyvin, että suunnilleen samalla lailla mitä muut.

Ongelma normaaliuden paineesta tulee, kun oma halu sulautua massan mukaan ja muodinluojien halu paljastaa ja herättää huomiota joutuvat vastakkain. Nuori tyttö ei välttämättä tahtoisi olla liian näyttävän näköinen, mutta hänen on oltava näyttävän näköinen, ettei erottuisi joukosta, sillä muoti on paljastavaa ja näyttävää ja muutkin pukeutuvat sellaiseen. Jokainen tyttö on tavallaan samassa ansassa, eikä pääse sieltä pois, elleivät muutkin hyppää samaan aikaan. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että tytöt tahtoisivat ulkonäkövalinnoissaan noudattaa omaa linjaansa, mutta ajautuvat usein muodin virtaan. Oman tyylin noudattaminen vaatisi enemmän rohkeutta ja saattaisi olla aika kivikkoinen tie muutenkin myllerrystä täynnä olevan murrosiän läpi. Omien halujen jääminen kulttuurin markkinoimien ihanteiden alle ei kuitenkaan pysty tukahduttamaan tyttöjä; heillä on joka tapauksessa turva toisista tytöistä jotka ovat samassa tilanteessa ja massaan sulautuminen onnistuu siis tätäkin kautta.

Eevamari: Mää pukeudun silleen aika paljon samantyyllisesti ku kaverit, ja sitte ku muoti vaihtuu, ni sitä pukeutuu sitte eri lailla.

5.4 Vanhemmat toivovat kunnon tyttöjä

Koska vanhemmat ovat julkisuudessa niin paljon puhuneet ja kirjoittaneet tyttöjen seksikkästä pukeutumisesta, kauppojen vääränlaisista vaatevalikoimista ja pop-idolien tarjoamista provosoivista roolimalleista (ks. luku 2.4.1), oletin että myös haastatteluissani konfliktit vanhempien kanssa tulisivat esille. Mutta oikeastaan tytöt eivät kokeneetkaan vanhempiaan erityisen tungettelevina tai rajoittavina. Vanhempien erilaiset mielipiteet ja halu tietystä määrin kontrolloida lastensa elämää koettiin lähinnä luonnollisena asiana ja sukupolvien välisen eron mukanaan tuomana välttämättömänä pakkona. Kotona saatettiin kyllä kommentoida tyttöjen meikkaamista tai antaa ohjeita oikeanlaisten vaatteiden ostamista varten, mutta mitään tiukkoja disco-, meikki- tai

minihamekieltoja tytöt eivät olleet kotoaan saaneet. Jos jostain asiasta oltiinkin kinasteltu, mittelő oli yleensä ajan mittaan päättynyt tytön voittoon. Joissain haastatteluissa tuli esille, että liian tiukat kiellot saattaisivat vain provosoida tyttöjä rikkomaan niitä. Paras tapa oppia oikeat rajat on tehdä välillä myös virheitä ja oppia itse niiden kautta, mikä on sopivaa ja mikä ei. Vanhempien on turha olla liian huolissaan, sillä ainakaan haastattelemani tytöt eivät sallisi paljastavaa pukeutumista ja voimakasta meikkiä minkä tahansa ikäiselle. He kokevat (ainakin pian) olevansa itse valmiita moiseen, mutta kantavat toisaalta huolta nuoremmistaan, joille nuorisomuoti ei vielä ole sopivaa.

Sini: Mutta sitte jos just ne nelkit, ku ne käyttää semmosii...

Kati: Niin ne yrittää niinku olla isompia mitä on.

Sini: Mut sitte ne ei kuitenkaan, että sillee henkisesti oo kovin mitenkään niinku kasvanu, että ne on kuitenkin semmosia, et ne hyppelee miten sattuu ja sit ne kulkee niitten avonaisten paitojen kanssa ihan miten sattuu, ni aina sitä kattoo sillee, että...

Kati: Että niillä ei niinku mitään muotoja vielä siinä vaiheessa, että ne ei niinku käy toisaalta ne avonaiset pajjat sitte.

Sini: Tietenki sit mua ihmetyttää, et miten niitten vanhemmat ees suostuu ostaa niitä. Ku miettii, et jos noin nuorella ihmisellä on jo semmosii avonaisia, niin mitä sillä sitte vanhempana on. Mut kai ne sitte myöski sitte alkaa tulla vähä enemmän sitä vaatetta päälle, ku kasvaa järkiki että. --- Että mul ei oo mitään sitä vastaan, et jos jotkut pienet tytöt kulkee kukkamekot päällä, että se on itse asiassa enemmän oikeen, ku sitte kuletaan jotku mini tiukat minihameet päällä ja kauheen silleen, että värjätään hiuksia.

Aika moni, erityisesti ei-kovisryhmään kuuluva tyttö mainitsi myös, että vanhemmat ovat huomanneet, että tyttärellä on hyvä maku ja siksi vanhemmat luottavat tähän ja antavat tämän tehdä itsenäisiä ratkaisuja myös ulkonäköä koskien. Kuten kirjoitin jo aiemmin, monet vanhemmat antavat tytöille tietyn summan rahaa ja antavat näiden käydä omatoimisesti vaateostoksilla. Lisäksi vanhemmillakin on tilannetajua: paljaana vilahtava napa, ohuet paidanolkaimet tai räikeä huulipuna saavat olla kokeiluissa mukana satunnaisesti, koska tyttöjen arkipäivän tyyli on jotain paljon konservatiivisempaa.

Raisa: Se (äiti) vaan sano, että silleen, että ai että sääki oot laittanu meikkiä naamaas, että meinasit sää kouluun lähtee meikillä. Ei se sitte muuta sanonu.

Ella: No meidän äiti aina vetoo siihen, että housujen pitää olla sellaset, et niitten ei saa olla lantiohousut, et niitten pitää mennä navan korkeudelle. Kun nääki on lantiohousut, ni se alko mulle mäkättää, et ne menee hirveen alas. Mut sit ku nää venyy, ni sit nää nousee tuolta takaa ylöspäin, että nää niinku venyy silleen pituuttaki vähäsen. Ja sit se vetoo siihen, että housut ei saa olla liian pitkät, ettei ne laahaa maata. Vaikka mä oon varta vasten sanonu sille, että mä en viihdy lyhyissä housuissa ja sellasissa, et ne ei oo niinku hirveen kapeet ja sellasia paitoja se ei anna käyttää, mis on vähänki jotain hakaneuloja tai ketjuja tai jotain sellasta.

Sini: Et tietenki, jos mää kulen nyt jossain kauheen pienissä ja tämmäsissä tiukoissa vaatteissa, ni kyl se saattaa aina vähä huomauttaa, että et viittiny yhtään isompaa paitaa ostaa tai jotain tämmästä. Että sitte jos taas siitä kauheesti huomautellaan, niin sitte se ei oo taas mukavaa siinä suhteen, että eihän siinä, jotenki se on vaan omituista. Että jotenki se pitäis ennemmin ite oppia se, että millaset vaatteet kannattais pistää. Kai sen oppii sitte kantapään kautta, jos ei muuten.

Noin puolet tytöistä käy vaateostoksilla vanhempien, tai yleensä äidin, kanssa. Loput saavat toisinaan rahaa kotoa ja voivat itsenäisesti valita mieleisensä vaatteet kaupungilta. Osalla tytöistä on omiakin tuloja, esimerkiksi lastenvahtina olostaa, ja nämä rahat kuluvat usein juuri pieniin kivoihin ulkonäköjuttuihin. Rahan antamisella tytöille on useimmissa perheissä enintään parin sadan markan katto: kalliimmat hankinnat kuten talvitakit ja -kengät pitää tehdä vanhemman valvovan silmät alla. Joissain perheissä on käytössä kompromissiratkaisu: jos tyttö tahtoo ostaa jonkun vaateen, hänen pitää soittaa kaupasta kotiin, kuvailla vaatetta äidille ja saada suostumus ennen kuin lyö rahat tiskiinkin.

Ella: Mutta esim kenkien kanssa pitää olla tarkka kuvailu, ei saa valehella missään, jos käy ostamassa esim kengät, ni sit pitää olla tarkka minkäkorkuset korkunen pohja niissä on, niinku suurinpiirtein, ni sit se suostuu ehkä niinku antaa niinku lainaamaan rahaa ja tälle.

Eevamari: Mutta esimerkiks mä meen vaikka ostaa niinku vaikka jotain urheilu-t-paitaa, tai jotain sellasta mitä voi liikunnassa käyttää, niin kyllä meen äiti sanoo, että älä sit osta mitään sellasta hömpötys-t-paitaa, sellasta vaikka just jotain hihatonta toppia tai jotain sellasta.

Sellaisesta kompromissista tytöt eivät kuitenkaan ole mielissään, että äiti ostaisi heille vaatteita ilman tytön omaa suostumusta. Näin äidit kuitenkin toisinaan tekevät, erityisesti etsiessään tyttärille syntymäpäivälahjoja tai tuliaisia. Joskus tällainen sokko-ostos voi olla mieluisa, mutta useimmiten äidin silmää miellyttävät vaatteet jäävät tytöillä käyttämättä.

Tuuli: Ja sitte jos meen äiti jostain kirpparilta ostaa jonku aika semmosen oikeen kauheen pajan, niin sitte ku mä silleen, että en mä nyt tota piä, niin sit se ite aina sanoo, et joo, et tää on muotia. Että aina sanoo, että aina mitä se jotkut kauheet vaatteet tuo, nii että nää on muotia, mut en mä semmosia piä.

Vaatteiden lisäksi vakiokinastelunaiheita tyttöjen ja vanhempien välillä ovat hius- ja meikkaamistyylit. Näiden kohdalla vanhemmat tuntuvat olevat tiukkapipoisempia kuin tyttöjen vaatevalintoihin puuttumisessa. Tämä saattaa johtua siitä, että meikkaaminen ja hiusten laittaminen ovat jotain, mitä tyttö tekee omalle ruumiilleen. Vaatteet ovat vain kerros ruumiin ympärillä ja siksi kauempana työstä itsestään kuin ihoon maalattu meikki tai kasvoja kehystävät hiukset. Lisäksi hiuksia koskevien valintojen kanssa pitää olla tiukkana sen vuoksi, että niitä ei voi peruuttaa yhtä helposti kuin vaatteet voi kärkeä vaihtamaan tai meikit voi kärkeä pesemään pois. Joka toisella tytöllä oli kuitenkin haastatteluhetkellä värjätty tukka, ja monella värjäyskertoja ja kokeiltuja värisävyjä oli kertynyt jo lukuisia.

Vanhempia kauhistuttaa nuorisomuodin räväkkyys, tytöt puolestaan eivät ymmärrä mitä pahaa rajatuissa silmissä tai pystyyn tupeeratussa tukassa voisi olla. Kaikki tytöt eivät halua itselleen tällaista räväkkää ulkonäköä, mutta eivät silti jaa vanhempiensa mielipidettä siitä, että liialliseen laittautumiseen pitäisi puuttua. Tytöt tahtovat, että ne ikätoverit, joita tällaiset kokeilut kiinnostavat,

saavat niihin myös oikeuden. Esimerkiksi syksyllä 2001 Porvoossa julistettu liian seksikkäiden kouluvaatteiden kielto (Ilta-Sanomat 24.8, 1, 12–13, ks. liite 4) ei saanut tytöiltä ymmärrystä osakseen. Kun katsoimme lehdestä kiellettyjen vaatteiden kuvia, tytöt kyllä myönsivät, että jotkut niistä ovat kovin paljastavia ja että he eivät itse sellaisia pukisi päälleen. Käyttökielto oli heistä kuitenkin liian voimakas reagoititapa.

Miia: On mullaki niinku ollu semmoset aika vaaleet hiukset, niinku kyl tosta (Ellan hiukset) vähän tummemmat semmoset, niinku ihan ihan vaaleen oranssit ja semmoset niinku semmoset jännät. Mut sit mä en ois saanu tätä lävistystä, jos mä en ois tota ottanu ruskeet hiukset, värjäny ruskeita hiuksia. On mulla sit mustatki ollu ja sinimustat, mutta piti ottaa värinpoisto, ku äiti ei tykänny niistä.

Lotta: Mä muistan, mä kolkilla aina sanoin meiän äitille, että viikillä mä käytän sit meikkiä, ku se aina niinku on, kyllä jos oli vaikka joku disco ja muilla oli hileitä, niin mulla ei saanu niinku olla. Niin sit mä aina sanoin meen äitille, että viikillä mä käytän. Sitte mä halusin niinku muutenki, ku jollain toisellaki oli, niin sitte mäki halusin.

Essi: Oon mä nyt vähentänykki meikkaamista, viime vuonna varsinki meiän äiti valitti joka aamu, että älä, pääsee paljo helpommalla ja mä voisin herätä paljo myöhemmin, jos en mä meikkais.

Lea: Meiänki äiti on sanonu, että jos sää rupeet meikkaa, niin sitte vasta yläasteella, mut ei, jos mä oon pistäny jotain vähän niinku jotain huulipunaa tai puuteria ja luomiväriä kouluun, ni ei se siit oo kyllä motkottanukkaan.

Perinteisten hius-, meikki- ja vaatevalintojen lisäksi nykytytöt joutuvat neuvottelemaan vanhempiensa kanssa suhteesta lävistyksiin ja tatuointeihin. Niihin vanhemmilla on kaikkein kielteisin kanta. Haastattemieni tyttöjen joukossakin oli yksi nenäkorun ja yksi kulmarenkaan kantaja ja lisäksi muutamia sellaisia, joiden korvissa oli perinteisen yhden rei'ityksen sijasta rivi koruja.

Ella: Ja no korviksista ehkä, ni mulla on toisessa korvassa seittemän ja toisessa korvassa neljä ja mä oon tehny ne ite, ku ei se ois antanu mun edes ottaa tota ala- yhtä korvista kumpaanki korvaan. Ni on ne nyt jostain pakko saaha, ni ne on sitte pakko tehdä ite.

Miia: Mä oon ainaki tehny noihin korviin niitä reikiä, mutta sitte ku mä, se on aina menny umpeen, ku mä en oo laittanu sitä koruu siihen, ni sit mä oon joutunu ottaa ne pois ja sit kerran, ku mul oli kerran hakaneula, ni sitte meen äiti oikein öklötti sitä, siltä meinas lentää yrjöt, ku se näki sen, ni sit mun piti ottaa se kummiski pois.

Ainakin yhdellä työllä oli suunnitelmassa tatuoinnin otto, ja äidin pehmittäminen oli jo aika pitkällä. Muistakin haastatteluista kävi ilmi, että ulkonäköä koskevat linjanvedot kotona käydään lähinnä äidin kanssa. Isä ei joko välitä kovin paljon tyttären ulkonäöstä tai tahtoisii pitää suitsia löysemällä kuin äiti tai antaa mieluummin äidille päätösvallan tyttären ulkonäköä koskevissa asioissa. Myös kaikissa lukemissani tyttöjen ulkonäköä käsittelevissä yleisönosastokirjoituksissa, lehtijutuissa ja tutkimuksissa kirjoittajina ja haastateltavina ovat olleet naiset. Miehet luultavasti kokevat aiheen liian tulenaraksi, onhan kyse naisruumiista sekä seksikkyydestä ja sitä kautta monien mielestä myös

seksistä, mutta kuitenkin vasta alaikäisistä tytöistä.

Lotta: Mulla oli tai määhä halusin toisen korviksen. Sit mä intin niin kauan, et määhä sain. Siis tosi hirveesti. --- no on sitä ollu joskus jotain, vaikka et saaks nyppiä kulmakarvat, mut kylhän määhä nyt saan niinku vähän tasottaa niitä ja sitte siitä hiuksien värjäyksestä me kinasteltiin aika paljo. Äitin kaa. En määhä isän kaa kinastele, äitin kaa.

Tyttöjen ulkonäköpuuhasteluun voi kotona suhtautua rajoittamisen sijaan myös kannustavasti. Nuoruus on kokeilujen aikaa, ja kokeilujen kautta tytöt oppivat itselleen sopivan tyylin ja tavan olla omassa ruumiissaan. Ymmärryksen saaminen aikuisilta tässä herkässä etsintävaiheessa voi kasvattaa tytön itsetuntoa ja tietoisuutta siitä, että hän osaa ja tietää jo monia asioita – vaikka ne sitten olisivatkin koulukirjojen sijasta nuortenlehdistä opittuja. Esimerkiksi Ella oli selvästi ylpeä, että äiti on oppinut jotain häneltä eikä aina toisinpäin.

Ella: No niinku mä oon opettanu meidän äitiäki meikkaamaan, ku se ei ennen käyttäny edes luomiväriä. Että kaikkee muuta kyllä, nii sitte määhä opetin sille, miten käytetään meikkivoidetta ja kaikkee tällästä. Ni se lukee nyt sitä mun Demiä aina, ku se menee illalla nukkumaan ja tälle. Et sitte äiti aina, ku se kysyy multa, ku se illalla, jos se lähtee johonki ulos kavereitten kanssa, ni se kyselee multa, että mitkä kengät määhä pistäsin ja onko näähä hyvät vai vaihanko määhä takkia ja kaikkee tällästä.

5.5 Koulu puuttuu tarpeen mukaan

Koulusta tytöt eivät ole liiemmästi saaneet ohjeita pukeutumiseensa. Talvisin välitunneilla on pipopakko ja liikuntatunneille ei saisi mennä samoissa vaatteissa kuin muille tunneille, mutta liian paljastavasta pukeutumisesta tytöille ei ole huomautettu. Tytöt tosin arvelivat, että kaikki opettajat eivät aina katso meikkaamista hyvällä, vaikka eivät siitä suoranaisesti huomauttelisikaan. Osa tytöistä oli myös kuullut vanhemmiltaan, että vanhempainillassa pukeutumisaiheeseen oli puututtu. Aivan tarkkaa kuvaa siitä, mitä oli kielletty ja keneltä ja miksi, kenelläkään tytöllä ei kuitenkaan tuntunut olevan. Sen käsityksen joka tapauksessa sain, että vanhempia oli ilmeisesti kehoitettu tarkastamaan, etteivät tytöt lähde kouluun spagettiolkaimisissa topeissa. Joissain toisissa kouluissa kotiin on saatettu lähettää pukeutumisohjeita koskeva kirje tai terveydenhoitaja on ottanut asian puheeksi tyttöjen kanssa (Jylhä 2001). Porvoolaiskoulun tiukka reagointitapa (Ilta-Sanomat 24.8, 1, 12–13, ks. liite 4) ja tiettyjen vaatteiden kieltäminen koulunpihalla on tainnut jäädä lajissaan ainoaksi.

Miia: Toi rehtori sano, että ei saa käyttää semmosii toppeja, joissa näkyy niinku semmosii mitä näähä nyt on...

Ella: Niitä ohutolkaimisia...

Miia: Ku rintsikan nauhat näkyy siltä ni...

Lotta: Ettei saa käyttää niitä hihattomia paitoja sillai, että jos on toppi, ni et ne sangat näkyy alta. Sillai ei saa käyttää, ei saa käyttää semmosii niinku missä on semmoset hihattomat, ni

semmosii ei saa käyttää ilman, oliko se kolkkiluokasta ylöspäin. Kolkkiluokasta alaspäin saa, mutta tai jotain sellasta mä oon ymmärtäny. Tai jotain, ettei saisi käyttää semmosta niinku, että jos vaikka topin sangat näkyä alta tai ilmanki topin sankoja, ni ei saisi käyttää, koska se on liian paljastavaa. Koska viime vuoden kuukit käytti sellasii paitoja, mis ei välttämätä ollu ollenkaa hihoja tai semmosta.

Minkä takia ne nuoret nuorimmat, eppu- toppu-luokkaiset saa käyttää niitä ja sit vanhemmat ei saa käyttää niitä?

Lotta: Mä niinku ymmärsin, että ku ne siis ne on sillai niinku, vanhemmat saattaa olla vähän kehittyneempiä, nii sit niilt näkyä sillai sielt alta ja sitte ne ei niinku tajua itte, et se on paljastavaa.

6. HYVÄ IKÄ

Sen perusteella, mitä olen itse kaupungilla nähnyt ja mitä tyttöjen ulkonäöstä on kirjoitettu lehdissä parin viime vuoden aikana, oletin tyttöjen kertovan minulle, että he tahtoisivat näyttää pari vuotta vanhemmilta. Olettamukseni osoittautui vääräksi. Tytöt olivat pääosin tyytyväisiä kehitysvaiheeseensa ja mahdollinen halu näyttää ikäistään vanhemmalta liittyi vain joihinkin tilanteisiin, kuten kaupungilla kuljeskeluun tai harrastuksiin, joissa tytöt olivat itseään vanhempien seurassa. Lapsilähtöinen sosiaalitutkimus puolustaa siis paikkaansa tämän aineiston valossa: tytöt kokevat tämänhetkisen elämänvaiheensa merkitykselliseksi eivätkä vain tahdo äkkiä kasvaa siitä ulos. Lotan kanssa jutellessa luulin jo, että nyt tapasin sellaisen tytön, joka vastaa mediassa esitettyä kuvaa eli tahtoo näyttää vanhemmalta. Mutta hän tahtoikin näyttää vanhemmalta vain siksi, että pienen kokonsa vuoksi näytti monien mielestä ikäistään nuoremmalta!

Lotta: No esim, jos sukulaiset ei oo nähny pitkään aikaa, ni ne kysyy, et ootkos sä nelkillä vai viikillä. Jotku vaikka vanhempien vaikka meen äitin vaikka täti kysyy, että ootko sä nelkillä vai viikillä.

Minkä ikäselä sä sitte haluaisit näyttää?

Lotta: No siis kakstoistavuotialta. Mä haluan niinku oman ikäselä näyttää.

12-vuotiaankin elämässä voi olla niin paljon kivaa ja jo nuoruuteen kuuluvaa, ettei harppaus parilla vuodella eteenpäin tunnu tarpeelliselta. Tässä hetkessä tuntuu makealta olla isompi kuin 10- tai 11-vuotiaat. Erityisesti alakoulun "johtajuus" tuntuu tärkeältä. Parin vuoden päästä on sitten oikea hetki nauttia siitä, että 12-vuotiaan elämä on takanapäin.

Lotta: Ei mikään siis niinku, eikä mitään semmosta, että ku värjätään hiukset mustiks ja laitetaan jotkut semmoset mustat vaatteet ja mennään silleen kaupungille, ni ei mitään sellasta, vaan niinku sillai normaalisti ja iloselta ja niinku omanikäselänsä, mitä on, eikä miltään viistoistvuotialta, vaan joltain ihan kakstoistvuotialta ja sellaselt normaalilta.

Väkinäinen vanhemmalta näyttäminen voisi myös kostautua, sillä suurimmaksi osaksi tytöt kuitenkin liikkuvat piireissä, joissa heidän ikänsä on tiedossa, ja vanhemmaksi tekeytyminen vain tekisi teennäisen olon kaikille osapuolille.

Eevamari: Niinku jos on kavereitten kanssa, niin ne tietää kuinka vanha mä oon, ni ei oikeen tarvi näyttää kauheen isolta. Tai jossain tuttujen luona, ni ne kans tietää, että mä oon niinku kuukilla enkä millään esim seiskalla tai millään.

Reetta: Mun mielest on ihan kiva elää lapsuus ja nuoruus ihan hitaasti, että aikuisuus kestää kuitenkin kauemminki ku ne. Ni kyllä sitä sitte niinku kerkee tekemään vielä kaikkee.

No kumpaa te mielestänne nyt elätte, lapsuutta vai nuoruutta?

Reetta: Varmaan jostain niitten välimuotoo, et ollaan niinku...

Marianne: Ei enää leikitä silleen nukeilla tai jotain, mutta...

Reetta: Mut ei kuitenkaan niinku laahusteta kaupungillakaa eikä sillee. Se on jotain niitten välimaastoo niinko.

Marianne: Ja sitte niinku yläasteelle mennessä muuttuu niinku enemmän sellaseks isoks tai...

Reetta: Niinku tuntee, että on niinku jo nuori ja silleen, et ei oo enää lapsi. Mut ala-asteella se on semmosta niinku kiikunkaakun olemista, et joskus haluis vaan jäähä kotiin, mut joskus taas haluis lähtee johonki discoon kauheella innolla. Mut se on jotenki semmonen, se vaan jotenki tulee sitte, yläaste on jotenki se siirtymisvaihe sitte nuorelle.

Tytöt eivät halua aikuistua ennenaikaisesti senkään takia, ettei aikuisuus toisi heidän elämäänsä pelkästään myönteisiä muutoksia. Aikuisuus tarkoittaa näiden tyttöjen silmissä sivistyneiden tapojen noudattamista, hillittyä käytöstä ja loppua lapsuusajan kivoille kepposille. Lapsuuden ja nuoruuden rajankäynti on tytöille arvokasta aikaa sellaisenaan, ei vain ponnahtuslautana ja harjoittelualustana aikuisuuteen.

Reetta: No ehkä tytöt on niinku, voisko sanoo, et niinku rempseempiä vielä, et naiset, tai jotku naiset ainaki, on niinku naisellisia ja sillee. Et niinku keskittää huomionsa siihen ulkonäköön ja pukeutumiseen.

Marianne: Semmosia hienostuneita ja sivistyneitä naiset, niin sitte tytöt nyt aina välillä tekee jotain...

Reetta: Niinku naiselta odotetaan jotain niinku silleen käyttäytymistä tai sillee niinku tietenki tyttöjenki pitää käyttäytyä, mutta vähä eri tavalla.

Marianne: Et tytöt saattaa tehdä, mitä mieleen sattuu, ihan jotain kepposia tai jotain. Mutta ei mitään, että nainen tulee ja jotain, vaikka katkasee sähköt tai jotain. Niin se on vähä...

Reetta: Niinku odotetaan, et nainen niinku...

Marianne: Osaa käyttäytyä.

Reetta: Niin se jotenki tulee vaan se yks, et yleensä ajatellaan, et ku kuukit on niinku isoja, mut sitte taas ajattelee joihinki seiskoihin verrattuna, niin ne on oikeastaan aika pieniä. Et en mä tiää, se on jotenki se vaan tulee niinku yhdessä ikävaiheessa luokan kesken semmonen, et yhtäkkii se vaan niinku on, et mitä edelliset niinku ihmiset on siihen aikaan tehny. Niin, että esimerkiks, että nyt ketkä on seiskalla, ni monet meidän luokkalaiset katto niistä, ko ne oli kuukilla, et minkälaisia ne oli, ku niitä niinku ihailtiin.

Tyttöjen puheista kävi ilmi, että edellisen vuoden kuudesluokkalaiset olivat olleet räväköitä tyttöjä, joilla riitti rohkeutta erityisesti ulkonäkökokeiluihin. He pukeutuivat aikuismaisen paljastavasti ainakin discoissa ja kevätjuhlassa ja yrittivät luoda itselleen vähän vanhemman tytön imagoa. Haastattelemieni tyttöjen mittapuulla nämä vuotta vanhemmat yleensä kategorisoitiin kovistytöiksi. Vain tällaiset kovemmat tytöt tahtoivat omassa aineistossanikin näyttää ikäistään vanhemmalta:

Ella: Mul on sillee, ku me käyään aika usein risteilyillä, ni kaikki niinku mun isosisko ja kaikki vastaantulijat kattoo sillee, et mikä pentu toi oikeen on. Kävelee siellä.

Miia: No ei sillai, mutta en mää nyt sillai hirveen vanheempi haluis, vuoden tai kahen. Ois paljon pitempi ja sillai.

Miia: Mieluummin kaverin kaa menee kaupungille ku äitin kaa. Toi on niinku ainaki musta hirvee noloo niinku mennä äitin kaa, vaikka niinku jos mää meen sen kaa kaupungille, ni en mää sen vieressä kummiskaa kulje. Vaik mä veikkaan, et ne kaikki kyl huomaa, et mää oon niinku äitin kanssa ja kattoo mua, mikä pentu toiki on. Äitin kans kaupungilla tai sillai.

Vanhempiin tyttöihin samastumisen lisäksi kovistytöille oli tärkeää tehdä ero nuorempiin. Meikkaamisessa ja trendikkäissä vaatevalinnoissa onkin osittain kyse halusta näyttää nuoremmille,

kuka määrää kaapin paikan. Erityisesti kuudesluokkalaisten suhde viidesluokkalaisiin ja seitsemäsluokkalaisten suhde kuudesluokkalaisiin ovat keskeisiä. Kuukit ovat alakoulun isoimpia ja siksi erityisen tärkeässä asemassa. Seiskat puolestaan ovat jo siirtyneet ihan eri kouluun ja voivat siksi tuntea olevansa alakoululaisia selvästi ylempänä.

Ella: No jotkut täällä koulussa olevat esim nytte noi viikit, ni suurin osa niistki pojista haukkuu mua ihrapalleroks, mutta mä otan sen niinku vaan tsoukilla, mitä ne sanoo, koska ei sillä oikeestaan oo mitään väliä, koska ne on vaan viikkejä. Ei sillä silleen mitään väliä oo.

7. ULKONÄKÖRITUAALIT TYTTÖJEN AJANVIETTEENÄ JA NAISEUDEN HARJOITTELUNA

Kuten aiempana olen kirjoittanut, tytöille on tärkeää tehdä kokeiluja ulkonäkönsä parissa ja etsiä omaa tapaansa olla ruumiissaan näiden kokeilujen kautta. Jos ulkonäöstä on tehty tytön persoonan perustavin mittari ja identiteetin rakennuskanava, on mielestäni kaksinaismoralistista soimata tyttöjä siitä ajasta ja energiasta, jonka he uhraavat ulkonäkönsä eteen. Ulkonäön kautta tyttö hahmottaa suhteen itseensä, ruumiillisuuteensa, muihin ihmisiin – siis oman identiteettinsä. Ruumiin hallinnan kautta tyttö voi opetella kontrollia ja vastuunottoa myös muilla elämänalueilla. Ruumiin kautta tyttö myös oppii ”oikeat” naisena olemisen tavat ja voi halutessaan toisin toistamalla muuttaa niitä sallivampaan suuntaan.

Ulkonäköaihe on läsnä tyttöjen jokapäiväisessä elämässä niin puheen kuin käytännönkin tasolla. Kun tyttö valitsee, mitä laittaa suuhunsa, miten hoitaa terveyttään tai miten pukeutuu, hän ei toimi ainoastaan yksityisessä sfäärissä. Samalla hän osallistuu yhteisönsä ja oman yhteisöllisen minänsä luomiseen (Oinas 2001 b, 26–27). Ulkonäkö on nimenomaan tyttöjen kesken jaettu puheenaihe ja ajanviete, siitä ei jutella poikien tai vanhempien kanssa eikä ulkonäön kanssa puuhasteluun oteta mukaan vastakkaisen sukupuolen edustajia. Toisten tyttöjen kanssa käydään läpi mielipiteitä muotivirtauksista sekä kavereiden vaatteista ja meikistä, unelmoidaan kaupoissa nähdyistä ihanista vaatteista ja suunnitellaan hyvännäköistä olemusta esimerkiksi discoon, kavereiden syntymäpäiville tai muihin juhliin. Lisäksi tytöt muistavat aina kehua ja kommentoida, jos jollain kaverilla on koulussa uusi vaate tai uusi hiustyyli.

Sini: No sillee niinku mun nykyisen bestiksen kanssa, ni aika suoraan sanottuna. Et jos ei puhuta eläimistä, ni sitte just jostain ulkonäöstä tai jostain hyvännäköisistä jätkistä tai bändeistä, mutta siis aika paljo.

Eevamari: Mitä nyt jos me aletaan niinku, jos me ollaan vaikka jonkun luona ja sitte justiin juoruamaan eli silleen niinku pölpöttään kaikista asioista, niin kyllä se sitte tietysti saattaa mennä johonki ulkonäköön...

Jonna: Vaikka vaatteista, ni kyl siinä alkaa ulkonäöstäki juttelemaan...

Eevamari: Mutta ei me sillee mitenkään ainakaan silleen, että hyi näittekste, tai sillee ainakaan en mää muista pitkään aikaan, että hyi näitteks te tänään koulussa sillä yhellä oli ihan sairaat vaatteet tai silleen. Että niinku kyllä me ehkä enemmän jostain niinku yleisestä ulkonäöstä jotain tai muodista puhutaan silleen.

Reetta: Yleensä siitä, mikä nyt on in ja sitte puhutaan nyt jonku, ku nyt on se disco, ni kaikki kysyy, et mitä sä laitat päälle ja silleen. Ihan tommosta juttua, et ei se mun mielestä mitään pahaa. Et sit vaan jutellaan niinku tyttöjen kesken jostain ja se on semmosta arkipäivää.

Reetan kommentista voi huomata, että hän tiedostaa, että ulkonäkö on aihe, johon ei ehkä saisi keskittyä niin paljon kuin hän ja hänen kaverinsa tekevät. Sitä pitää puolustella. Yleisten kriteerien

mukaan olisi luultavasti suositeltavampaa jutella jostain muusta tai tehdä jotain vähemmän turhamaista, mutta Reetta tahtoo korostaa, että hänen mielestään ulkonäkökokeiluissa tai aiheesta juttelemisessa ei ole mitään pahaa. Tällaista tytön omaa mielipidettä ja toimijuutta pitäisi mielestäni kunnioittaa.

Käytännön tasolla tytöt voivat keskittyä ulkonäköön vaikka käymällä ostoksilla, sovittelemalla vaatteita tai kokeilemalla meikkejä yhdessä. Toisinaan he tekevät näitä kokeiluja vain hetken huviksi ja oman mielen piristykseksi ja session lopuksi vaihtavat päälleen tavalliset vaatteet ja pesevät meikit pois. Tarkoitus ei ole lähteä kaupungille testaamaan lady-lookin vaikutusta, vaan nimenomaan kokeilla hetken ajan omassa rauhassa ja turvallisesti, miltä naisen elämä voisi maistua.

Reetta: Sit me ollaan joskus jotain tehty, että me ollan pukeuduttu oikeen hienoks ja sitte niinku, ihan kotona, et ei olla, se on sellast kivaa joskus laittaa ittersä oikeen koreeks ja sit ottaa pois.

Kokeilut voivat olla myös tarkkaan harkittuja ja säännöllisiä. Oikeastaan oman vaatetuksen, meikin ja hiusten suunnittelu kuuluu jossain määrin kaikkien haastattelemieni tyttöjen arkipäivään. Takana ovat ne ajat, jolloin kouluun lähtiessä saattoi ottaa kaapista minkä tahansa puhtaana olevan paidan ja hypätä pyörän selkään edes harjaamatta hiuksia. Muotitietoisella Ellalla suunnittelu ei jää vain pään sisäiseksi asiaksi, vaan hän todella kokeilee iltaisin erilaisia vaihtoehtoja seuraavaa aamua varten.

Ella: No määh niinku illalla niinku, ku määh saan hirveen huonosti unta, ni määh illalla kans suunnittelen, että miten määh pistän hiukset ja miten määh meikkaan. Ja joskus määh kokeilenki, miten se sopii ja määh sovittelen vaatteita ja sitte mun huone on ihan hirveessä sotkussa, ku ne vaatteet on pitkin ja poikin siellä. Ja sitte määh siivoon ja sitte määh nukahan ja aamulla sitte, ku määh herään, ni sitte määh aina muuttelen sitä mun kokonaisuutta ja tälle.

Toisinaan tytöt laittautuvat yhdessä ennen tärkeitä tapahtumia, joihin ovat menossa yhdessä. Haastatteluajanjaksolleni sattui koulun viidesluokkalaisten järjestämä disco, johon suuri osa myös haastattelemistani tytöistä osallistui. Yhdessä laittautuminen ja kaverien hyväksynnän saaminen omalle ulkonäölle on erittäin tärkeää ennen discoja ja bileitä, koska niihin mennään tanssimisen ja kavereiden tapaamisen lisäksi nimenomaan näyttäytymään.

Reetta: No ainakin määh muistan viime vuonna me menttiin discoon, me menttiin monta, kuus tyttööh, oltiin samassa niinku huoneessa ja laitettiin hiukset ja kaikki oikeen koreeks ja meikattiin. Et sen muistan, ku oli hirvee hysteria, et miten tääh laitetaan tätä ripsiväriä tai jotain tälläst. --- Ja sitte on niinku kiva niinku perjantai-iltapäivänä niinku kiva hössöttää siitä, että miten sulle laitetaan hiukset, et mä voin auttaa sua siinä ja siinä. Mun mielest se on ihan sellast kivaa, et ei siin oo mitään pahaa.

Tapaatteks te huomenillalla sit jonkun luona?

Reetta ja Marianne: Joo.

Okei. Kuin monta tyttööh sin tulee?

Reetta ja Marianne: Neljä.

Oottekste ite jo päättäny, miten te pukeudutte?

Reetta ja Marianne: Joo.

Onks hiukset päätetty?

Marianne: No ei.

Reetta: Ei hiuksia, no on jotain näkymää, et mitä vois laittaa. Ku pipo pitää laittaa, ni ei voi laittaa mitään kauheen korkeeta kampausta, et varmaan joku hiukset auki. Krepattu tai jotain...

Marianne: Kiharrettu tai en mä tiä.

Reetta: Ei mikään liian sellanen barbiemainen olemus, mut kuitenkin semmonen niinku hieno, että ei oo mikään...

Marianne: Ihan samanlainen ku joka päivä.

Essi: Kyl mä ainaki, ku mä olin yhen Reetan kanssa menin discoon ja kyl me sitte mietittiin hirveen kauan, että mitä mää nyt laitan päälle ja sitte keksittiin kaikkee, soviteltiin kotona kaikkia vaatteita, et mikä sopis minkäki kanssa ja sillee.

Onks teil joku yhteinen pukeutumis- ja meikkaussessio ennen sitä?

Ella: No kaikki no Jonna tulee käymään meillä ennen sitä ja mää meikkaan sen ja Eevamarista mää en tiä, ku me ei oo sovittu sen kaa vielä mitään. Ja sitte tota kaikki pistää niinku farkut ja tällee.

Myös kaupungilla ja kaupoissa käynti kietoutuu tyttöjen elämässä ulkonäön ympärille. Kaupungilla on paljon ihmisiä, joten keskustassa istuskelu tai kuljeskelu ja muiden seuraaminen tarjoaa oivan tilaisuuden päivittää omat muotitiedot ajan tasalle. Samaan aikaan, kun tytöt tarkkailevat muita, he ovat itsekin katseiden kohteena. Kaupungilla olo on siis hyvännäköisyyden kannalta yksi tärkeimmistä paikoista tyttöjen elämässä. Mitä enemmän katseita, sitä enemmän painetta miellyttää. Lisäksi kaupungilla on paljon nimenomaan tuntemattomia ihmisiä, joiden katseilla on tuplasti enemmän merkitystä kuin joka päivä tavattavilla luokkakavereilla. Keskustan kaupoissa tytöt käyvät katsomassa nimenomaan vaatteet, hiuskoristeet, korut ja meikit. Kaupoissa kiertely on kavereiden kesken jaettu mukava yhdessäolon muoto, joka voidaan vaikka kruunata jäätelöllä. Ja edelleen tytöt tahtovat puolustella, ettei heidän kiinnostuksessaan muotiin ja kauneuteen ole mitään pahaa.

Reetta: Joskus mennään kaupungille, vaik ei sielt mitään niinku ostaiskaan, niin se on jotenki niinku kiva katella kaikkee ja käyvä jätskillä ja silleen. Ja olla niinku kattoo kaikki uusimmat jutut.

Joillain tyttöillä ulkonäköpuuhastelulla on kauaskantoisempiakin tavoitteita kuin vain hauskanpito kavereiden kanssa tai hyvältä näyttäminen. Kauneuden saralla voi aueta myös työura. Jostain syystä näitä tyttöjen malli- ja meikkitaiteilijahaaveita ei taideta ottaa yhtä vakavasti kuin samanikäisten poikien suunnitelmia ryhtyä isona ammattilaisjalkapalloilijaksi tai -jääkiekkoilijaksi. Tai ainakin nuorten tyttöjen harjoittelua tätä unelmauraansa varten pidetään paljon turhempana touhuna kuin poikien ammattilaisuuteen tähtäävää urheilua.

Reetta: Ja mul on semmonen tulevaisuuden haave, et mä haluisin olla joku maskeeraaja tai joku jossain niinku jossain teatterissa tai jossain. Ni sitte mä oon joskus pyytännyt, et mää saan

meikata niinku Mariannen ja harjotella siihen vaikka näin nuorena. Ni se on jotenki kivaa, ku se on sellanen haave päästä joskus, tai joku vaatesuunnittelija tai joku semmonen.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Järkevänä valintojen paineessa

Tytöt ovat monenlaisten ristiriitojen puristuksessa. Ensinnäkin he ovat kasvaneet ideologisesti tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, mutta joutuvat kuitenkin edelleen kohtaamaan sukupuolierottelua käytännön tasolla. Koulussa ja harrastuksissa tyttöjen ja poikien erottelu on näkyvää. Samoin on niiden odotusten laita, joita haastattelemilleni tytöille ja heidän ikätovereilleen sekä toisaalta samanikäisille pojille asetetaan. Tyttöjen pitäisi yhtä aikaa sopeutua miehisiin toimintamalleihin, mutta silti säilyttää naisellisuutensa. Samalla tavalla heidän on tulevaisuudessa luultavasti luovuttava myös uran ja perhe-elämän yhteensovittamisen kanssa.

Tutkimukseni perusteella ulkonäköasioissa on tytöille sekä negatiivinen että positiivinen aspekti. Yhtäältä he joutuvat ottamaan huomioon sen, mitä muut heistä ajattelevat ja millaista ulkonäköä kulttuurissamme arvostetaan. He tietävät, että kriteerit ovat tiukat. He joutuvat esimerkiksi puntaroimaan laihuusihannetta ja sen terveellisyyttä sekä miettimään, kehtaavatko laittaa jotakin vaatetta päälle, jos se onkin muiden mielestä kaamea. Toisaalta heillä on mahdollisuus nauttia ”tyttöjen jutuista”, shoppailusta, yhteisistä hiustenlaitto- ja meikkaustuokioista, jutella ulkonäköasioista ja harjoitella aikuistumista kaveripiirin tukemana ja perusteellisemmin kuin mitä pojilla on tapana tehdä. Kaunistautuminen voi jopa kasvattaa itsevarmuutta ja kavereiden kanssa jaetut ulkonäköpuuhastelut edustavat juuri sitä hauskaa ja nautinnollista yhdessäoloa, jota tytöt eivät tylsässä aikuisuudessa enää näe. Tytön elämän keskeisiä toimijoita ja vaikuttimia sekä hyvässä että pahassa ovat siis toiset tytöt. Toisten tyttöjen kautta tytön on saatava hyväksyntä ulkonäköilleen, ja toisten tyttöjen kautta löytyvät myös mahdollisuudet nauttia omasta ruumiista.

Koska mediassa on viime vuosina luotu melko negatiivista ja huolestunutta kuvaa teinityttöjen tilanteesta, oletukseni oli, että haastateltavani olisivat kärjistetysti sanoen muodin perässä juoksevia alituisesti laihdutuskurilla olevia aikuisia imitoivia seksipommeja. Totuus oli tästä mielikuvasta kaukana. Haastattelemani tytöt ovat nuoresta iästään huolimatta medialukutaitoisia, eikä julkisuudessa tarjottujen ruumiillisuutta koskevien (tai muidenkaan) mallien voi sanoa uppoavan tyttöjen mieliin ilman kritiikkiä ja tilannekohtaista suodatusta. Haastattelemani tytöt selvästi itsekkin tietävät muotipaineet, tiukat ulkonäkökriteerit ja erotisoitumisdiskurssin, mutta sanoutuvat niistä irti. He tahtovat vielä nauttia lapsuudesta ja tehdä vain satunnaisia löytöretkiä aikuisuuden puolelle. Hyppääminen pää edellä naiseuteen, sen etuihin ja toisaalta normeihin, ei vielä kiinnosta. Tyttöinä sekä ikäkauteen kuuluvissa valinnoissa ja puuhasteluissa on jotain sellaista taikaa ja toisaalta myös turvaa, joka tekee tyttöjen olon kotoisaksi omassa ikäkaudessaan ja omaan tahtiin kehittyvässä ruumiissaan – jopa murrosiän myllerryksen keskellä. Uskon, että suurelta osin tämä

taika ja turva syntyy naiseksi kasvamiseen liittyvien paineiden, vaatimusten, mahdollisuuksien ja kokemusten jakamisesta vertaisryhmän kanssa.

Haastattelemieni tyttöjen perusteella nykytytöistä ei siis saa niin toivotonta kuvaa kuin mitä mediassa ja monien vanhempien huolestuneissa puheissa on usein yritetty esittää. Tytöt eivät kritiikittömästi ime vaikutteita julkisuuden povipommeilta ja puolialastomilta laulajatähtösiltä, vaikka aikuisten logiikalla tällaisia uhkakuvia onkin helppo kuvitella. Navan paljastaminen tai huulten maalaaminen ei ole tytöille itseisarvo tai keino näyttää vanhemmalta tai väylä miesten suosioon. Pikemminkin he sanovat, ettei ole mitään järkeä näyttää vanhemmalta kuin oikeasti on, ja miesten miellyttämistä totuudenmukaisemman kuvan tyttöjen rakkauselämästä antavat salaiset ihastumiset suunnilleen samanikäisiin poikiin. Tavallinen ulkonäkö ja tavallinen käytös toimivat kilpinä välillä uhkaavaltakin näyttävää aikuistumista ja sen vaatimuksia vastaan. Ehkä haastattelemieni tyttöjen terveistä asenteista johtuen heidän vanhempansakin vaikuttivat suhtautuvan ulkonäköön liittyvään vouhotukseen rauhallisesti ja turhia huolehtimatta. Ainakaan he eivät olleet asettaneet tyttärilleen tiukkoja ulkonäköä koskevia rajoituksia, vaikka tahtoivatkin pitää silmällä jälkikasvun valintoja.

Tytöillä tuntuu olevan paljon enemmän kritiikkiä vallitsevia kauneusihanteita kohtaan ja itsetuntoa olla noudattamatta jokaista muotioikkua kuin mitä viime vuosina on annettu ymmärtää. Haastattelemieni tyttöjen joukossakin on toki jo näkyvissä erilaisia suhtautumistapoja. Parhaan itsetunnon omaavat tytöt eivät näytä kokevan ulkonäköä niin tärkeäksi asiaksi kuin muut. Muille kompetenssista ulkonäön alalla on tullut keskeisempi itsetunnon pönkittäjä. Tytöt ovat luultavasti huomanneet kulttuurimme ulkonäkökeskeisyyden ja tajunneet, että sillä alalla on mahdollista (ja suotavaa) hankkia pätevyyttä. Sellaiset tytöt, jotka pystyvät pätemään jollain muulla alueella kuin ulkonäössä, uskaltavat parhaiten pitää oman päänsä ja tyyliinsä. Tutkimukseni perusteella yhdessä ääripäässä voisi olla tyttö A, joka ei meikkaa ja joka käyttää rentoja, mukavantuntuisia vaatteita, joka ei kiirehdi aikuistumisen kanssa ja joka hyvän itsetunnon turvin pystyy kritisomaan tiukkoja kauneusihanteita. Jatkumon toisesta päästä löytyy tyttö B, joka käyttää meikkiä ja muotivaatteita, joka tahtoisi näyttää vanhemmalta ja joka on löytänyt ulkonäöstä keinon pönkittää itsetuntoaan. Tällaiset tytöt kuuluvat yleensä niin sanottuun kovis-kategoriaan. Haastattelemistani tytöistä suuri osa eli kahdeksan tyttöä kuuluu mielestäni A-ryhmään ja viisi B-ryhmään. Viisi tyttöä jää näiden kahden ryhmän välimaastoon, koska heillä ei ole voimakkaita mielipiteitä kumpaankaan suuntaan. Myös ääripääryhmien sisällä kaikki ovat yksilöitä, eivätkä ryhmän kaikki ominaisuudet välttämättä sovi jokaiseen yhtä vahvasti.

Tyttöjen sijainti luvussa 2.5 (ks. s. 16–18) esittelemilläni tyttöruumiillisuuden muuttujia kuvaavilla janoilla näyttää siis aineiston analyysin jälkeen hieman erilaiselta kuin ennakkokäsityksissä ennen haastatteluja. Haastattelemani tytöt eivät tahtoneet hypätä aikuisuuteen ennen aikojaan, eivätkä toisaalta heidän vanhempansa tahtoneet väkisin pidätellä heitä lapsuus-kategoriassa. Siirtymä ikäjänalla eteenpäin tapahtuu oikeastaan kuin itsestään; vähä vähältä tytöt huomaavat pukeutuvansa aikuismaisemmin, ajattelevansa aikuismaisemmin ja tulevansa kohdelluksi pikemminkin aikuisina kuin lapsina. Mutta nämä prosessit tapahtuvat suurelta osin passiivisesti, ilman tyttöjen halua ja päätöstä aikuistua nopeasti. Yhteiskunnan ja kulttuurin kolonisoiva vaikutus niin tyttöihin kuin aikuisiinkin on voimakas, mutta ilokseni tytöiltä löytyi paljon myös omaa potentiaalia muodostaa mielipiteitä omasta ja muiden ruumiillisuudesta sekä ulkonäöstä. He eivät olleet alistettuja eivätkä antaneet kulttuurin ja yhteiskunnan sanella sääntöjä ruumiillisuudelleen. Ruumistaan he tahtovat rakentaa aivan yhtä voimakkaasti kuin olin ennakoanutkin, mutta tuo muokkaaminen ei suinkaan aina ole negatiivista tai ulkopuolisten vaatimusten sanelemaa. Tytöt saavat ulkonäköpuuhastelusta myös myönteistä sisältöä elämäänsä.

Kaikilla kolmella ulottuvuudella tyttöjen positiot muuttuvat tilannekohtaisesti. Vuosi lisää ulkonäköön voi olla toivottavaa kaupungilla vähän vanhempien teinien joukossa kulkiessa, mutta esimerkiksi omien luokkakaverien tai kotiväen kanssa tytöt tuntevat olonsa kotoisaksi juuri siinä iässä (ja siihen ikään kuuluvassa ulkonäössä), jota nyt elävät. Myös omaa aktiivisuutta ja rohkeutta olla oma itsensä on välillä enemmän ja välillä vähemmän. Ylilaihojen naiskuvien markkinointi voi yhtenä hetkenä iskeä tytön itsetunnon matalaksi, mutta tanssikisan voitto koulun discossa viikkoa myöhemmin voi taas vakuuttaa tytön siitä, että hän hallitsee omaa ruumistaan ja että hänen ruumiinsa on hyvä juuri sellaisena kuin se on. Ruumiin rakentaminen puolestaan liittyy nimenomaan niihin tilanteisiin, joissa tytöt ovat muiden nähtävänä. Kotona ja mökillä on lupa näyttää luonnollisemmalta ja olla ajattelematta koko ulkonäköä.

8.2 Metodisten ratkaisujen arviointia

Haastattelu osoittautui sopivaksi menetelmäksi tutkia nuorten tyttöjen ulkonäkökäsityksiä ja ruumiillisuutta. Suurin osa haastattelemistani tytöistä oli hyviä informanteja. He vastailivat ikäiseseen kypsästi ja välillä yllättävänkin pohdiskelevasti. Puolentoista tunninkaan juttelu ei tuntunut väsyttävän heitä, eikä nauhurikammotakaan ollut haittaa. Muutamilta tytöiltä jouduin haastattelun aluksi lypsämään vastauksia, mutta ensimmäisen kymmenen minuutin jälkeen kaikki olivat jo rentoutuneita ja vastasivat vuolaammin. Vain muutama haastattelu muistutti välillä kuulustelua. Useimmissa tapauksissa pareittain vastaileminen sai tytöt sekä kertomaan paljon hyödyllistä informaatiota että välillä jutustelemaan aiheen vierestäkin. Haastateltavana oleminen

yhdessä hyvän kaverin kanssa oli mielestäni ehdottomasti tilannetta rentouttava tekijä.

Jos esitin tytöille hyvin suoria ja yksiselitteisiä kysymyksiä, jotka koskivat ulkonäön merkitystä tai muodin perässä juoksemista, he tahtoivat vähätellä näitä asioita tai sanoutua niistä kokonaan irti. Epäsuorissa kysymyksissä ulkonäön merkitys tuli kuitenkin selvästi esille. Tytöt ovat oppineet, ettei heidän saa olla liian itsekeskeisiä ja osoittaa arvostavansa ulkokuorta sisäisen kauneuden kustannuksella. He ovat oppineet, että ulkonäköpuhetta ja ulkonäön arvostamista täytyy puolustella. (Ks. myös Välimaa 2001, 91–92.) Mirkan ja Raisankin mielipiteet loiventuivat esimerkkikatkelman kuluessa, kun he huomasivat puhuneensa hieman ristiriitaisesti.

No minkä takia sinne kaupungille sit pitää olla hyvännäkönen?

Mirka: No ehkä senki takia, ku siel on niin paljon ihmisiä, ja en mä.

Tehäänkö siel kaupungilla jotain erityistä?

Mirka ja Raisa: Ei.

Siel vaan ollaan?

Mirka ja Raisa: Niin.

No meettekste sinne sitte kattomaan, et miltä muut ihmiset näyttää, jos te tiedätte, et teen ittenekin pitää näyttää hyvältä, ku te meette sinne?

Raisa: No en oikeestaan.

Mirka: Niin.

No huomaatteko te, että teitä katotaan, ku te ootte siellä kaupungilla?

Mirka: Joskus.

Raisa: Joskus huomaa ja joskus ei.

Miltä se sitte tuntuu?

Raisa: Se ärsyttää, ku kaikki kattoo, nii se ei oo kivaa.

Mirka: No ei se nyt kauheen hauskaakaan oo.

Mikä siinä on ärsyttävää?

Mirka: No en mää tiä, se vaan ärsyttää.

Raisa: En mää tiä, se on vaan jotenki ärsyttävää.

Mutta jos te laittaudutte nätiks just sen takia, että teitä olis mukava kattoo ja sit se kuitenkin ärsyttää, ku teit katotaan, niin eiks se oo vähä ristiriitasta?

Raisa: No joo, on.

Mirka: No ei siin silleen, kai se nyt on ihan sama kattooko vai, mä en ainakaan kiinnitä huomioo siihen.

Raisa: En määkää yleensä.

No mutta siihen kiinnitätte huomiota, että ootte hyvännäkösiä, ku lähette sinne kaupungille.

Mirka: No jonkun verran.

Raisa: No ainaki jonkin verran.

Tyttötutkimuskirjallisuuden lukeminen ja tyttöjen ulkonäköä koskevien keskusteluiden seuraaminen joukkotiedotusvälineistä ennen haastattelujen tekoa oli hyödyllistä. Aiemman tutkimuksen perusteella pystyin luomaan hypoteeseja siitä, millaista tietoa tulisin tytöiltä saamaan. Mediapuhe ja erityisesti nuorille tytöille suunnatut julkaisut puolestaan antoivat vinkkejä aihealueista, joita haastattelussa kannattaisi käydä läpi. Pystyin siis rakentamaan haastattelurungon, jota saatoinkin käyttää myös tätä lopullista työtä kirjoittaessani. Aineiston koodaaminen ja tiivistäminen oli

helpompaa, kun haastattelulitteraatiot ja työn alla ollut tutkimusteksti noudattivat ainakin tietyssä määrin samaa sisällysluetteloa.

8.3 Mitä pitäisi tehdä?

Tyttöjä haastatellessa ja aineistoa analysoidessa ajauhin usein omiin muistoihini reilun kymmenen vuoden taakse. Monissa kohdin tunsin oman kokemukseni kautta ymmärtäväni, mistä tytöt puhuivat tai mistä heidän arkipäivänsä koostuu. Muoti on muuttunut omista alakouluajoistani aika tavalla, mutta ulkonäön merkitys ja tasapainoilu eri suuntiin ohjaavien viestien välillä vaikuttaa yhä samanlaiselta. Tyttöihin (ja aikuisiin naisiin) kohdistuvan ulkonäköpommituksen intensiteetti on tosin luultavasti kasvanut viime vuosina. Nykyään *pitäisi* vielä enemmän kuin ennen. Ehkä siksi tavallinen tyttöys on saanut entistä voimakkaammin turvasataman luonteen. Jos nuoruudesta tehdään julkisuudessa ja tyttöjen mielikuvissa liian vaativa suoritus, on mielestäni luonnollista, että tytöt yhtäältä tahtovat pitkittää nuoruuteen astumistaan ja toisaalta sen tehdessään yrittävät kaikin keinoin olla vaatimusten mittaisia. Tällöin voimme nähdä niitä ylilyöntejä, joista vanhemmat ja muut kasvattajat ovat tyttöjä yleisemminkin syyttäneet (ks. luku 2.4.1). Mutta jos aikuiset katsoisivat tarkemmin ympärilleen, he huomaisivat, etteivät nuoret ole ainoita, jotka sortuvat ylilyönteihin ulkonäön rakentamisessa.

Tyttöys pitäisi mielestäni määritellä jollain muulla tavalla kuin ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden kautta. On edelleen suotavaa, että tytöt tutustuvat ruumiiseensa ja ottavat sitä haltuun erilaisten ruumiillisten käytäntöjen kautta ja avulla, mutta siinä vaiheessa, kun he alkavat puhua ulkonäköahdistuksesta, saavuttamattomiin asetetuista kauneuskriteereistä ja taukoamattomasta ulkonäkötyöstä, pitäisi tyttöjen huomiota onnistua kääntämään muuallekin. Siten tytöille vapautuisi energiaa suunnattavaksi muillekin identiteettityön osa-alueille. Nyt tytöt vain vastaavat siihen kysyntään, joka yhteiskunnassamme on uusille kuuliaille ruumiille ja vauhdittavat uuden tarjonnan muodostumista. Tämä ulkonäön korostamisen kehä pitäisi katkaista, mutta mielestäni kyseistä tehtävää ei voi sysätä vain hämmentyneille teinityöille. Aikuisten naisten ja miesten pitäisi näyttää esimerkkiä.

Jokainen murrosikäisistä huolestunut äiti tai muu aikuinen voisi mennä itseensä ja miettiä, millaista naiskuvaa jälkipolville viestittää. Vaikutteita ja toimintamalleja ympäristöstä itseensä imevä teini on varsin herkkä huomaamaan myös sen, miten ympärillä olevat naiset arvottavat omaa naiseuttaan. Jos omassa kropassa on aina jotain vialla ja jos ruumiin parannusprojektien sarjalle ei tahdo tulla loppua, miten voisi siirtää terveitä ajattelumalleja omalle tyttärelleen tai muille nuorille tytöille? Tyttöjen huomiota pitäisi kiinnittää nimenomaan ei-ulkonäöllisiin seikkoihin ja vahvistaa heidän

itsetuntoaan vetämättä linkkiä ulkonäön ja itsetunnon välille. Tämä saattaisi palauttaa toisinaan liian paljastavan nuorisopukeutumisenkin raiteilleen, kun kysyntä ei enää vastaisikaan tarjontaa. Lastenpsykiatri Raisa Cacciatore (Paaerman 2001, 25) antaa kasvattajille käytännön vinkin: hän kehottaa heitä näyttämään tytöille kuvia itsestään 13-vuotiaana finninaamoina ja rasvatukkina – nykyiset teinitytöt kun ovat televisiota ja mainoskuvia katsellessaan usein erkaantuneet siitä, millä tavallinen nuori tyttö oikeasti näyttää. Lisäksi paljastavasti pukeutuvan tytön kanssa voisi jutella vaatevalintojen motiiveista ja muistuttaa, että kotona hänellä on turvallinen paikka tehdä kokeiluja. Kaikkea ei tarvitse lähteä kadulle testaamaan. Jos alakoululaiselle tytölle alkaa ilman suurempia selittelyjä kertoa kauhutarinoita pedofiilisedistä, tyttö luultavasti vain hämmentyy, jos ei ole tajunnut ulkonäkökokeilujensa lähettävän seksuaalisväritteisiä signaaleja.

Koulussa kannattaisi panostaa lasten oman kriittisen ajattelukyvyyn kehittämiseen. Monien tutkimusten mukaan kiltit tytöt ajautuvat helposti vain opettelemaan asioita ulkoa, koska sillä tavalla he saavat kokeista hyviä numeroita. Mutta myös tyttöjä pitäisi opettaa aktiivisesti havainnoimaan ympäristöään ja ymmärtämään käytännössä, mitä ovat kirjoista lukeneet. Kaikille oppilaille tekisi hyvää tajuta, että kaikki kirjoihin kirjoitettu tai televisiossa sanottu ei välttämättä ole totta tai ainakin, että asioihin voi olla useammanlaisia näkökulmia. Esimerkiksi vapaa-ajan monipuolinen harrastustoiminta voi tarjota näitä toisenlaisia näkökulmia. Kun tytöt tällä tavalla kehittävät kriittistä ajattelukykyään (ja sitä kautta toivottavasti itsetuntoaan) ensin koulussa ja tuttuun asioiden parissa, heillä on myöhemmin paremmat valmiudet suhtautua kriittisesti myös niihin viesteihin ja vaatimuksiin, joilla kulttuuri ja yhteiskunta heidän aikuistuvaa ruumistaan pommittaa.

Haastattelemiini tytöt olivat haastatteluhetkellä 12-vuotiaita. Tämän tutkimuksen valmistuessa moni heistä on täyttänyt jo 13 vuotta ja syksyllä he siirtyvät yläasteelle. Heidän sosiaalinen ympäristönsä muuttuu, heidän ruumiinsa muuttuu, heidän ajatuksensa muuttuvat, toisten ihmisten suhtautuminen heihin muuttuu. Erittäin mielenkiintoista olisikin selvittää muutaman vuoden päästä eli suurimman myllerryksen laannuttua, mitä samat tytöt silloin ruumiillisuudesta ja omasta ulkonäöstään ajattelevat. Ovatko he omasta mielestään muuttuneet tytöistä naisiksi? Pitävätkö nyt esittämäni johtopäätökset paikkansa? Osasinko vetää haastatteluista oikeita suuntaviivoja siitä, mitä tyttöruumiillisuus tarkoittaa? Ja pitävätkö tyttöjen omat veikkaukset heidän ulkonäkönsä muuttumisesta paikkansa? Tähän tapaan tulevaisuuttaan ennustivat Miia ja Ella:

Miia: No ehkä mulla on sillonki niinku lyhyet hiukset. Tai sit pitkät. Tai en mä tiä. Ja sitte, mut en mä kummiskaan niitä tupeeraa varmaan enää. Ja sitte niinku kajalia ja ripsaria ja tonne luomiin sitä kajalia, tosta fiut, silmäripsien takaa. Sitte niinku ei ois finnejä ja sitte niinku käyttäis niinku housuja ja sitte kesäl niinku hameita, mut semmosii aika lyhyitä.

Ella: No mul on varmaan jotkut, lempivaatteina jotkut tiukat housut ja sitte joku puolipitkähienan paita, mis on halkiot ja napit tässä eessä, varmaan joku valkoinen, ainaki mun mielestä tai sitte. Sit mul on korkeepohjaset kengät ja jonkunlainen hieno takki ja sit mul on oikeen pitkät vaaleet hiukset, ku mä oon niinku ottanu tavoitteeks, et mää kasvatan hiuksia, ku mä en tykkää lyhyistä, ku niinku ne on niinku epämiellyttävät, ku ne osuu niinku justiiinsa tähän näin (kaulaan) silleen. Ja sitte mul on niinku semmonen niinku normaali meikki ja kaikkee tällästä. Jotkut semmoset muodinmukaset vaatteet, mitä silloin nyt on muotia.

Leila Simonen (1995, 153) tiivistää Kiltin tytön kapina -kirjassaan: "Naisille asetettujen normien tiedostaminen älyllä ei vielä riitä, sillä niistä vapautuminen on kokonaisprojekti myös mielen ja tunteiden tasolla". Toivon, että tämä tutkielma tarjoaa tietopohjaa nuorten tyttöjen muuttuvan maailman ja ruumiillisuuden ymmärtämiseen. Toivottavasti kyseinen tietopohja aktivoi myös mielen ja tunteet toimimaan, jotta hedelmällisten valintojen tekeminen ja muutos olisivat mahdollisia. Ja toivottavasti haastattelemi tytöt säilyttävät terveen asenteensa ja pystyvät näkemään tyttöyteen sisältyvän taian läpi murrosiän myllerrysten.

LÄHTEET

- AAPOLA Sinikka (1992). Ystävyyden keinulauta. Helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuurista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- BRUMBERG, Joan Jacobs (1997). *The Body Project. An Intimate History of American Girls.* Yhdysvallat: Random House.
- DOVERBORG, Elisabeth ja Pramling, Ingrid (1985). *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer.* Eskilstuna: Liber Ab.
- EKOLA, Terhi (1992). Kleptomania – tyttöjen kapinaa. Teoksessa Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.): *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tampere: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Sivut 171–182.
- HALMEKOSKI, Tuija (2000). Tytöt haluavat olla ihailtuja, eivät seksikkäitä. *Anna* 51–52. Sivut 24–29.
- HAUG, Frigga (ed.) (1987). *Female Sexualization. A Collective Work of Memory.* Thetford: Verso.
- HELVE, Helena (1988). Tyttöjen maailma. "Mistä on pienet tytöt tehty?". *Nuorisotutkimus* 4. Sivut 6–12.
- HIRSJÄRVI, Sirkka ja Hurme, Helena (1985). *Teemahaastattelu.* Helsinki: Gaudeamus. Kolmas painos.
- JOKINEN, Eeva (1991). Sukupuolitettu nuoruus. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.): *Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorista ja nuoruudesta.* Helsinki: Gaudeamus. Sivut 161–167.
- JYLHÄ, Ulla (2001). Nuorten "napapukeutuminen" ei sovi kouluun eikä kylmiin säihin. *Keskisuomalainen* 21.11.
- KALSI, Riikka (2001). Ruumiillisuusneuroosin vallassa. *Kaleva* 26.10.
- KAPIAINEN, Päivi (2001). Tyttöjen huorittelu on vallankäyttöä. *Keskisuomalainen* 18.2.
- KOTKAMAA, Hilikka (2001). Nainen ei ole koskaan saanut lupaa olla tyytyväinen vartaloonsa. *Uutispäivä Demari* 12.11. Sivut 10–11.
- KVALE, Steinar (1996). *InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing.* Yhdysvallat: Sage Publications, Inc.
- LANU-PEURALA, Kati (2001). Antakaa lasten olla lapsia! *Helsingin Sanomat* 28.3. Sivu 5.
- LÄHTEENMAA, Jaana (1992). Tytöt jännitystä etsimässä. Sukkulointia ja irrottelua. Teoksessa Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.): *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tampere: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Sivut 155–170.
- LÄHTEENMAA, Jaana ja Näre, Sari (1992). Tyttö tutkimuksen palmikkoja punomassa. Teoksessa Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.): *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tampere: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Sivut 9–21.

- NIEMI-KIESILÄINEN, Johanna (2000). Johdanto. Teoksessa Päivi Honkatukia, Johanna Niemi-Kiesiläinen ja Sari Näre: Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- NÄRE, Lena (1999). Ristiriitainen nainen – naiseuden kuva ja käytäntö tytöille suunnatuissa opaskirjoissa. Nuorisotutkimus 3. Sivut 13–28.
- NÄRE, Sari ja Lähteenmaa, Jaana (1992). Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia. Teoksessa Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.): Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Sivut 329–337.
- OINAS, Elina (2001a). Making Sense of the Teenage Body. Sociological Perspectives on Girls, Changing Bodies and Knowledge. Turku: Åbo Academi University Press.
- OINAS, Elina (2001b). Ruumiita akatemiassa! Sosiaalitieteellistä väittelyä, innostusta ja teoretisointia. Teoksessa Anne Puuronen ja Raili Välimaa (toim.): Nuori ruumis. Tampere: Gaudeamus Kirja Oy. Sivut 17–29.
- PAAERMAA, Pirkko (2001). Tytöille väärää paineita. Ilkka 3.11. Sivu 25.
- PEUTERE, Katariina (2001). Tarjolla tiukkaa ja piukkaa – pukeutuminen stressaa ja rassaa. Pirkka 11. Sivut 112–113.
- PROUT, Alan (2000). Childhood Bodies: Construction, Agency and Hybridity. Teoksessa Alan Prout (ed.): The Body, Childhood and Society. Chippenham: St. Martin's Press, Inc. Sivut 1–18.
- PUURONEN, Anne ja Välimaa, Raili (2001). Johdanto. Teoksessa Anne Puuronen ja Raili Välimaa (toim.): Nuori ruumis. Tampere: Gaudeamus Kirja Oy. Sivut 7–13.
- QVARSELL, Birgitta (1988). Samtal med skolbarn om fritid och masskultur. Teoksessa Mogens Kjær Jensen (toim.): Interview med børn. København: Social forsknings instituttet.
- REINHARZ, Shulamit (1992). Feminist Methods in Social Research. New York: Oxford University Press.
- RITALA-KOSKINEN, Aino (2001). Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001.
- RONKAINEN, Suvi (1989). Nainen ja nainen - haastattelun rajat ja mahdollisuudet. Sosiaalipoliittikka 4. Sivut 65–77.
- ROSSITER, Amy B. (1994). Chips, Coke and Rock'n'Roll: Children's Mediation of an Invitation to a First Dance Party. Feminist Review 46. Sivut 1–20.
- RUBIN, Herbert J. ja Rubin, Irene S. (1995). Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data. Yhdysvallat: Sage Publications, Inc.
- SAARIKOSKI, Helena (2001). Mistä on huonot tytöt tehty? Porvoo: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- SALONEN, Essi (1998). Tyttöseminaari: Tytöt etsivät elämäänsä eheyttä vihreydestä ja kehon kontrollista. Helsingin Sanomat 10.11.
- SILFVERBERG, Anu (2000). Tyttöyden juhlinta – markkinaMIESTEN laskelmia vai todellista liikettä / Ristiriitaiset roolimallit. Nuorisotyö 3. Sivut 31–33.

- SIMONEN, Leila (1995). Kiltin tytön kapina. Muistot, ruumis ja naiseus. Jyväskylä: Naistieto Ky.
- STRAUSS, Anselm ja Corbin, Juliet (1998). Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Thousand Oaks: Sage Publications. Toinen painos.
- TAPANINEN Mikki (1992). Tyttöjen fyysinen minäkäsitys: Olen lihava. Lapsen maailma 5. Sivu 35.
- THORNE, Barrie (1993). Gender Play. Girls and Boys in School. USA: Open University Press.
- TOLONEN, Tarja (2001). Tyttöjen käsityksiä ihannenaiseudesta. Teoksessa Anne Puuronen ja Raili Välimaa (toim.): Nuori ruumis. Tampere: Gaudeamus Kirja Oy. Sivut 73–88.
- TOMMOLA, Anna (2001). Ihanat tytöt topeissa. Pikkutyttöjen "seksikäs" pukeutuminen hämmentää. Vihreä Lanka 19.1. Sivu 9.
- TOPO, Päivi (1988). Tyttöjen elämäntavat ja tulevaisuudenkuvat. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Tutkimuksia ja selvityksiä 2.
- VÄLIMAA, Raili (2001). Nuoret ja ulkonäön merkitys. Teoksessa Anne Puuronen ja Raili Välimaa (toim.): Nuori ruumis. Tampere: Gaudeamus Kirja Oy. Sivut 89–106.
- SUULLISET LÄHTEET:
- LALLUKKA, Kirsi (2001). Sosiologisia näkökulmia lapsuuteen ja ikään. Luento Lapsuudesta vanhuuteen -luentosarjassa Jyväskylän yliopistossa 2.10.
- OINAS, Elina (2001c). Fiksut tytöt ja kavala, hankala ja vähän ihanakin teiniruumiillisuus. Luento Naisten avoimessa korkeakoulussa 20.11.

TELEVISIO:

Kuningaskuluttaja 30.8.2001. TV2.

Stop seksituputukselle. 45 minuuttia. 4.4.2001. Nelonen.

INTERNET-LÄHTEET:

Soneran keskustelusivut. Saatavilla www-muodossa
<http://forum.soneraplaza.fi/messages/28467790.html>.
Viitattu 17.2.2002.

AAPOLA, Sinikka (1997). Mature girls and adolescent boys? Deconstructing discourses of adolescence and gender. Young 4. Saatavilla www-muodossa
<http://www.alli.fi/nyri/young/1997-4/artikkelAapola4-97.htm>.
Viitattu 17.2.2002.

NIELSEN, Harriet Bjerrum and Rudberg, Monica (1993). Gender, body and beauty in adolescence – three psychological portraits. Young 2. Saatavilla www-muodossa
<http://www.alli.fi/nyri/young/1993-2/y932rudb.htm>.
Viitattu 17.2.2002.

HAASTATTELUT:

Eerika ja Pauliina 31.10.2001
Tiina ja Karoliina 8.11.2001
Raisa ja Mirkka 14.11.2001
Sini ja Kati 15.11.2001
Reetta ja Marianne 22.11.2001
Miia ja Ella 23.11.2001
Jonna ja Eevamari 27.11.2001
Essi ja Lea 28.11.2001
Tiia ja Eerika 29.11.2001
Lotta ja Lea 30.11.2001

Liite 1

Haastattelurunko

Nimi?

Taustakysymykset:

- Ikä ja syntymäaika
- Millainen perhe sulla on?
 - Vanhemmat, sisarukset - minkä ikäisiä, mitä tekee?
- Missä asunut?

Ulkonäöstä:

- Kuvaile, millainen on hyvännäköinen tyttö.
- Miten kuvailisit omaa ruumistasi?
 - Mistä pidät siinä? Miksi?
 - Mistä et pidä? Miksi?
 - Mikä on ulkoisessa olemuksessasi tärkeintä?
(Siisteys, puhtaus, hiukset, vaatteet, meikki, pituus/paino, kasvot, luonnollisuus, aikuismaisuus...?)
- Haluaisitko kehittyä hitaammin tai nopeammin?
 - Haluaisitko näyttää vanhemmalta?
 - Millaisissa tilanteissa tahtoisit näyttää vanhemmalta?
 - minkä ikäiseltä?
 - Miten tytöt eroavat naisista?
 - Minkä ikäisenä työstä tulee nainen?
 - Onko ero ulkoinen vai sisäinen?
 - Minkä ikäisenä itse aloit kiinnittää huomiota ulkonäköösi?
(esim. milloin aloit meikata? valita itse vaatteet?)
- Miksi käytät/et käytä meikkiä?
 - Käytätkö meikkiä joka päivä?
 - Millaisissa tilanteissa käytät meikkiä?
 - Voisitko esiintyä julkisesti ilman meikkiä?
- Millaisia vaatteita tykkäät käyttää?
 - Löydätkö kaupoista helposti mieluisia vaatteita?
 - Mistä kaupoista?
 - Ovatko vaatteesi lasten, nuorten vai naisten vaatteita?
 - Miltä kaupan osastolta ostat vaatteesi?
- Kerro vaatteista, joita sulla on nyt päällä
- Mitä tahdot omalla ulkonäölläsi ilmentää?
 - Aatteet?
 - Muodikkuus?
 - Musiikkimaku?
 - Harrastukset?
- Miten kuvailisit omaa tyyliäsi?
- Millaiselta et missään nimessä haluaisi näyttää?
- Onko arkielämässäsi jotain erityisen tärkeitä tilanteita, joissa pitää näyttää hyvältä?
 - Miten paljon pukeutumisesi vaihtelee tilanteen mukaan?
(kotona, koulussa, kaverin synttäreillä, discossa, harrastuksissa...)

Ympäristön vaikutus:

- Seuraatko muotia?

- Miten muotia seurataan? Lehdistä, kaupoista, televisiosta, musiikkivideoista...?
 - Mistä lehdistä/kaupoista, mistä tv-ohjelmista, keitä idoleilta?
- Onko sinulla vanhempia siskoja tai kavereita, jotka opastavat ulkonäköön liittyvissä kysymyksissä?
- Miten kuvailisit tämänhetkistä muotia?
 - Onko aikuisten muoti eri asia kuin lasten tai nuorten muoti?
 - Ovatko muotivaatteet liian paljastavia?
- Vaikuttavatko kavereiden mielipiteet/lehdet/televisio siihen, millaiselta tahdot näyttää?
 - Jutteletko yhdessä ulkonäöstä?
 - Käyttökö yhdessä ostoksilla?
 - Päätättekö yhdessä mitä puetaan esim. diskoon tai juhliin?
 - Oletteko kavereiden kanssa samaa mieltä siitä, mikä on hyvännäköistä?
 - Pukeudutko jonkun kaverin kanssa ihan samalla tavalla ("tekstiilikaksoset")?
 - Vaikuttaako ulkonäkö, esim. vaatteet ja meikkaaminen siihen, kuka on suosittu ja kenestä tykätään?
 - Tunnetko itse painetta seurata muotia ja olla tietynnäköinen, jotta saisit myönteistä huomiota?
- Kenen takia tytöt ja naiset laittautuvat hyvännäköisiksi
 - Oman itsen takia - piristääkseen omaa mieltään?
 - Poikien ja miesten takia?
 - Toisten tyttöjen ja naisten takia, kilpailun vuoksi?
- Oletko saanut palautetta ulkonäöstäsi?
 - Millaista palautetta?
 - Kommentoivatko pojat koulussa tyttöjen ulkonäköä?
 - Entä toiset tytöt?
- Oletko jutellut kotona ulkonäöstäsi, esim. pukeutumisesta tai meikkaamisesta?
 - Rajoittavatko vanhemmat pukeutumistasi tai meikkaamistasi?
 - Onko koulussa juteltu aiheesta?
 - Onko koulusta annettu suosituksia tai rajoituksia?
(vrt. Porvoossa kiellettiin liian seksikkäät asut koulussa)
- Kuvittele vielä lopuksi, millaiselta näytät muutaman vuoden kuluttua, yläasteen loppupuolella.
- Jotain lisättävää?
- Haluatko kysyä minulta jotain?
- Mitä tykkäsit haastattelusta?
- Oliko hankalia kysymyksiä?

Lite 2

Fiorellan mainos

FIORELLA

brings out your both sides

(HELSINKI) Citykäytävä | Kaisaniemenkatu 3 (JYVÄSKYLÄ) Asemakatu 5
(OULU) Isokatu 27 | Kirkkokatu 10 (KUOPIO) Tulliportinkatu 36

Yläasteen pukeutumiskuri suivaannutti oppilaat

KOULU KIELSI LIIAN SEKSIKÄÄT ASUT

■ Porvoolaiskoulu ei salli lyhyitä hameita eikä piukkoja paitoja. Uutiset 12.

Koulu kielsi oppilailta liian seksikkäät asut

8 Syyshäädän alissa voiman tulit järjestyssano ei salli liian lyhyitä hameita tai liian kapetta paitoja.

Porvoon yläasteen oppilaat eivät saa käyttää koulussa liian lyhyitä hameita tai liian kapetta paitoja. Koulun rehtori Matti Mäkelä on ilmoittanut asiasta oppilaille ja vanhemmille. Mäkelä on myös kieltänyt oppilaita käyttämästä liian lyhyistä hameista ja liian kapetta paitoista. Hän on myös kieltänyt oppilaita käyttämästä liian lyhyistä hameista ja liian kapetta paitoista.

Koulun rehtori Matti Mäkelä on ilmoittanut oppilaille ja vanhemmille, että koulussa ei sallita liian lyhyitä hameita tai liian kapetta paitoja. Mäkelä on myös kieltänyt oppilaita käyttämästä liian lyhyistä hameista ja liian kapetta paitoista. Hän on myös kieltänyt oppilaita käyttämästä liian lyhyistä hameista ja liian kapetta paitoista.

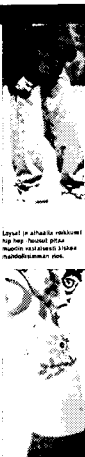
NÄMÄ VAAATTEET OVAT KIELLETTYJÄ

Liian tihyt minihame.

Liian kapaa ja piukkoja paitoja on kielletty.

Liian tihyt minihame.

Tiukka pukeutumiskuri suurtutti oppilaat

Porvoon yläasteen oppilaat eivät saa käyttää koulussa liian lyhyitä hameita tai liian kapetta paitoja. Koulun rehtori Matti Mäkelä on ilmoittanut asiasta oppilaille ja vanhemmille. Mäkelä on myös kieltänyt oppilaita käyttämästä liian lyhyistä hameista ja liian kapetta paitoista.